

Tabela nr 2 do załącznika nr 3

Przy ocenie uwag i wniosków zgłaszanych w trakcie konsultacji rozróżniono cztery kategorie:

- **Uwaga uwzględniona** – propozycja znajdzie swoje odzwierciedlenie w projekcie FEŁ2027 w brzmieniu wskazanym przez zgłaszającego lub oddającym sens uwagi (na odpowiednim do charakteru dokumentu poziomie ogólności).
- **Uwaga częściowo uwzględniona** – ze względu na kilka aspektów poruszanych w zgłaszanej uwadze część proponowanych zapisów znajdzie swoje odzwierciedlenie w projekcie FEŁ2027, a część nie lub stanowi wyjaśnienie.
- **Wyjaśnienie** – charakter uwagi lub jej treść uniemożliwiają wprowadzenie zmian do projektu FEŁ2027, np. propozycja dotyczyła interwencji przewidzianej dla poziomu krajowego lub program uwzględniał już kwestie ujęte w uwadze, lub uwaga wskazywała na konieczność ujęcia zapisów zbyt szczegółowych, biorąc pod uwagę ogólny charakter dokumentu, jakim jest program regionalny.
- **Uwaga nieuwzględniona** – propozycja nie znajdzie swojego odzwierciedlenia w projekcie FEŁ2027.

Lp	Priorytet/Rozdział	Cel szczegółowy	Numer strony	Treść uwagi	Uzasadnienie uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Odniesienie do uwagi	Uzasadnienie
1	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (I) Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	152	1. W zdaniu "Wspierane będą również procesy deinstytucjonalizacji placówek całodobowych o charakterze długoterminowym" proponuje się dopisać „oraz instytucjonalnych form pieczy zastępczej”. 2. Proponuje się dodanie nowego typu przedsięwzięcia: "rozwój miejsc kompleksowego świadczenia usług profilaktycznych z ofertą integracyjną."	ad. 1. W ramach planowanych inicjatyw należy uwzględnić finansowanie działań mających na celu wsparcie procesu deinstytucjonalizacji instytucjonalnych form pieczy zastępczej, takich jak: przekwalifikowanie pracowników, dostosowanie i wykorzystanie infrastruktury form instytucjonalnych na rzecz wsparcia form zdeinstytucjonalizowanych. ad. 2. Należy wspierać różnego rodzaju działania profilaktyczne (np. kluby rodzinne, młodzieżowe, profilaktyki przemocy w rodzinie) z ofertą integracyjną (np. zajęcia sportowe, kulturalne), które będą odpowiadać na potrzeby danej społeczności lokalnej.	Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych i Wspólnota Robocza Związku Organizacji Socjalnych	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	Pkt 1: Zapis został zmieniony pod kątem uwzględnienia uwagi. Pkt 2: Zapisy wskazujące na takie wsparcie znajdują się w CS(I) w opisie i typach projektów.
2	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (ii) Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju	59	Nie mamy uwag do sposobu opisu grup docelowych jednak rozumiejąc, że doprecyzowanie zapisów nastąpi w dokumencie szczegółowym dla programu FE, chcielibyśmy zwrócić uwagę na późniejsze zapisy szczegółowe dotyczące	Struktura przedsiębiorstw ciepłowniczych pod względem wielkości technicznych, jak i własności, jest bardzo różnorodna. W przeważającej większości przedsiębiorstwa działające na rynku ciepła komunalnego, bez względu na ich wielkość „techniczną”, są przedsiębiorstwami „dużymi”. Wynika to z definicji wielkości przedsiębiorstwa wg rozporządzenia GBER (Załącznik I do ROZPORZĄDZENIA KOMISJI (UE) NR 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r.). W przypadku przedsiębiorstw ciepłowniczych ten warunek jest często spełniony poprzez udziały gmin, które są właścicielami większości podmiotów ciepłowniczych w Polsce, w szczególności tych o małej lub średniej mocy zainstalowanej	Izba Gospodarcza Ciepłownictwo Polskie Migdałowa 4/22, 02-796 Warszawa, Telefon: 22 644 70 19	WYJAŚNIENIE	Programy regionalne muszą być zgodne z Umową Partnerstwa (UP) oraz linią demarkacyjną, będącą dokumentem uzupełniającym i doprecyzowującym zapisy UP w zakresie podziału interwencji w poszczególnych Celach Polityki wskazanej w UP, pomiędzy programy krajowe i regionalne. Sugestie zawarte w uwadze będą przedmiotem analizy na dalszym etapie prac nad dokumentami programowymi na lata 2021-2027 (w tym Szczegółowym Opisem Priorytetów).

				<p>wsparcia dla OZE.</p> <p>(ale wg definicji GBER – duże przedsiębiorstwo). Zwracamy uwagę, że gdyby kryterium wielkości zostało zastosowane w stosunku do przedsiębiorstw komunalnych i przedsiębiorstw energetycznych, to wykluczone byłyby również przedsiębiorstwa o niedużej lub średniej mocy zainstalowanej, będące własnością gminy.</p> <p>Wnioskujemy, aby określenie potencjalnych beneficjentów oraz kwalifikujących się do wsparcia typów projektów w szczegółowym opisie do programu FE, było zgodne z podziałem interwencji pomiędzy poziomem regionalnym a krajowym według dokumentu pt. „Linia demarkacyjna - podział interwencji i zasad wdrażania krajowych i regionalnych programów operacyjnych w perspektywie finansowej na lata 2021-2027” (Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, 4.02.2021 r.), czyli w oparciu o wielkość systemu ciepłowniczego/instalacji, a nie na podstawie kryterium wielkości przedsiębiorstwa.</p> <p>Projekty wytwarzania energii z OZE mają być wspierane z poziomu regionalnego i krajowego (FEnIKS) a podział interwencji powinien być określony w oparciu o moc instalacji (w zależności od źródła OZE), bez względu na wielkość przedsiębiorstwa i strukturę własnościową. Zastosowanie innych kryteriów spowoduje, że bez wsparcia pozostaną niektóre rodzaje beneficjentów/projektów.</p>			
3	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (I) Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	151	<p>1. Proponuje się uzupełnienie zapisu; po drugim akapicie, który kończy się słowami „(...) oraz przeciwdziałanie marginalizacji i degradacji społecznej rodziny”, proponuje się dodać zdanie: "Działania o charakterze profilaktycznym skierowane do rodzin mają zapobiec umieszczeniu</p> <p>ad. 1. Podkreślenie prymatu działań na rzecz pracy z rodziną biologiczną w celu pozostawienia dziecka w środowisku rodzinnym.</p> <p>ad. 2. Wsparcie dla tworzenia miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych jest niezgodne z zasadą deinstytucjonalizacji. Konieczność usunięcia zapisów mówiących o ukierunkowaniu wsparcia na zapewnienie dzieciom w ramach pieczy zastępczej opieki i wychowania w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, a także na powstawanie i funkcjonowanie miejsc w tych placówkach, jest niezgodne z zapisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz procesem deinstytucjonalizacji.</p> <p>ad. 3. Konieczne jest zapewnienie powiązania interwencji EFS z realizacją strategicznej polityki społecznej regionu. Regionalny plan rozwoju usług społecznych i</p>	Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych i Wspólnota Robocza Związku Organizacji Socjalnych	UWZGLĘDNIONA	Zapisy zostały zmienione zgodnie z uwagą.

			<p>dziecka w pieczy zastępczej i zapewnić mu stabilne, harmonijne warunki rozwoju."</p> <p>2. Proponuje się zmianę pierwszego zdania w trzecim akapicie - proponowany zapis: "Ponadto wsparcie ukierunkowane będzie na zapewnienie dzieciom w ramach pieczy zastępczej opieki i wychowania w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego."</p> <p>3. Proponuje się zapis (analogicznie do propozycji zgłoszonej do celu szczegółowego "k") w brzmieniu: „Działania w zakresie usług społecznych będą wynikały z regionalnego planu rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji, opracowanego przez RCPS w Łodzi oraz innych dokumentów regional-</p>	<p>deinstytucjonalizacji ma być właśnie takim dokumentem integrującym działania na rzecz rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji. Wynika to: (1) z projektu Strategii Rozwoju Usług Społecznych, za którą odpowiada MRIPS i która jest warunkiem koniecznym korzystania ze środków FE na włączenie społeczne, (2) z Rekomendacji MFIPR w obszarze włączenia społecznego.</p> <p>i systemie pieczy zastępczej oraz procesem deinstytucjonalizacji.</p>		
--	--	--	--	---	--	--

				nych dotyczących usług społecznych.”				
4	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (i) Wsparcie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	54	Proponujemy, aby w uszczegółowieniu programu FE, w typach projektów dot. kompleksowej modernizacji energetycznej wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej (obiekty użyteczności publicznej oraz wielorodzinne budynki mieszkalne), uwzględnić projekty polegające na wymianie węzłów ciepłych w termomodernizowanych budynkach i dla tych typów projektów, proponujemy poszerzyć listę beneficjentów o przedsiębiorstwa ciepłownicze, bez względu na ich wielkość i formę własności.	Nasza propozycja wynika z faktu, że w niektórych przypadkach właściciele budynków użyteczności publicznej, wspólnoty lub spółdzielnie mieszkaniowe nie chcą być właścicielami węzłów ciepłych. W takich sytuacjach, brak przedsiębiorstw ciepłowniczych na liście beneficjentów, uniemożliwia pozyskanie przez te przedsiębiorstwa dofinansowania na wymianę węzłów.	Izba Gospodarcza Ciepłownictwo Polskie Migdałowa 4/22, 02-796 Warszawa, Telefon: 22 644 70 19	WYJAŚNIENIE	Zgodnie z zapisami FEŁ2027 w ramach Priorytetu 2 CS (i) wspierane będą inwestycje w zakresie przedsięwzięć termomodernizacyjnych budynków użyteczności publicznej oraz wielorodzinnych budynków mieszkalnych, w których jako element projektu możliwe będzie podłączenie budynku do sieci ciepłowniczej lub chłodniczej. W przypadku podłączenia budynku do sieci ciepłowniczej możliwe będzie dofinansowanie wydatków związanych z montażem węzła cieplnego, o ile pozostanie on własnością wnioskodawcy lub partnera (w przypadku projektu realizowanego w partnerstwie). Wówczas nie wyklucza się możliwości realizacji projektu w partnerstwie z przedsiębiorstwem ciepłowniczym. Ponadto w tym samym celu szczegółowym możliwe będzie także wsparcie sieci ciepłowniczych lub chłodniczych wraz z przyłączeniem do sieci ciepłowniczych lub chłodniczych. W powyższym zakresie wsparcie otrzymać będą mogły przedsiębiorstwa ciepłownicze realizujące projekty związane z budową/modernizacją sieci wraz z niezbędnymi elementami inwestycji, w tym: przyłączami i węzłami ciepłowniczymi, o ile urządzenia te pozostaną własnością wnioskodawcy lub partnera.
5	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (i) Wsparcie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów	54	Nie mamy uwag do sposobu opisu grup docelowych, jednak rozumiejąc, że	Struktura przedsiębiorstw ciepłowniczych pod względem wielkości technicznych, jak i własności, jest bardzo różnorodna. W przeważającej większości przedsiębiorstwa działające na rynku ciepła komunalnego, bez względu na ich wielkość „techniczną”, są przedsiębiorstwami „dużymi”.	Izba Gospodarcza Ciepłownictwo Polskie Migdałowa 4/22, 02-796 Warszawa, Telefon: 22 644 70 19	WYJAŚNIENIE	Programy regionalne muszą być zgodne z Umową Partnerstwa (UP) oraz linią demarkacyjną, będącą dokumentem uzupełniającym i doprecyzowującym zapisy UP w zakresie podziału interwencji w poszczególnych Celach Polityki wskazanej w UP, pomiędzy programy krajowe i regionalne. Sugestie za-

		cieplarnianych		<p>doprecyzowanie grup dla „pozostałych przedsięwzięć”, nastąpi w dokumencie szczegółowym dla programu FE, chcielibyśmy zwrócić uwagę na późniejsze zapisy szczegółowe dotyczące określenie beneficjenta i związanej z tym kwalifikowalności typów projektów w kontekście linii demarkacyjnej z programem FEnIKS.</p>	<p>Wynika to z definicji wielkości przedsiębiorstwa wg rozporządzenia GBER (Załącznik I do ROZPORZĄDZENIA KOMISJI (UE) NR 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r.).</p> <p>W przypadku przedsiębiorstw ciepłowniczych ten warunek jest często spełniony poprzez udziały gmin, które są właścicielami większości podmiotów ciepłowniczych w Polsce, w szczególności tych o małej lub średniej mocy zainstalowanej (ale wg definicji GBER – duże przedsiębiorstwo).</p> <p>Zwracamy uwagę, że gdyby kryterium wielkości zostało zastosowane w stosunku do przedsiębiorstw komunalnych i przedsiębiorstw energetycznych, to wykluczone byłyby również przedsiębiorstwa o niedużej lub średniej mocy zainstalowanej, będące własnością gminy.</p> <p>Wnioskujemy o określenie potencjalnych beneficjentów oraz kwalifikujących się do wsparcia typów projektów, zgodnie z podziałem interwencji pomiędzy poziomem regionalnym a krajowym według dokumentu pt. „Linia demarkacyjna - podział interwencji i zasad wdrażania krajowych i regionalnych programów operacyjnych w perspektywie finansowej na lata 2021-2027” (Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, 4.02.2021 r.), czyli w oparciu o wielkość systemu ciepłowniczego/instalacji, a nie na podstawie kryterium wielkości przedsiębiorstwa.</p> <p>Zgodnie z podziałem interwencji projekty budowy/modernizacji systemów ciepłowniczych i chłodniczych (sieci), realizowane są w systemach ciepłowniczych o mocy do 5 MW mocy zamówionej, powinny być wspierane z poziomu regionalnego, natomiast o mocy zamówionej powyżej 5 MW – z poziomu krajowego (FEnIKS), bez względu na wielkość przedsiębiorstwa i strukturę własnościową.</p> <p>Zastosowanie innych kryteriów spowoduje, bez wsparcia pozostaną niektóre rodzaje beneficjentów/projektów.</p>		<p>warte w uwadze będą przedmiotem analizy na dalszym etapie prac nad dokumentami programowymi na lata 2021-2027 (w tym Szczegółowym Opisem Priorytetów).</p>	
6	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (i) Wsparcie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów	53	<p>Nie mamy uwag do sposobu opisu wspieranych inwestycji z zakresu „sieci ciepłowniczych</p>	<p>Ograniczanie wsparcia tylko do systemów efektywnych, nie ma już uzasadnienia w warunkach pomocy publicznej, z uwagi na nowe podejście KE do tego zagadnienia potwierdzone w przyjętych przez Komisję Europejską „Wytycznych w sprawie pomocy państwa na ochronę klimatu i środowiska oraz cele związane z energią na</p>	<p>Izba Gospodarcza Ciepłownictwo Polskie Migdałowa 4/22, 02-796 Warszawa, Telefon: 22 644 70 19</p>	UWZGLĘDNIONA	<p>W ramach programu FEŁ2027 możliwe będzie wsparcie nieefektywnych sieci ciepłowniczych.</p>

		cieplarnianych		lub chłodniczych wraz z przyłączeniem do sieci ciepłowniczych lub chłodniczych celem wyeliminowania punktowych źródeł ciepła". Jednak rozumiejąc, że doprecyzowanie nastąpi w dokumencie szczegółowym dla programu FE, chcielibyśmy zwrócić uwagę na późniejsze zapisy szczegółowe dotyczące rodzaju wspieranych projektów. W niektórych programach regionalnych pojawia się ograniczenie wsparcia tylko do sieci, które są elementem efektywnych systemów ciepłowniczych. Wnioskujemy, aby takie ograniczenie nie pojawiło się w uszczegółowieniu programu FE dla Łódzkiego.	2022 r.", w którym zapisano, że „jeżeli państwo członkowskie inwestuje w modernizację systemu ciepłowniczego i chłodniczego, nie spełniając przy tym normy efektywności energetycznej, musi zobowiązać się do rozpoczęcia prac służących spełnieniu tej normy w ciągu trzech lat od przeprowadzenia prac modernizacyjnych” (punkt 343, rozdział 4.10 Pomoc na systemy ciepłownicze lub chłodnicze). Podejście to znalazło również potwierdzenie w projekcie rozporządzenia zmieniającego GBER (zmieniony GBER ma wejść w życie na początku 2022 r.), gdzie zgodnie z art. 46 ust. 1a: "Pomoc przyznaje się wyłącznie na budowę lub modernizację systemów ciepłowniczych i chłodniczych, które są lub staną się efektywne energetycznie. Jeżeli w wyniku prac objętych pomocą system nie stanie się jeszcze efektywny energetycznie, dalsze modernizacje wymagane do osiągnięcia standardu efektywności energetycznej, muszą rozpocząć się w ciągu trzech lat od rozpoczęcia prac objętych pomocą." W związku z tym, wnioskujemy, aby w uszczegółowieniu FE nie ograniczać dofinansowania tylko do efektywnych systemów ciepłowniczych, lecz zaplanowanie wsparcia, które jest zgodne z przepisami o pomocy publicznej, również dla projektów sieci ciepłowniczych, realizowanych w systemach nieefektywnych (pod wyżej wspomnianymi warunkami).			
7	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (k) Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych	146	Proponuje się zmiany w katalogu planowanych typów przedsięwzięć: 1. Zamiast "rozwój usług społecznych" proponuje się	ad. 1.Mieszkania z różnymi usługami są specyficzną formą usług, która wymaga integracji polityki mieszkaniowej i polityki społecznej. W kontekście deinstytucjonalizacji usług społecznej ważne jest podkreślenie elementów związanych z rozwojem mieszkalnictwa społecznego. ad. 2.Mimo, że obecnie w województwie łódzkim nie funkcjonuje żadne Centrum	Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych i Wspólnota Robocza Związku Organizacji Socjalnych	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	Pkt 1: Zapisy umożliwiające realizację przedmiotowego wsparcia znajdują się w CS(k) w opisie i typach projektów. Pkt 2: Typ przedsięwzięcia został zmieniony tak, by uwzględnił wsparcie nowych i już istniejących CUS.

		<p>cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej</p>	<p>zapis „„rozwój usług społecznych i rozwiązań mieszkaniowo-usługowych” 2. Zamiast "tworzenie centrów usług społecznych (CUS) i rozwój dostarczanych usług" proponuje się zapis "tworzenie centrów usług społecznych (CUS) i rozwój dostarczanych usług oraz wsparcie istniejących CUS."</p>	<p>Usług Społecznych, to należy zakładać, że będą się pojawiać w trakcie realizacji programu - i dlatego warto dodać taki zapis.</p>				
8	<p>Priorytet 8 Łódzkie wspiera edukację i kadry</p>	<p>Cel szczegółowy (g) Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umie-</p>	165	<p>Postulujemy uzupełnienie grup docelowych beneficjentów działań o studentów, szczególnie studentów kierunków najważniejszych z perspektywy branż kluczowych (ICT) dla województwa łódzkiego, a także z perspektywy</p>	<p>Uruchomienie systemu zachęt do studiowania kierunków związanych z branżami wysokich technologii, branżami kluczowymi dla województwa łódzkiego oraz dla Przemysłu 4.0 w regionie łódzkim poprzez udzielanie stypendiów na realizację studiów w łódzkich szkołach wyższych. Program taki pozwoli na przyciągnięcie do Łodzi (oraz pozostałych miast województwa łódzkiego) kandydatów na ważne z perspektywy przemysłu kierunki studiów. Zwiększenie liczby chętnych na studia w woj. łódzkim, szczególnie w dobie niżu demograficznego, pozwoli na rekrutację relatywnie lepszych kandydatów (zwiększy</p>	<p>Politechnika Łódzka, ICT Polska Centralna Klaster</p>	<p>NIEUWZGLĘDNIONA</p>	<p>Zaplanowane typy przedsięwzięć w ramach celu szczegółowego (g) wynikają z zapisów Linii demarkacyjnej EFS+ (Podział interwencji i zasad wdrażania krajowych i regionalnych programów operacyjnych w perspektywie finansowej na lata 2021-2027) i nie jest możliwe rozszerzenie wsparcia o nowe przedsięwzięcia.</p> <p>Wsparcie w ramach tego celu kierowane jest do osób dorosłych z własnej inicjatywy zainteresowanych zdobyciem, uzupełnieniem lub podwyższeniem swojego wykształcenia, wiedzy, umiejętności, kwalifikacji ogólnych i zawodowych. Nie jest możliwym uzupełnienie grup docelowych beneficjentów działań o studentów, gdyż zaplanowane typy</p>

		jętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej		Przemysłu 4.0 i realizację wsparcia studentów tych kierunków w formie comiesięcznych stypendiów.	się pula osób, spośród których będą rekrutowani studenci), a zachęta w postaci comiesięcznego stypendium pozwoli na uatrakcyjnienie studiowania w regionie łódzkim – miejscu, w którym młodzi ludzie rozpoczynają swoje kariery zawodowe i z którym wiążą swoją przyszłość. Łódź i łódzkie uczelnie, pomimo swojego potencjału, nie są konkurencyjne wobec najbardziej rozpoznawalnych ośrodków akademickich, jak Warszawa, Kraków czy Wrocław i przez to następuje odpływ talentów z województwa łódzkiego poza nasz region. Proponowane działanie stanowi również odpowiedź na bardzo wysokie zapotrzebowanie na specjalistów -szczególnie IT -deklarowane przez łódzkie firmy z branży (ponad 4 tys. osób – od zaraz). Odpowiednia liczba specjalistów na rynku pracy pozwoli na dalszy rozwój branży ICT i budowanie jej przewagi konkurencyjnej w stosunku do innych województw			przedsięwzięć dotyczą zupełnie innej grupy docelowej (zaś proponowana grupa docelowa nie wpisuje się w charakter przewidzianych działań). Wsparcie dla szkolnictwa wyższego planowane jest z poziomu krajowego.
9	Priorytet 1 Innowacyjne Łódzkie	Cel szczegółowy (i) Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	35	Założenia finansowania badań i rozwoju obejmują głównie aktywności w ramach przedsiębiorstw, zupełnie bez wsparcia potencjału uczelni w regionie łódzkim. Warunki płacowe dla młodych pracowników nauki (począwszy od doktorantów) powodują, że bardziej opłacalne dla nich jest przejście do przemysłu, a nie realizowanie swojej aktywności naukowej i rozwojowej w jednostkach publicznych. W	Dla zdecydowanej większości absolwentów studiów wyższych związanych z nowymi technologiami, szczególnie takimi jak informatyka i kierunkami pokrewnymi rozwój kariery naukowej poprzez doktorat na uczelniach jest nieatrakcyjny z przyczyn finansowych. Stawki oferowane przez szeroko pojętą branżę IT są nieporównywalnie większe niż możliwości uczelni. Powiększa się luka pokoleniowa na uczelniach. Istotne jest zachęcenie utalentowanych absolwentów do pozostania na uczelniach w ramach studiów doktoranckich i późniejszej kariery naukowej – brak nowych kadr spowoduje brak zastępowalności nauczycieli akademickich, czyli brak osób, które mogą uczyć kolejne roczniki studentów. Brak kadr spowoduje brak możliwości kształcenia – czyli brak wysoko wykwalifikowanych kandydatów do pracy, niezbędnych dla przemysłu w regionie. Należy rozważyć możliwość uruchomienia finansowania projektów o charakterze grantowym, analogicznych do realizowanego w latach 2004-2006 „Mechanizmu wspierania innowacyjnej działalności doktorantów WIDDOK”. Program taki, współfinansowany ze środków europejskich, pozwoli na wsparcie finansowe dla najzdol-	Politechnika Łódzka, ICT Polska Centralna Klaster	WYJAŚNIENIE	Zapisy FEŁ2027 nie wykluczają możliwości wsparcia jednostek naukowych i uczelni. W zakresie EFRR będą one mogły być beneficjentem programu FEŁ2027 m.in. w Priorytecie 1, celu szczegółowym (i) w zakresie wsparcia publicznej infrastruktury badawczej (zostanie to doprecyzowane na dalszym etapie programowania - podczas opracowywania Szczegółowego Opisu Priorytetów FEŁ2027). W ramach środków EFS+ nie planuje się odrębnego wsparcia kierowanego do doktorantów, jednak doktoranci chcący podnosić swoje kompetencje, kwalifikacje mogą skorzystać ze wsparcia dla osób chcących podnieść swoje kompetencje w ramach PSF za pośrednictwem Bazy Usług Rozwojowych. Ponadto należy mieć na uwadze, że wsparcie dla uczelni wyższych planowane jest z poziomu krajowego.

				<p>nieodległej perspektywie przełoży się to na poważne problemy z kadrami – niewystarczającą liczbę nauczycieli akademickich, którzy mogliby kształcić kolejne roczniki studentów.</p> <p>Postulujemy uzupełnienie grup docelowych o „szkoły wyższe i instytutu badawcze” i skierowanie finansowania na realizację badań prowadzonych przez młodych adeptów nauki (szczególnie z obszaru ICT - tj. z branży gdzie szczególnie trudno zatrzymać w uczelniach doktorantów, ze względu na brak konkurencyjnych wynagrodzeń, projektów)</p>	<p>niejszych doktorantów, tak aby mogli finansowo „dotrzeć” do momentu zadudnienia ich na uczelni.</p>			
10	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (k) Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do	145	Zamiast „Działania w zakresie usług społecznych będą wynikały z dokumentów opracowanych m.in. przez RCPS w Łodzi.” (tj. przedostatni akapit na str. 145) proponujemy zapis „Działania w	Obecny zapis powinien być doprecyzowany. Należy wskazać dokument, w którym będą ujęte/zintegrowane kwestie związane z usługami społecznymi i oraz procesem deinstytucjonalizacji usług społecznych - tym dokumentem jest regionalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji. Obowiązek przygotowania regionalnego planu rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji wynika z projektu Strategii Rozwoju Usług Społecznych (opracowanego przez MFIPR), która to Strategia jest warunkiem podstawowym dla realizacji wsparcia FE w	Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych i Wspólnota Robocza Związku Organizacji Socjalnych	UWZGLĘDNIONA	Dokonana została korekta zapisu zgodnie z zaproponowaną treścią uwagi.

		<p>mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony społecznej, w tym wspieranie dostępu do ochrony społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej</p>		<p>zakresie usług społecznych będą wynikały z regionalnego planu rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji, opracowanego przez RCPS w Łodzi oraz innych dokumentów regionalnych dotyczących usług społecznych."</p>	<p>ramach celów dotyczących włączenia społecznego. Proponowany zapis jest również zgodny z Rekomendacjami MFIPR w obszarze włączenia społecznego z lipca 2021.</p>			
11	<p>Priorytet 8 Łódzkie wspiera edukację i kadry</p>	<p>Cel szczegółowy (g) Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych,</p>	172	<p>Niezbędne jest podkreślenie znaczenia podnoszenia / rozszerzania kompetencji cyfrowych w ramach wysokich technologii wśród uczestników rynku pracy oraz powiązanie proponowanych programów z rzeczywistymi potrzebami przemysłu w regionie. Dokument powinien zostać</p>	<p>Uruchomienie dedykowanego programu szkoleniowego, który umożliwi przebranżowienie się pracowników innych branż w kierunku branż kluczowych (m.in. ICT). Program taki pozostawałby bezpłatny dla uczestników i pozwalał na relatywnie szybkie przebranżowienie i zasilenie lokalnego rynku pracy bardzo poszukiwanymi osobami o niezbędnych kwalifikacjach. Osoby te mogłyby uzupełniać w firmach realizację projektów niewymagających bardzo specjalistycznej wiedzy zdobywanej podczas studiów kierunkowych, jednocześnie realizując niezbędne do wykonania prace i zdobywając zawodowe doświadczenie. Kursy takie mogą stanowić również odpowiedź na potrzeby zmieniającego się rynku pracy i konieczności aktywizacji osób zagrożonych utratą zatrudnienia ze względu na np. automatyzację procesów produkcyjnych czy odejście od</p>	<p>Politechnika Łódzka, ICT Polska Centralna Klaster</p>	<p>NIEUWZGLĘDNIONA</p>	<p>W ramach celu szczegółowego (g) przewidziano wsparcie podstawowych kompetencji, w tym cyfrowych w ramach Lokalnych Ośrodków Wsparcia Edukacji oraz wsparcia osób o niskich kompetencjach podstawowych. Dodatkowo w ramach tego celu planowane jest wsparcie dla osób, które z własnej inicjatywy chcą podnieść swoje kompetencje lub kwalifikacje realizowane za pośrednictwem systemu BUR.</p> <p>W związku z powyższym wskazane w uwadze wsparcie w zaproponowanym kształcie nie może zostać zrealizowane w ramach celu (g)."Uruchomienie dedykowanego programu szkoleniowego, który umożliwi przebranżowienie się pracowników innych branż w kierunku branż kluczowych (m.in. ICT)" może nastąpić jedynie poprzez umieszczenie go w Bazie Usług Rozwojowych (jako jedna z usług tam dostępnych), w ramach typu przedsięwzięcia pn. usługi rozwojowe w ramach PSF dla osób dorosłych, które chcą z własnej inicjatywy podnieść</p>

		lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej		silniej powiązany z kluczowymi branżami regionu łódzkiego (m.in. ICT), co pozwoli na większą synergię działań w różnych obszarach, w tym w zakresie edukacji, kształcenia .	paliw kopalnych (w ramach procesu Sprawiedliwej Transformacji).			swoje kwalifikacje/ kompetencje lub przekwalifikować się, w tym wsparcie dla osób z najtrudniejszych grup docelowych - za pośrednictwem BUR.
12	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (h) Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji	139	Zwiększenie wartości docelowej wskaźnika „Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych” zgodnie z KPRES.	Wskaźnik „Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych” powinien być zgodny z założeniami projektu KPRES, a wielkość alokacji ma gwarantować możliwość osiągnięcia wskaźnika przy założeniu corocznej indeksacji stawki jednostkowej zgodnie z metodologią przyjętą przez MFIPR. Jednocześnie w alokacji powinny być uwzględnione również środki na działania reintegracyjne, w tym na wsparcie finansowe reintegracyjne, o którym mowa w Rekomendacjach MFIPR z lipca 2021 - w części dokumenty zatytułowanej "5.2 Ekonomia społeczna".	Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych i Wspólnota Robocza Związku Organizacji Socjalnych	WYJAŚNIENIE	Pkt 1 Wartość wskaźnika „Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych” została zaplanowana w oparciu o dotychczasowe doświadczenia Regionu w efektywnym wdrażaniu funduszy europejskich, z jednoczesnym uwzględnieniem indeksacji stawek jednostkowych. Wskazana w programie FEŁ2027 wartość wskaźnika została zaakceptowana w toku negocjacji przez KE. Alokacja, przewidziana na wsparcie ES, została zaplanowana przy uwzględnieniu realnej do osiągnięcia wartości przedmiotowego wskaźnika. Pkt 2: Założona alokacja uwzględnia również środki na działania reintegracyjne, w tym na wsparcie finansowe reintegracyjne, o którym mowa w Rekomendacjach MFIPR z lipca 2021 - w części dokumentu zatytułowanej "5.2 Ekonomia społeczna".
13	Priorytet 10 Pomoc techniczna EFRR	Nie dotyczy	105	Rozszerzyć zapisy wskazujące wprost na wsparcie beneficjentów konkursów otwartych jak również beneficjentów w ramach MOF. Ponadto wnioskujemy wraz z Gminą Mniszków (w ramach partnerskiej współpracy oraz	Uzasadnieniem uwagi jest planowana, niewystarczająca alokacja środków przeznaczona na ZIT w ramach MOF, która w znacznym stopniu ograniczy możliwość realizacji przedsięwzięć zmierzających do wyrównania dysproporcji regionalnych oraz przedsięwzięć służących zrównoważonemu rozwojowi społecznemu i gospodarczemu przez jst włączonych do MOF, do roku 2027 roku. Ponadto cel szczegółowy (vi) wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych, w Priorytecie 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom, uznano jako analogiczny z zakresem wsparcia w ramach Priorytetu 5 Łódzkie	Gmina Sulejów	WYJAŚNIENIE	Gminy będące członkami związków ZIT nie będą wykluczone z możliwości aplikowania o środki w ramach programu regionalnego FEŁ2027 w obszarach, które zostały przewidziane do wsparcia w ramach mechanizmu ZIT. Zaznaczyć przy tym należy, że nie przewiduje się możliwości dofinansowania poza mechanizmem ZIT projektu, który został wcześniej przewidziany do sfinansowania z alokacji ZIT. Nie przewiduje się wykorzystania mechanizmu ZIT w ramach Priorytetu 6, CS (vi) ze względu na zapisy Umowy Partnerstwa, demarkujące wsparcie między CP4 i CP5 (s. 150): „ Komplementarność między CP4 a CP5 będzie zapewniona w zakresie sposobu wdrażania (tj. w ramach CP5 będą realizo-

			<p>przynależności Gm. Mniszków oraz Gm. Sulejów do MOF) oraz M. Piotrków Tryb. (jako Lider MOF) o zapewnienie w programie regionalnym możliwości korzystania z wszystkich priorytetów przez beneficjentów w konkursach otwartych, bez względu na możliwość korzystania ze wsparcia w ramach ZIT w danym MOF. Wnioskujemy, aby zakres wsparcia w formule ZIT, uwzględniał zarówno:</p> <p>P6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom /Cel szczegółowy (vi) wzmocnienie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych</p> <p>jaki i: P5 Łódzkie dla rozwoju lokalnego /Cel szczegółowy (i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu spo-</p>	<p>dla rozwoju lokalnego, wskazujemy , że nie jest on analogiczny, ponieważ Priorytet 5 ogranicza się jedynie do terenów miejskich, co dyskryminuje tereny wiejskie , a jst wyklucza ze wsparcia w zakresie kultury, turystyki i innowacji społecznych.</p>		<p>wane projekty ujęte w strategiach rozwoju terytorialnego lub lokalnego), celów (tj. w ramach CP4 będą realizowane projekty istotne z punktu widzenia regionu, a w CP5 istotne dla szczebla lokalnego) oraz - w przypadku projektów realizowanych przez jst – w zakresie właściwości podmiotów odpowiedzialnych za prowadzenie lub nadzór nad obiektami kultury i turystyki (tj. projekty dotyczące obiektów prowadzonych lub nadzorowanych na poziomie regionalnym będą realizowane w ramach CP4).”</p> <p>Wsparcie zaplanowane w ramach programu regionalnego FEŁ2027 w Priorytecie 5, CS (i) nie wyklucza możliwości ubiegania się o dofinansowanie przez podmioty z obszarów wiejskich, czy korzystania przez mieszkańców tych obszarów z rezultatów projektów. Jeżeli bowiem w obszar objęty instrumentem terytorialnym ZIT wchodzi obszary miejskie i wiejskie, to te drugie mogą być również objęte wsparciem w ramach Priorytetu 5, CS (i).</p>
--	--	--	--	---	--	---

				łecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki (...)				
14	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (v) Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	70	Biorąc pod uwagę prognozowane dla województwa łódzkiego skutki zmian klimatycznych, zasadne jest uwzględnienie możliwości wsparcia dla przedsięwzięć związanych z zagospodarowaniem wód opadowych dotyczących budowy kanalizacji deszczowej wszędzie tam gdzie istnieje zasadność jej budowy.	Uwzględniając zgłaszane są przez Członków SŁOM potrzeby, zasadnym jest dopuszczenie możliwości realizacji projektów dotyczących systemowego odbioru i oczyszczania wód deszczowych, rozwiązując tym samym problemy w zakresie zagospodarowania wody deszczowej. Realizacja inwestycji w zakresie budowy systemów zbierania opadów pozwoli na uniknięcie podtopień całych obszarów i odprowadzenie nadmiaru wód opadowych, albo do cieku wodnego, albo wprost do oczyszczalni, gdzie zostanie oczyszczona.	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	-UWZGLĘDNIONA	W FEŁ2027 w ramach celu szczegółowego (v) planuje się wspierać kanalizację deszczową jako element inwestycji zakładającej rozdział kanalizacji ogólnospławnej na sanitarną i deszczową. Należy mieć przy tym na uwadze, że wybór projektów z zakresu kanalizacji sanitarnej oraz oczyszczalni ścieków komunalnych (w tym wsparcie dla gospodarki osadami ściekowymi) oparty będzie o Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK). W ramach programu realizowane będą dwa priorytety: - priorytet 1. aglomeracje w przedziale 10-15 tys. RLM - priorytet. 2. aglomeracje z przedziału 2-10 tys. RLM pod warunkiem, że potrzeby z priorytetu 1. zostały zaspokojone. Ponadto w ramach celu szczegółowego (iv) dodano wsparcie inwestycji dot. kanalizacji deszczowej..
15	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (h) Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji	136	W części opisowej dot. rozwoju ES - vide: 2.1.7.3.1 Interwencje w ramach funduszy (str. 135 - 136), proponuje się dodać następujące zapisy: 1. Wsparcie będzie realizowane zgodnie z Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej. 2. Wsparcie re-integracyjne będzie realizowane również	ad. 1. Obowiązek realizowania wsparcia zgodnie z Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej wynika z projektu zapisów Umowy Partnerstwa. Oznacza to również konieczność powiązania wskaźnika rezultatu „liczba miejsc pracy utworzonych w PS” ze wskaźnikiem z KPRES. ad. 2. Wsparcie re-integracyjne jest bardzo potrzebne przedsiębiorstwom społecznym, a możliwość takiego wsparcia wynika z zapisów Rekomendacji MFIPR w zakresie włączenia społecznego z lipca 2021 - vide: część zatytułowana "5.2 Ekonomia społeczna", str. 17: "We wsparciu dla przedsiębiorstw społecznych należałoby rozważyć wyodrębnienie komponentu wspierającego proces re-integracji w przedsiębiorstwach społecznych." oraz w części zatytułowanej "Rodzaje działań/typów operacji", str. 17: "§wsparcie realizacji indywidualnego procesu re-integracji do	Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych i Wspólnota Robocza Związku Organizacji Socjalnych	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	Pkt 1 Do opisu działań dodano zapis: „Wsparcie będzie realizowane w oparciu o zapisy w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej oraz zgodnie z założeniami przyjętego przez Komisję Europejską Planu Działań na Rzecz Ekonomii Społecznej”. Natomiast wartość wskaźnika „Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych” została zaplanowana w oparciu o dotychczasowe doświadczenia Regionu w efektywnym wdrażaniu funduszy europejskich, z jednoczesnym uwzględnieniem indeksacji stawek jednostkowych. Wskazana w programie FEŁ2027 wartość wskaźnika została zaakceptowana w toku negocjacji przez KE. Pkt 2 Obecne zapisy programu FEŁ2027 uwzględniają proponowany typ wsparcia w CS(h).

				<p>w formie finansowej.</p> <p>36 miesięcy; wsparcie to wynosiłoby do 400% minimalnego wynagrodzenia za pracę na jednego pracownika zagrożonego wykluczeniem rocznie zgodnie z realizowanym planem reintegracji; wsparcie to może być realizowane bezpośrednio przez OWES co oznacza, że za usługi płaci OWES, a nie przedsiębiorstwo społeczne. Wsparcie w tym zakresie powinno odnosić się do wydatków niezwiązanych z utrzymaniem miejsca pracy, które są finansowane z dotacji dla PS (w ramach stawki jednostkowej na utworzenie i utrzymanie nowego miejsca pracy)."</p>				
16	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	<p>Cel szczegółowy (vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych</p>	121	<p>1. Typ przedsięwzięcia "Wsparcie infrastruktury służącej lub mającej służyć prowadzeniu działalności kulturalnej lub turystycznej, w tym inwestycje dotyczące turystycznych szlaków tematycznych lub zagospodarowania rekreacyjnego" dodać przykładowe typy przedsięwzięć</p> <p>2. Typ przedsięwzięcia "Inwestycje dotyczące nieruchomości zabytkowych, w celu zachowania pełnionych funkcji kulturalnych lub turystycznych, albo nadania im takich funkcji", dodać lub innych funkcji społecznych</p> <p>3. Typ przedsięwzięcia "Organizacja ogólnodostępnych</p>	<p>Uzasadnieniem uwagi jest konieczność doprecyzowania typów przedsięwzięć zgodnie z celem szczegółowym w zakresie wzmacniania roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych</p>	Gmina Sulejów	WYJAŚNIENIE	<p>1. W ramach typu przedsięwzięcia "Wsparcie infrastruktury służącej lub mającej służyć prowadzeniu działalności kulturalnej lub turystycznej lub pełnieniu funkcji turystycznych, w tym inwestycje dotyczące turystycznych szlaków tematycznych" planuje się ująć możliwie najszerszy zakres wsparcia, w związku z czym - ze względu na dużą różnorodność projektów w tym obszarze - niezasadnym wydaje się dookreślanie typów przedsięwzięć w programie. Doprecyzowanie zakresu wsparcia nastąpi w Szczegółowym Opisie Priorytetów.</p> <p>2. Wsparcie udzielane w ramach Priorytetu 6, CS (vi) ukierunkowane jest, zgodnie z nazwą celu szczegółowego, na wzmocnienie roli kultury i zrównoważonej turystyki. Wsparcie infrastruktury służącej celom społecznym zaplanowano w innych celach szczegółowych w tym priorytecie, w szczególności w celach (ii) i (iii). W związku z tym zaproponowane w uwadze rozszerzenie interwencji na wsparcie infrastruktury związanej z "innymi funkcjami społecznymi" jest niezasadne, gdyż powielaloby przewidzianą już w FEŁ2027 interwencję.</p> <p>3. W wyniku negocjacji programu regionalnego FEŁ2027 z zakresu interwencji zostało usunięte wsparcie dla organizacji ogólnodostępnych wydarzeń kulturalnych, turystycznych lub rekreacyjnych. W związku z powyższym uwaga jest bezprzedmiotowa.</p>

				wydarzeń kulturalnych, turystycznych lub rekreacyjnych", dodać sportowych lub społecznych				
17	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	Cel szczegółowy (ii) Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online	104	Dodać typ przedsięwzięcia "wsparcie przyszkolnej infrastruktury sportowej"	Uzasadnieniem uwagi jest wskazanie wprost infrastruktury sportowej przyszkolnej jako infrastruktury służącej wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia	Gmina Sulejów	WYJAŚNIENIE	Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa oraz FEŁ2027 w ramach CP4 CS(ii) możliwe jest uzupełnienie przyszkolnej infrastruktury sportowej, mającej na celu rozwój działań integracyjnych i włączających w ramach walki z wykluczeniem społecznym i edukacyjnym w oparciu o zdiagnozowane deficyty. Infrastruktura sportowa nie może stanowić samoistnego priorytetu ani odosobnionego działania i musi być powiązana z celami EFS+.
18	Priorytet 5 Łódzkie dla rozwoju lokalnego	Cel szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwojowi społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeń-	98	1. Dodać typ przedsięwzięcia " inwestycje w infrastrukturę sportową, umożliwiającą uprawianie sportów indywidualnych lub grupowych w obiektach sportowych lub na „świeżym powietrzu” służących rozwojowi społecznemu 2. Dodać typ przedsięwzięcia "Inwestycje	Uzasadnieniem uwagi jest konieczność rozszerzenia typów przedsięwzięć o inwestycje z zakresu infrastruktury sportowej. Poprawa ładu przestrzennego, w tym zagospodarowanie terenów poprzez wprowadzenie zieleni na tereny wymagające zmiany sposobu zagospodarowania to kolejne konieczne inwestycje. Niezbędne są również inwestycje w przestrzeni publicznej służącej poprawie bezpieczeństwa, w tym dostosowaniu już istniejącej infrastruktury lub budowa nowej dostosowanej dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Proponowane nowe typy przedsięwzięć są zgodne ze SRWŁ 2030	Gmina Sulejów	WYJAŚNIENIE	1. Uzupełnienie przyszkolnej infrastruktury sportowej, mającej na celu rozwój działań integracyjnych i włączających w ramach walki z wykluczeniem społecznym i edukacyjnym. zostało przewidziane w ramach Priorytetu 6, CS (ii). W ramach ww. celu szczegółowego infrastruktura sportowa nie może stanowić samoistnego priorytetu ani odosobnionego działania i musi być powiązana z celami EFS+ Zgodnie z UP wsparcie infrastruktury sportowej możliwe jest jedynie w ramach CP4 (obszar edukacja i kompetencje). 2. Wsparcie projektów związanych z zagospodarowaniem przestrzeni publicznych planowane jest w ramach inwestycji związanych z procesem wyprowadzania ze stanu kryzysowego zdegradowanych obszarów, opartych na gminnych programach rewitalizacji. Tego typu inwestycje przyczynią się do poprawy ładu przestrzennego, wprowadzania tere-

		stwa na obszarach miejskich		służące poprawie ładu przestrzennego, wprowadzeniu terenów zielonych do przestrzeni publicznych np. ogrody kieszonkowe lub służących poprawie bezpieczeństwa publicznego"			nów zieleni oraz poprawy bezpieczeństwa publicznego. Wprowadzenie dodatkowego typu projektu w tym zakresie wydaje się nieuzasadnione.	
19	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (h) Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji	136	<p>Proponuje się dopisane w planowanym typie przedsięwzięcia, które zostało wymienione jako pierwsze, tj.: "programy obejmujące instrumenty aktywizacji społecznej, zawodowej, zdrowotnej lub edukacyjnej" dwóch instrumentów: mieszkaniowe oraz kulturalno-rekreacyjne. Wówczas też zapis otrzymałby brzmienie: "programy obejmujące instrumenty aktywizacji społecznej, zawodowej, zdrowotnej, edukacyjnej, kulturalno-rekreacyjnej oraz instrumenty aktywnej integracji związane w</p>	<p>Warto rozszerzyć katalog możliwych instrumentów aktywizacyjnych o instrumenty mieszkaniowe oraz kulturalno-rekreacyjne, o czym mowa w Rekomendacjach MFIPR dot. obszaru włączenia społecznego (z lipca 2021) - vide str. 12/13: "(...) obok aktywnej integracji społecznej, edukacyjnej, zdrowotnej i zawodowej – dodano jeszcze dwa instrumenty związane z:</p> <p>opoprawą warunków mieszkaniowych (w tym obejmujące drobne wydatki inwestycyjne w mieszkaniach np. związane z poprawą dostępu do bieżącej, ciepłej wody, dostępem do ogrzewania, likwidacją zagrzebienia, wymianą okien, zakupem term, zakupem kuchenki itp.). (...) Działanie to powinno być elementem wsparcia głównego (aktywizacja społeczna) i może być finansowane wyłącznie bezpośrednio przez samego beneficjenta (bez przekazywania środków uczestnikom projektów), który odpowiada za organizację i finansowanie takiego wsparcia np. remont, zakup sprzętu.</p> <p>opoprawą kompetencji w zakresie spędzania czasu wolnego i rekreacji oraz uczestnictwa w kulturze. Instrument ten będzie kierowany głównie do dzieci, ale także do dzieci z rodzinami i opiekunami w celu wzmocnienia więzi. Działanie to finansowane będzie jako wsparcie towarzyszące wyłącznie jako element pakietu całościowego wsparcia i finansowane oraz organizowane bezpośrednio przez beneficjenta (bez przekazywania środków uczestnikom projektów)."</p> <p>Poszerzenie katalogu nie oznacza, że te nowe instrumenty będą wykorzystywane w odniesieniu do każdej osoby/rodziny,</p>	Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych i Wspólnota Robocza Związku Organizacji Socjalnych	WYJAŚNIENIE	<p>Propozycja zapisu dotycząca poprawy kompetencji w zakresie spędzania czasu wolnego i rekreacji oraz uczestnictwa w kulturze została w toku negocjacji na wniosek KE usunięta z programu FEŁ2027. Mimo to, działania te będą mogły być realizowane w ramach programów aktywnej integracji, jako wsparcie towarzyszące, uzupełniające. Informacje o możliwości ich realizacji znajdą się w regulaminie naboru.</p> <p>Wsparcie mieszkaniowe zostało przewidziane w cs(k) i cs(l).</p>

				poprawą warunków mieszkaniowych."	ale istotne jest to, aby podmioty, które wspierają osoby i rodziny w trudnej sytuacji życiowej, mogły elastycznie dobierać instrumenty aktywizacyjne w zależności od potrzeb konkretnych osób i rodzin.			
20	Priorytet 3 Mobilne Łódzkie	Cel szczegółowy (viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej	86	Typ przedsięwzięcia "Inwestycje z zakresu niezmotoryzowanego transportu indywidualnego" dodać przykładowe typy przedsięwzięć np. budowa, przebudowa ścieżek rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą np. miejsca odpoczynku dla rowerzystów, stacje/punkty naprawy rowerów itp.	Uzasadnieniem uwagi jest konieczność doprecyzowania zapisów poprzez wskazanie przykładowych inwestycji w zakresie niezmotoryzowanego transportu indywidualnego	Gmina Sulejów	WYJAŚNIENIE	Opis priorytetu w odniesieniu do Inwestycji z zakresu niezmotoryzowanego transportu indywidualnego wskazuje przykładowe działania mieszczące się w jego ramach ("Rozwojowi zrównoważonego transportu miejskiego sprzyjać będą działania skierowane na wsparcie niezmotoryzowanego transportu indywidualnego w obrębie miast lub ich obszarów funkcjonalnych, dotyczące m.in. infrastruktury niezbędnej do korzystania z form indywidualnej mobilności aktywnej, w tym ruchu pieszego i rowerowego (np. drogi rowerowe, ciągi piesze), jak również infrastruktury niezbędnej do korzystania z komplementarnych form transportu w stosunku do transportu publicznego tj. bike sharing.")). Jednocześnie doprecyzowanie zapisów programu w tym zakresie nastąpi w SZOP lub zasadach kwalifikowalności wydatków.
21	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (vii) Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia	80	1. Typ przedsięwzięcia "Inwestycje w zakresie zielono-niebieskiej infrastruktury" dodać przykładowe typy przedsięwzięć 2. Typ przedsięwzięcia : "Tworzenie lub wsparcie centrów ochrony różnorodności biologicznej (np. banki genowe, parki miejskie, ogrody botaniczne, ogrody tematyczne i edukacyjne, ośrodki rehabilitacji zwierząt chronionych),	Uzasadnieniem uwagi jest konieczność doprecyzowania typu przedsięwzięć oraz rozszerzenie możliwości realizacji inwestycji na ścieżkach turystycznych oraz umożliwienie realizacji przedsięwzięć z zakresu edukacji ekologicznej przez różne podmioty działające w tym obszarze	Gmina Sulejów	WYJAŚNIENIE	Ad 1. Przy programowaniu FEŁ2027 przyjęto, że powinien to być dokument w dość ogólny sposób wskazujący kierunki wsparcia. Doprecyzowanie zapisów, ich zdefiniowanie lub ewentualne zawężenie zakresu wsparcia nastąpi na późniejszym etapie programowania dokumentów na okres 2021-2027 (w uszczegółowieniu programu, kryteriach, kwalifikowalności). Ad 2. Przy programowaniu FEŁ2027 przyjęto, że powinien to być dokument w dość ogólny sposób wskazujący kierunki wsparcia. Doprecyzowanie zapisów, ich zdefiniowanie lub ewentualne zawężenie zakresu wsparcia nastąpi na późniejszym etapie programowania dokumentów na okres 2021-2027. Zapisy FEŁ2027 nie określają definicji ośrodka edukacji ekologicznej. Ad 3. W związku z negocjacjami z Komisją Europejską oraz brakiem ustawowej definicji szlaku turystycznego oraz ścieżki turystycznej w Priorytecie 2 w CS (vii) (CS2.7) przeformułowano nazwę typu przedsięwzięcia na bardziej ogólną: inwestycje związane z właściwym ukierunkowaniem ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo służące ograniczeniu antropopresji i degradacji środowiska.

				<p>ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej" dodać do zapisu "ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej" lub innych instytucji prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej np. placówki oświatowe, nadleśnictwa, stowarzyszenia itp.</p> <p>3. Typ przedsięwzięcia" Inwestycje mające na celu ograniczenie degradacji środowiska przyrodniczego w miejscach wypoczynku, na szlakach turystycznych w tym projekty z zakresu tworzenia i odnowy szlaków turystycznych, oraz promowanie form ochrony przyrody (np. platformy widokowe, ścieżki dydaktyczne (...) po szlakach turystycznych dodać ścieżkach turystycznych</p>				
22	Komunikacja i widoczność	Nie dotyczy	1	W dokumencie należy	W Pabianicach są obecnie 4 przejazdy kolejowe na skrzyżowaniach dróg publicznych z linią kolejową, w tym ani jedno nie	Andrzej Różański	WYJAŚNIENIE	Wsparcie w ramach priorytetu 4 skierowane jest na inwestycje dotyczące infrastruktury wyłącznie dróg

			uwzględnić poprawę bezpieczeństwa ruchu kołowego polegającą na budowie bezkolizyjnych skrzyżowań linii kolejowych z drogami publicznymi - tu należy uwzględnić budowę tunelu kolejowego w ciągu drogi krajowej nr 71 tj. ulicy Lutomierskiej w Pabianicach z linią kolejową nr 14 Łódź Kaliska - Tuplice	jest bezkolizyjne. Całe rozwijające się osiedle mieszkaniowe "Zatorze" i strefa przemysłowo - usługowa po północnej stronie linii kolejowej lk14 jest pozbawiona bezkolizyjnego przejazdu. Po uruchomieniu tunelu średnicowego w Łodzi należy oczekiwać znacznego zwiększenia ruchu na lk14, a tym samym "zablokowanie" północnej strony miasta.			wojewódzkich lub lokalnych (ze względu na demarkację wsparcia z finansowania w ramach FEŁ2027 wykluczone są drogi krajowe). Wspierana infrastruktura obejmie także drogowe obiekty inżynierskie. Zakres wsparcia w tym zakresie zostanie doprecyzowany w Szczegółowym Opisie Priorytetów i zasadach kwalifikowalności wydatków. Należy jednocześnie pamiętać, iż droga, w ciągu której zlokalizowany jest lub będzie drogowy obiekt inżynierski stanowiący przedmiot projektu, musi spełniać warunki wsparcia opisane w FEŁ2027.	
23	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (v) Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	70	Rozszerzyć typ przedsięwzięcia: "Inwestycje w zakresie oczyszczalni ścieków komunalnych, w tym wsparcie dla gospodarki osadami ściekowymi" o przydomowe oczyszczalnie ścieków. Wsparcie gospodarki osadami wskazać jako dodatkowe działanie inwestycyjne a nie warunek realizacji inwestycji związanej z budową, przebudową, doposażeniem oczyszczalni ścieków czy też budową przydomowych oczyszczalni ścieków	Uzasadnieniem uwagi jest rozszerzenie możliwości realizacji inwestycji w zakresie gospodarki ściekowej przede wszystkim w zakresie oczyszczalni ścieków oraz przydomowych oczyszczalni ścieków. Gospodarka osadami ściekowymi jako warunek realizacji inwestycji związanych z prawidłowym oraz efektywnym funkcjonowaniem systemu oczyszczania może utrudniać dostęp do środków z programu regionalnego	Gmina Sulejów	NIEUWZGLĘDNIONA	W FEŁ2027 w ramach celu szczegółowego (v) wspierane będą inwestycje w zakresie oczyszczalni ścieków komunalnych, które w największym stopniu przyczynią się do wypełnienia zobowiązań wynikających z Dyrektywy 91/271/EWG dotyczącej oczyszczania ścieków. Ponadto, zgodnie z zapisami FEŁ2027 w projektach dotyczących oczyszczalni ścieków komunalnych ważnym aspektem będą działania dotyczące uporządkowania gospodarki osadami ściekowymi, z uwzględnieniem hierarchii sposobów postępowania z osadami ściekowymi. Analiza stanu realizacji KPOŚK wskazuje, że w dalszym ciągu część aglomeracji ma problemy ze spełnieniem wymogów dyrektywy. Dotyczą one wydajności oczyszczalni ścieków w aglomeracjach, standardów oczyszczania ścieków oraz wyposażenia aglomeracji w systemy zbierania ścieków komunalnych. Wybór projektów z zakresu kanalizacji sanitarnej oraz oczyszczalni ścieków komunalnych (w tym wsparcie dla gospodarki osadami ściekowymi) oparty będzie o Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK). W ramach programu realizowane będą dwa priorytety: - priorytet 1. aglomeracje w przedziale 10-15 tys. RLM - priorytet. 2. aglomeracje z przedziału 2-10 tys. RLM pod warunkiem, że potrzeby z priorytetu 1. zostały zaspokojone Zgodnie z VI aktualizacją KPOŚK w województwie łódzkim wymogów dyrektywy Rady z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych (91/271/EWG)

							nie spełniają 23 z 38 aglomeracji z przedziału 2-10 tys. RLM oraz 4 z 8 aglomeracji z przedziału 10-15 tys. RLMW związku z powyższym, priorytetem będzie wspieranie działań związanych zarówno z budową nowej jak i przebudową i remontem istniejącej infrastruktury, dlatego też w związku z ograniczoną pulą środków nie planuje się wspierać w ramach FEŁ2027 przydomowych oczyszczalni ścieków.	
24	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	Cel szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne	111	Propozycja zmiany zapisu w części zatytułowanej "Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych". Wskazując adresata wsparcia należałoby użyć sformułowania "gminy", a nie tylko miasta średnie i duże, gdyż one stanowią jedynie część gmin i to gmin miejskich. Proponuje się następujące brzmienie tego akapitu: "Wsparcie kierowane do osób starszych będzie udzielane w gminach, w szczególności w miastach średnich i dużych, gdzie postępujący proces starzenia się społeczeństwa skutkuje większym niż na innych obszarach prognozowanym	Propozycja zmiany zapisu wynika z potrzeby podkreślenia, że postępujący proces starzenia się społeczeństwa, który powoduje większy przyrost wskaźnika obciążenia demograficznego, w szczególności dotyczy również gmin innych niż duże i średnie miasta.	Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych i Wspólnota Robocza Związku Organizacji Socjalnych	NIEUWZGLĘDNIONA	Wsparcie w ramach celu szczegółowego dotyczy całego województwa i żadna gmina nie została z niego wyłączona. Z uwagi na dużą skalę problemów związanych ze starzeniem się społeczeństwa, widocznych zwłaszcza w miastach, zostały one wskazane jako szczególnie ważne do objęcia wsparciem.

				<p>przyrostem wskaźnika obciążenia demograficznego (z powodu wzrostu udziału ludności w wieku poprodukcyjnym i spadku w wieku produkcyjnym), powodując, że konieczne jest podjęcie działań zwłaszcza w zakresie zapewnienia usług opieki długoterminowej.”</p>				
25	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	<p>Cel szczegółowy (iv) Wsparcie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego</p>	64	<p>1. Rozszerzyć typ przedsięwzięcia: "Adaptacja miast do zmian klimatu" poprzez dodanie przykładowych inwestycji zgodnie ze SRWŁ 2030</p> <p>2. Dodać do typu przedsięwzięcia "Inwestycje w zakresie ochrony przed pożarami lasów" oraz terenów cennych przyrodniczo</p> <p>3. Typ przedsięwzięcia "Zakup sprzętu do prowadzenia akcji ratowniczych lub usuwania skutków zjawisk katastrofalnych lub poważnych awarii chemiczno-ekologicznych" podzielić na dwa</p>	<p>Proponowane doszczegółowienie typu przedsięwzięć lub ich podzielenie wynika z:</p> <p>1. Konieczność zaplanowania oraz przygotowania inwestycji do realizacji już na etapie programu operacyjnego a nie szczegółowego opisu osi priorytetowych. Jasno sprecyzowane typy przedsięwzięć z ich przykładami pozwolą jst na przygotowanie się na wczesnym etapie do aplikowania o środki z programu regionalnego oraz wybór tych przedsięwzięć, które wynikają z ich strategii lokalnych oraz pozwolą na wybór inwestycji przygotowanych pod względem planistycznym, technicznym oraz dysponowania nieruchomością na cele realizacji projektu.</p> <p>2. Inwestycje w zakresie ochrony przed pożarami lasów to nie jedynie inwestycje, w które powinny inwestować służby leśne czy też OSP, PSP. to również tereny cenne przyrodniczo, nie zawsze zalesione jak np., tereny objęte najwyższą formą ochrony przyrody Natura 2000</p> <p>3. Rozdzielenie typu przedsięwzięć wynika ze specyfiki działania PSP i OSP. Działania w zakresie poważnych awarii chemiczno-ekologicznych prowadzone są przez PSP. OSP natomiast rozszerzyło zakres swojego działania o wsparcie w zakresie walki z pandemią COVID - 19 i warto dodać możliwość wyposażenia służb OSP w sprzęt umożliwiający realizację nowych zadań.</p>	Gmina Sulejów	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	<p>1. Przykładowe rodzaje inwestycji zostały przedstawione w opisie przedsięwzięć dla celu szczegółowego (iv), w którym wskazano, że wspierane będą między innymi zrównoważone systemy gospodarowania wodami opadowymi i roztopowymi (w szczególności zapewniające skuteczne zatrzymanie tych wód w miejscu opadu, połączone z ich infiltracją, ewapotranspiracją z wykorzystaniem rozwiązań opartych na przyrodzie np. ogrody deszczowe, rozsiewanie i zwiększanie chłonności nawierzchni, zielone dachy, ściany, fasady, przystanki, stawy, niecki, rowy bioretencyjne, rowy i powierzchnie infiltracyjne), kanalizacja deszczowa, zielono-niebieska infrastruktura.</p> <p>2. Typ przedsięwzięcia rozszerzono o obszary cenne przyrodniczo.</p> <p>3. Cel szczegółowy (iv) w CP2, wynikający z rozporządzenia 2021/1058 dotyczy wspierania przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, a w związku z tym w FEŁ2027 przewidziano działania wpisujące się w ten cel. W ramach tego celu nie jest możliwe wspieranie działań związanych z walką z pandemią COVID-19.</p>

				odrębne typy przedsięwzięć: tj . zjawiska katastrofalne oraz osobno poważne awarie chemiczno-ekologiczne				
26	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	54	Rozszerzyć typ przedsięwzięcia "Inwestycje w zakresie nowo budowanych pasywnych budynków użyteczności publicznej" o zapis "lub efektywnych energetycznie i procesowo"	Aby wspierać efektywność energetyczną oraz redukcję emisji gazów cieplarnianych nowo budowane budynki użyteczności publicznej nie muszą ograniczać się tylko do budynków pasywnych o ściśle określonych parametrach technicznych czy też związanych z efektywnością energetyczną	Gmina Sulejów	NIEUWZGLĘDNIONA	Wsparcie projektów w zakresie budowy budynków pasywnych nie wyklucza możliwości realizacji inwestycji dotyczących budynków efektywnych energetycznie i procesowo. Aby zapewnić odpowiednią efektywność energetyczną obiektów, konieczne jest zachowanie odpowiednich parametrów, standardów wspieranych budynków, odnoszących się nie tylko do poziomu produkcji energii z OZE, ale też do konstrukcji samego obiektu (np. zapewnienie odpowiedniej szczelności i izolacyjności przegród zewnętrznych budynku). Dlatego zasadne jest kierowanie wsparcia unijnego na budowę budynków pasywnych, dla których określone zostały odpowiednie wymagane parametry dotyczące zużycia energii. Zgodnie z zapisami FEŁ2027 wspierane będą inwestycje w zakresie nowo budowanych pasywnych budynków użyteczności publicznej, w których roczne zapotrzebowanie na nieodnawialną energię pierwotną do ogrzewania nie przekracza 15 kWh/(m ² x rok).
27	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	Cel szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i	110	1. Proponuje się korektę zapisu w drugim akapicie, pierwsze zdanie: zamiast "w tym" napisać "a także"; proponowane brzmienie: „Planuje się wsparcie działań prowadzących do rozwoju infrastruktury na potrzeby rodzinnych form pieczy zastępczej, a także rozwój mieszkalnictwa na potrzeby usamodzielniają-	ad 1. Należy podkreślić potrzebę wsparcia działań prowadzących do rozwoju mieszkalnictwa na potrzeby usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej; to jednakże nie jest element działań na rzecz rozwoju infrastruktury rodzinnych form pieczy zastępczej, lecz stanowi odrębne działanie na rzecz wychowanków pieczy zastępczej (zarówno rodzinnej, jak też instytucjonalnej). Dlatego właściwym sformułowaniem jest "a także" w miejsce "w tym". ad 2. W katalogu nowych typów planowanych przedsięwzięć zabrakło przedsięwzięć, które służą wspieraniu rodzin z dziećmi. ad 3. Dzięki proponowanej zmianie dokument będzie bardziej spójny wewnętrznie; wymienione typy przedsięwzięć będą spójne z opisem inwestycji w tekście - vide: pierwsze dwa akapity na str. 100 "(...) w miejsce placówek opiekuńczo-wychowawczych upowszechniana jest rodzinną pieczą zastępczą (w tym rodzinne domy dziecka) i ten kierunek będzie nadal	Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych i Wspólnota Robocza Związku Organizacji Socjalnych	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	1. W opisie celu szczegółowego ujęto treść wskazującą na możliwość realizacji działań w zakresie rozwoju mieszkalnictwa na potrzeby usamodzielniającej się młodzieży przebywającej w różnego rodzaju placówkach całodobowych o charakterze długoterminowym i wychowanków pieczy zastępczej. 2. W opisie celu szczegółowego ujęto typ przedsięwzięć dotyczący wsparcia rodziny przeżywającej trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. 3. W opisie celu szczegółowego ujęto zapis, że nie jest możliwe wspieranie instytucjonalnych form pieczy zastępczej. Niemniej, typy przedsięwzięć w ogólny sposób wskazują kierunki wsparcia, a doprecyzowanie zapisów nastąpi w uszczegółowieniu programu na późniejszym etapie programowania dokumentów na okres 2021-2027.

		usługi społeczne		<p>cych się wychowanków pieczy zastępczej.”</p> <p>2. Proponuje się dodanie nowego typu przedsięwzięcia: "inwestycje w infrastrukturę służącą wspieraniu rodzin, dzieci i młodzieży, np. placówki wsparcia dziennego, centra dla młodzieży wymagającej resocjalizacji w środowisku zamiast w placówce całodobowej"</p> <p>3. Należy doprecyzować przedsięwzięcie "inwestycje w infrastrukturę służącą pieczy zastępczej" - proponuje się zapis "inwestycje w infrastrukturę służącą rozwojowi rodzinnych form pieczy zastępczej, natomiast w zakresie inwestycji w infrastrukturę pieczy instytucjonalnej - wyłącznie w zakresie działań wspierających proces deinstytucjonalizacji".</p>	kontynuowany. Nie jest możliwe wspieranie instytucjonalnych form pieczy zastępczej, a jedynie działań wspierających proces deinstytucjonalizacji, które będą prowadzić do ograniczenia liczby dzieci w niej przebywających oraz prowadzących do świadczenia usług o charakterze krótkoterminowym, środowiskowym przed listą planowanych typów przedsięwzięć). Jest to zgodne z nurtem deinstytucjonalizacji i jednoznacznie określa, że nie będą wspierane inwestycje w rozwój placówek całodobowych, długookresowego pobytu dla dzieci przebywających w pieczy zastępczej instytucjonalnej.			
28	Priorytet 1 Innowacyjne Łódzkie	Cel szczegółowy (ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji	42	Rozszerzyć typy przedsięwzięć "1.Przedsięwzięcia za zakresu e-usług	Zgodnie z celem szczegółowym jakim jest czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych usługi z zakresu e-kultury w czasach ograniczonego	Gmina Sulejów	UWZGLĘDNIONA	Odpowiednie zmiany wynikające z uwagi zostały wprowadzone do FEŁ2027.

		dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych		publicznych, w tym e-administracji, e-zdrowia, polegające na rozwoju interoperacyjnych elektronicznych usług publicznych z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz zapewniających powszechny, otwarty dostęp dla obywateli do usług" poprzez dodanie e- kultura	dostępu do wydarzeń kulturalnych w siedzibach instytucji kultury w dobie pandemii Covid 19 są zasadne i potrzebne zarówno na szczeblu regionalnym jak i lokalnym.			
29	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	53	Czy w planach jest podłączenie nitki sieci ciepłowniczej do osiedli znajdujących się w okolicach centrum np. do x metrów od węzła? Ogólny program przyłączania osiedli jednorodzinnych?	Elektrociepłownia i sieci ciepłownicze mają największą sprawność. Część mieszkańców Łodzi mieszkając w okolicach centrum przyłączyła by się chętnie do sieci ciepłowniczej, ale w sytuacji, gdzie sieć ciepłownicza jest wszędzie dookoła, ale najbliższego węzła jest 200-400m, nikt się na to nie decyduje, a każdy indywidualnie odsyłany jest z kwitkiem. I tutaj powstaje problem, gdzie ludzie muszą korzystać z opalania się węglem, ekogroszkiem, drewnem, gazem, powodując produkcję spalin i pyłów oraz CO2 - mieszkając na tyle blisko, gęstej zabudowy, że są odpowiedzialni za złą jakość powietrza w całej okolicy. Jeśli byłby ogólny program ludzie w dużej mierze mogliby się przyłączyć.	Krystian Kosowski	WYJAŚNIENIE	W FEŁ2027 w ramach CP2 CS (i) możliwe jest wsparcie inwestycji w zakresie sieci ciepłowniczych lub chłodniczych. Wskazane w kolumnie "Treść uwagi" pytania zostały skierowane nieprawidłowo, pytania należy zaadresować do podmiotu odpowiedzialnego za planowanie inwestycji w zakresie łódzkiego systemu ciepłowniczego.
30	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (a) Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez	127	W ramach ww.celu wskazano, iż "Wybór projektów realizowanych przez PUP, OHP i WUP będzie dokonywany wyłącznie w trybie niekonkurencyjnym." Brak konkurencji spowoduje spadek jakości udzielanego	Na podobną uwagę wskazaną w pierwszych konsultacjach wskazali Państwo, iż „Instytucja Koordynująca UP nie dopuszcza możliwości realizacji projektów z zakresu aktywizacji bezrobotnych przez inne podmioty niż PUP i OHP.” Należy jednakże zauważyć, iż konsultacje te powinny zostać wykorzystane także do wykazania i skorygowania niewłaściwych rozwiązań, również jeśli płyną one z błędnych założeń Instytucji Koordynującej UP. Warto, by Zarząd WŁ skonsultował z Instytucją Koordynującą UP negatywne konsekwencje pływ	Good Think Sp. z o.o.	NIEUWZGLĘDNIONA	Ograniczenie wsparcia w ramach CS(a) do projektów PUP, OHP, WUP wynika z ograniczeń finansowych oraz linii demarkacyjnej. Należy zauważyć, że ponad 94% alokacji przedmiotowego celu ma być finansowane w ramach środków Funduszu Pracy, a więc w ramach projektów PUP. W związku z tym, na pozostałe działania aktywizacyjne pozostaje kwota około 8 mln euro. Poszerzenie grona beneficjentów o inne podmioty stanowiłoby odstępstwo od linii demarkacyjnej, a dodatkowo skutkowałoby obowiązkiem wniesienia przez te podmioty wkładu własnego. Dodatkowo należy zauważyć, że wraz z perspek-

		<p>wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej (EFS)</p>	<p>wsparcia i wydatkowania środków. Zaś w połączeniu z niewydolnością i brakiem kompetencji OHP i PUP (które do tej pory w ogóle nie ukierunkowywały swojego wsparcia np. na osoby bierne zawodowo) w średnim terminie skończy się to albo zablokowaniem procesu wydatkowania środków i udzielania wsparcia albo sprzeniewierzeniem tych środków poprzez nieefektywne nimi gospodarowanie. Rozwiązaniem problemu i tak w efekcie będzie dopuszczenie do realizacji ww. działań podmiotów nieinstytucjonalnych. Stąd należy już teraz, kierując się przezornością i doświadczeniami z POKL oraz RPO 2014-2020, wśród typów beneficjentów w ramach ww. celu dopuścić wszystkie podmioty, w szczególności niepubliczne instytucje rynku</p>	<p>nące z ograniczenia typów podmiotów realizujących aktywizację zawodową do PUP czy OHP.</p> <p>Należy także podkreślić, iż ograniczenie to nie występuje we wszystkich nowych programach regionalnych. W programach dla województw, jak: lubelskie, lubuskie, czy kujawsko-pomorskie do realizacji aktywizacji zawodowej dopuszczone są praktycznie wszystkie typy podmiotów, a nie tylko instytucje publiczne. Tak daleko idące ograniczenie typów beneficjentów jak w woj. łódzkim występuje tylko jeszcze w świętokrzyskim i wielkopolskim.</p> <p>Ograniczenie typów beneficjentów jest skrajnie nieefektywne, niekonkurencyjne, oderwane od rzeczywistych kompetencji i możliwości organizacyjnych, technicznych i kadrowych instytucji takich jak PUP czy OHP. Zdrowa konkurencja wymusza podnoszenie jakości i efektywności, począwszy już od wniosku o dofinansowanie, przez realizację projektu, aż po osiągnięte rezultaty. Brak konkurencji spowoduje efekty odwrotne na każdym etapie realizacji celu. Prywatne instytucje rynku pracy od czasów POKL mają doświadczony kadry, zasoby techniczne, merytoryczne know-how i wypracowane skuteczne metody rekrutacji i realizacji aktywizacji zawodowej. Za jakość i efektywność wsparcia i gospodarowania środkami odpowiadają swoim prywatnym majątkiem, jak i reputacją. Nie można tego powiedzieć np. o OHP i PUP (które nie posiadają także choćby doświadczenia na rzecz biernych zawodowo, których zgodnie z BAEL w III kw. 2021 było w łódzkim aż 827 tys. osób, podczas gdy bezrobotnych 54 tys.)</p>		<p>tywą finansową 2021-2027 nastąpiła zmiana w zakresie demarkacji wsparcia uczestników ze względu na status na rynku pracy. Osoby bierne zawodowo będą osobami zaliczanymi do katalogu osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym i ich aktywizacja odbywać się będzie w ramach cs (h), w ramach którego nie planuje się zawężenia grupy beneficjentów.</p> <p>Ponadto w ramach RPO 2014-2020 efektywność realizowanego wsparcia przez PUP-y jest na wyższym poziomie niż niepublicznych instytucji rynku pracy, a co za tym idzie ograniczenie wsparcia aktywizującego osoby bezrobotne do PUP jest jak najbardziej racjonalne.</p> <p>Mając na uwadze powyższe zasadnym jest utrzymanie realizacji projektów wyłącznie przez PUP, OHP i WUP.</p>
--	--	--	--	---	--	--

				pracy, takie jak instytucje szkoleniowe wpisane do RIS oraz agencje zatrudnienia wpisane do KRAZ.				
31	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (a) Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej (EFS)	127	Uwaga dotyczy części, w której wskazani są Beneficjenci oraz rzekoma wysoka jakość oferowanych usług tj. "Oferowana pomoc będzie obejmowała instrumenty i usługi rynku pracy realizowane przez powiatowe urzędy pracy (PUP) rozliczające swe działania w oparciu o stawkę jednostkową dotyczącą doprowadzenia do zatrudnienia osób aktywizowanych i ochotnicze hufce pracy (OHP) oraz Wojewódzki Urząd Pracy w Łodzi (WUP). Ponadto, aby zwiększyć efektywność podejmowanych działań, szczególny nacisk zostanie położony na wysoką jakość oferowanych usług. Wsparcie będzie dopasowane do potrzeb, takie jak instytucje szkoleniowe wpisane do RIS oraz agencje zatrudnienia wpisane do KRAZ.	Warto zauważyć, że przeznaczenie środków tylko i wyłącznie do wykorzystania w trybie niekonkurencyjnym dla PUP, OHP i WUP jest rozwiązaniem dalece nieefektywnym i oderwanym od rzeczywistości realizacji projektów finansowanych z UE. Doświadczenia wypracowane już w perspektywie finansowania na lata 2014-2020 i wcześniej w POKL pokazały, że poszerzony katalog Beneficjentów o m.in. agencje zatrudnienia, instytucje szkoleniowe czy organizacje pozarządowe jest rozwiązaniem, które w pierwszej kolejności miało na celu dotarcie do jak największej liczby osób potrzebujących wsparcia w zakresie zatrudnienia (w tym samozatrudnienia), a także zwiększenie efektywności w tym zakresie-co, de facto, zostało osiągnięte. Warto zauważyć, że Komenda Główna Ochotniczych Hufców Pracy do tej pory realizowała projekty w ramach POWER z działania 1.3. Wsparcie osób młodych..., natomiast sam WUP do tej pory nie realizował projektów, pełnił rolę Instytucji Pośredniczącej, specjalizował się raczej w kontroli projektów realizowanych przez inne podmioty. Trudno wyobrazić sobie, że nawet przy planowanym rozszerzeniu grupy docelowej o młodzież powyżej 15 r.ż. oraz osoby ubogie pracujące i osoby zatrudnione na umowach cywilnoprawnych dobrze realizowane będą projekty tylko przez PUP-y (29 jednostek), WUP i OHP. Istnieje zagrożenie, że środki te wydatkowane będą nieefektywnie i niegospodarnie, a tym samym nie będzie widać rezultatów prowadzonych działań w dłuższej perspektywie. Zatem zasadne wydaje się poszerzenie katalogu beneficjentów i wykorzystanie już sprawdzonej formuły trybu konkursowego. Dotychczasowe doświadczenia wskazują także, że instytucje publiczne nie wykazywały zbyt dużego zainteresowania ubieganiem się o fundusze unijne, a często ich projekty były oceniane przez WUP w Łodzi niżej, niż	Karolina Dąbrowska	NIEUWZGLĘDNIONA	<p>Ograniczenie wsparcia w ramach CS(a) do projektów PUP, OHP, WUP wynika z ograniczeń finansowych oraz linii demarkacyjnej. Należy zauważyć, że ponad 94% alokacji przedmiotowego celu ma być finansowane w ramach środków Funduszu Pracy, a więc w ramach projektów PUP. W związku z tym, na pozostałe działania aktywizacyjne pozostaje kwota około 8 mln euro. Poszerzenie grona beneficjentów o inne podmioty stanowiłoby odstępstwo od linii demarkacyjnej, a dodatkowo skutkowałoby obowiązkiem wniesienia przez te podmioty wkładu własnego.</p> <p>Dodatkowo należy zauważyć, że wraz z perspektywą finansową 2021-2027 nastąpiła zmiana w zakresie demarkacji wsparcia uczestników ze względu na status na rynku pracy. Osoby bierne zawodowo będą osobami zaliczanymi do katalogu osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym i ich aktywizacja odbywać się będzie w ramach cs (h), w ramach którego nie planuje się zawężenia grupy beneficjentów.</p> <p>Ponadto w ramach RPO 2014-2020 efektywność realizowanego wsparcia przez PUP-y jest na wyższym poziomie niż niepublicznych instytucji rynku pracy, a co za tym idzie ograniczenie wsparcia aktywizującego osoby bezrobotne do PUP jest jak najbardziej racjonalne.</p> <p>Mając na uwadze powyższe zasadnym jest utrzymanie realizacji projektów wyłącznie przez PUP, OHP i WUP.</p>

				<p>wane do aktualnych potrzeb lokalnych rynków pracy, głównie poprzez efektywną współpracę z pracodawcami i innymi partnerami." a także informacji o wyborze projektów w trybie niekonkurencyjnym, tj. "Wybór projektów realizowanych przez PUP, OHP i WUP będzie dokonywany wyłącznie w trybie niekonkurencyjnym."</p>	<p>podmiotów prywatnych. W ramach CS (h) sama IZ dostrzega i podkreśla korzyści płynące z szerokiego katalogu beneficjentów i współpracy między nimi, dziwi więc że nie dostrzega tego w ramach niniejszego celu.</p>			
32	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	<p>Cel szczegółowy (ii) Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju</p>	62	<p>W przewidzianych środkach dotacji energetyka wiatrowa ma przewidziane 10 razy mniej funduszy niż energetyka słoneczna, dlaczego wsparcie dla rozwijających się gałęzi jest tak bardzo zróżnicowane? Z czego wynika tak niski poziom wsparcia dla energetyki wiatrowej? Czy dodatkowa pula środków nie powinna być przeznaczona na digitalizację, monitoring, działania optymalizacyjne ist-</p>	<p>Rozwój energetyki wiatrowej jest bardzo ważny, ponieważ ok. 50% energii do 2050r. ma być wytwarzane właśnie z wiatru. Odpowiednie wsparcie istniejących lub przygotowanie pod nowe inwestycje, mapowanie zasobów, określenie obszarów o najlepszych warunkach, pozwoli na przygotowanie regionu do stałej obecności energetyki wiatrowej. Obecnie wiele inwestycji jest wstrzymanych/zawieszonych przez wprowadzone prawo ograniczające tzw. ustawa 10H. Dlatego wielu inwestorów/operatorów turbin wiatrowych, stara się utrzymać maszyny w jak najlepszej kondycji, szukając także rozwiązań pozwalających na poprawienie ich efektywności i zwiększenia niezawodności i możliwości produkcyjnych. Odpowiedni monitoring zbieranie danych z turbin pozwala, także uniknąć kosztownych napraw i przestojów. Ilość wyzwań, przed którymi obecnie stoi polska energetyka wiatrowa jest ogromnym polem doświadczalnym do wdrażania innowacyjnych rozwiązań inżynierskich i informatycznych.</p>	WindTAK sp. z o.o.	WYJAŚNIENIE	<p>Przy szacowaniu alokacji wzięto pod uwagę m.in. doświadczenia z naborów wniosków o dofinansowanie w zakresie OZE ogłoszonych w perspektywie 2014-2020, z których wynika, że zdecydowanie największe zapotrzebowanie dotyczyło energii odnawialnej słonecznej. Jeśli podczas wdrażania programu okaże się, iż potrzeby w pozytywnie ocenionych wnioskach o dofinansowanie w zakresie energii odnawialnej wiatrowej będą znacznie przewyższały dostępną alokację na kod, zostanie rozważone przeniesienie środków z innych zakresów tematycznych.</p> <p>Sugestie zawarte w uwadze będą przedmiotem analizy na dalszym etapie prac nad dokumentami programowymi na lata 2021-2027 - podczas prac nad katalogiem wydatków kwalifikowalnych związanych z realizacją projektu.</p>

				niejących instalacji (strojenie turbin tzw. retrofitting, poprawianie aerodynamiki, poprawienie efektywności energetycznej), działania naprawcze, rozwój cyfrowych rozwiązań w energetyce wiatrowej, zbieranie i analizowanie danych (digital twin, big data, IoT, 5G), automatyczny pomiar wpływu na otoczenie.			
33	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	53	<p>Jeśli jest planowane energooszczędne oświetlenie czy w wytycznych cs znajdują się zapisy dotyczące audytu pomiarów i monitoringu niezbędnego oświetlenia na ulicach i budynkach użyteczności publicznej, ochronie ciemnego nieba, optymalizacji systemu oświetleniowego i minimalizacji zanieczyszczenia światłem regionie.</p> <p>Aktualne badania naukowe pokazują, że zbyt jasne i niebieskie oświetlenie nocne wpływa negatywnie na zdrowie i jakość życia ludzi, zwierząt i roślin, zaburzając ich naturalny cykl dobowy. Dodatkowo najnowsze trendy w miastach w Europie, ale także w Polsce dążą do wymiany na źródła światła LED oraz do ograniczenia nadmiernego oświetlenia (ochrony ciemnego nieba), sterowaną redukcję oświetlenia (czasowe wyłączenie lub przyciemnianie świateł w godzinach najmniejszego lub braku ruchu) głównie ze względu na koszty energii elektrycznej. Często źle zaprojektowane oświetlenie świeci ludziom uporczywie w okna lub część oświetlenia jest skierowane bezpośrednio w górę stanowiąc spore zanieczyszczenie światłem np. źle zaprojektowane oświetlenie fasad, złe ustawienie lampy lub użyta nieodpowiednia oprawa oświetleniowa).</p>	Piotr Wiklak	WYJAŚNIENIE	<p>Przy programowaniu FEŁ2027 przyjęto, że powinien to być dokument w dość ogólny sposób wskazujący kierunki wsparcia. Doprecyzowanie zapisów, ich zdefiniowanie lub ewentualne zawężenie zakresu wsparcia nastąpi na późniejszym etapie programowania dokumentów na okres 2021-2027 (w uszczegółowieniu programu, kryteriach, kwalifikowalności). Sugestie zawarte w uwadze będą przedmiotem analizy na dalszym etapie prac nad dokumentami programowymi na lata 2021-2027 (w tym Szczegółowym Opiszem Priorytetów).</p>
34	Priorytet 1 Innowacyjne Łódzkie	Cel szczegółowy (iii) Wzmacnianie trwałego wzrostu i	35	<p>Czy w projekcie znajdują się zapisy dotyczące wsparcia MŚP w zakresie ba-</p> <p>Ochrona praw autorskich jest bardzo ważna, a badanie stanu techniki i przygotowanie wniosku patentowego jest bardzo czasochłonne i kosztowne. W znacznej mierze dzięki ochronie prawnej swojego pomysłu, lokalne przedsiębiorstwa</p>	WindTAK Sp. z o.o.	WYJAŚNIENIE	<p>Zapisy FEŁ2027 nie wykluczają możliwości wsparcia określonego w uwadze, zostanie to jednak doprecyzowane na dalszym etapie programowania - podczas opracowywania Szczegółowego Opisu Priorytetów FEŁ2027 oraz zasad kwalifikowalności.</p>

		konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne		dana aktualnego stanu techniki i ochrony praw autorskich, przygotowania dokumentacji patentowej i zgłoszenia wniosku patentowego (patenty, wzory użytkowe i przemysłowe, know-how).	mogą budować swoją wartość i innowacyjność. Jeśli nie w tym priorytecie dobrze, żeby wsparcie w tym obszarze znalazło się w ramach projektu.			
35	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (a) Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzi, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej (EFS)	126	Wprowadzenie możliwości realizacji projektów z zakresu aktywizacji bezrobotnych przez inne podmioty niż WUP, PUP i OHP.	Instytucje rynku pracy i organizacje pozarządowe, które w ramach obecnej perspektywy z powodzeniem wspierały osoby pozostające bez zatrudnienia w projektach z Poddziałania VIII.2.1, VIII.2.2, VIII.3.1 VIII.3.4, powinny mieć możliwość kontynuowania tych działań także w perspektywie 2021-2027. Wiele tego rodzaju podmiotów zdobyło bogate doświadczenia, wypracowało szereg rozwiązań mogących zwiększyć efektywność realizowanego wsparcia, zaangażowało wykwalifikowaną kadrę do realizacji zadań z zakresu aktywizacji osób bezrobotnych, a mimo posiadanych zasobów, wiedzy, kompetencji i doświadczenia zostaje w tym momencie pozbawione możliwości ubiegania się o dofinansowanie. W wyjaśnieniu dotyczącym uwagi odnoszącej się do ww. kwestii, opublikowanym w raporcie z przeprowadzenia konsultacji społecznych projektu programu regionalnego „Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2027” zamieszczono informację, z której wynika, iż „Instytucja Koordynująca UP nie dopuszcza możliwości realizacji projektów z zakresu aktywizacji bezrobotnych przez inne podmioty niż PUP i OHP.”. Powyższego nie potwierdzają projekty programów regionalnych innych województw, w których to wsparcie skierowane do osób bezrobotnych może być realizowane także przez inne instytucje. Np. w projekcie programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 w Priorytecie VIII Zaspokajanie potrzeb rynku pracy - Celu szczegółowym 4(a) (EFS+) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań	Stowarzyszenie	NIEUWZGLĘDNIONA	<p>Ograniczenie wsparcia w ramach CS(a) do projektów PUP, OHP, WUP wynika z ograniczeń finansowych oraz linii demarkacyjnej. Należy zauważyć, że ponad 94% alokacji przedmiotowego celu ma być finansowane w ramach środków Funduszu Pracy, a więc w ramach projektów PUP. W związku z tym, na pozostałe działania aktywizacyjne pozostaje kwota około 8 mln euro. Poszerzenie grona beneficjentów o inne podmioty stanowiłoby odstępstwo od linii demarkacyjnej, a dodatkowo skutkowałoby obowiązkiem wniesienia przez te podmioty wkładu własnego.</p> <p>Dodatkowo należy zauważyć, że wraz z perspektywą finansową 2021-2027 nastąpiła zmiana w zakresie demarkacji wsparcia uczestników ze względu na status na rynku pracy. Osoby bierne zawodowo będą osobami zaliczanymi do katalogu osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym i ich aktywizacja odbywać się będzie w ramach cs (h), w ramach którego nie planuje się zawężenia grupy beneficjentów.</p> <p>Ponadto w ramach RPO 2014-2020 efektywność realizowanego wsparcia przez PUP-y jest na wyższym poziomie niż niepublicznych instytucji rynku pracy, a co za tym idzie ograniczenie wsparcia aktywizującego osoby bezrobotne do PUP jest jak najbardziej racjonalne.</p> <p>Mając na uwadze powyższe zasadnym jest utrzymanie realizacji projektów wyłącznie przez PUP, OHP i WUP.</p>

					aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej, w KATALOGU BENEFICJENTÓW wskazano m.in. podmioty ekonomii społecznej, agencje zatrudnienia, instytucje szkoleniowe. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku chociażby województwa kujawsko-pomorskiego czy lubuskiego.			
36	Priorytet 1 Innowacyjne Łódzkie	Cel szczegółowy (i) Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	45	Wnoskujemy o zwiększenie kwoty środków przeznaczonych na realizację celu szczegółowego 2.1.1.1 poprzez przesunięcie z pozostałych celów szczegółowych albo z innych priorytetów. Środki przeznaczone na cel 2.1.1.1 powinny wynosić co najmniej 30% ogółu środków przypisanych do priorytetu 1.	Naszym zdaniem podział środków na poszczególne cele szczegółowe w ramach Priorytetu 1 (Innowacyjne Łódzkie) nie odzwierciedla wagi poszczególnych celów dla rozwoju innowacyjności w regionie. Kluczem do innowacyjności jest prowadzenie prac badawczo-rozwojowych oraz tworzenie mechanizmów efektywnej komercjalizacji wyników tych prac. Tymczasem na cel szczegółowy związany z rozwijaniem zdolności badawczych i innowacyjnych (cel 2.1.1.1) przeznaczono zaledwie ok. 14 % ogółu środków alokowanych do priorytetu 1. Biorąc pod uwagę dość szeroki wachlarz typów przedsięwzięć i rodzajów interwencji (od wsparcia infrastruktury badawczej poprzez projekty B+R po rozwój współpracy z przedsiębiorcami), może się okazać, że jest to kwota mocno niewystarczająca. Widać to już po zaproponowanym podziale środków na różne rodzaje interwencji. Okazuje się, że na niektóre z nich przeznaczone są kwoty nie przekraczające 100 tys. EUR, które mogą wystarczyć na realizację tylko 1-2 projektów. Analiza podziału kwot wskazuje, że będą one dalece niewystarczające, aby osiągnąć realną zmianę w zakresie zdolności badawczych i innowacyjnych podmiotów z woj. łódzkiego.	Institut Technologii Bezpieczeństwa "Moratex"	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	Budżet został podzielony na podstawie doświadczeń z poprzedniej perspektywy 2014-2020 i zainteresowania konkursami na określone cele, przy uwzględnieniu zasad koncentracji tematycznej oraz wydatków na klimat i środowisko w perspektywie 2021-2027. Niemniej jednak dokonano przesunięcia 5 mln EUR z CS 1.3 do CS 1.1.
37	Priorytet 1 Innowacyjne Łódzkie	Cel szczegółowy (i) Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wy-	35	Jako grupa docelowa celu szczegółowego 2.1.1.1 wskazane zostały wyłącznie przedsiębiorstwa. Proponu-	Opisywane w tym celu szczegółowym typy przedsięwzięć oraz rodzaje interwencji wskazują na taki typ wsparcia, który kierowany będzie nie tylko do przedsiębiorstw, ale też do instytucji zajmujących się w pierwszej kolejności działalnością badawczo-rozwojową. Wspierana ma być m.in. infrastruktura badawcza w publicznych organizacjach badawczych i instytucjach	Institut Technologii Bezpieczeństwa "Moratex"	WYJAŚNIENIE	Zakres wsparcia wynika z Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1058 z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności (Mając na uwadze, że małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) są podstawą europejskiej gospodarki, w ramach EFRR należy nadal wspierać rozwój MŚP poprzez wzmacnianie ich trwałego wzrostu i konkurencyjności) i projektu Umowy Partnerstwa, stąd w

		korzystywanie zaawansowanych technologii		<p>jemy rozszerzenie grupy docelowej o jednostki naukowe oraz uczelnie.</p>	<p>szkolnictwa wyższego. Dlatego wnioskujemy, aby tego typu organizacje i instytucje wpisane zostały jako grupa docelowa. Zwracamy uwagę, że w dotychczasowym okresie programowania wsparcie podobnego typu kierowane było właśnie do takich 3 grup odbiorców (działanie 1.1 RPO WŁ 2014-2020, grupa docelowa: przedsiębiorcy, jednostki naukowe, uczelnie). Jest w pełni uzasadnione, aby utrzymać ten stan rzeczy i tym samym skierować wsparcie do wszystkich grup podmiotów, które zajmują się działalnością badawczo-rozwojową, a tym samym mogą przyczynić się do realizacji celu szczegółowego.</p>			<p>Priorytecie 1, celu szczegółowym (i) jako grupę docelową wskazano MŚP.</p> <p>Opis priorytetu zawiera jedynie główne grupy docelowe, które należy rozumieć jako podmioty korzystające z efektów realizowanych projektów. Podmioty uprawnione do ubiegania się o dofinansowanie projektów w ramach priorytetu zostaną wskazane w Szczegółowym Opisie Priorytetów FEŁ2027. Zgodnie z zapisami FEŁ2027 wspierany będzie rozwój publicznej infrastruktury organizacji badawczych.</p>
38	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (vi) Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej	83	<p>Poszerzenie zakresu "Cel szczegółowy (vi) Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej" o "Budownictwo niskoemisyjne". Skuteczna poprawa efektywności energetycznej jest możliwa nie tylko dzięki wdrażaniu nowoczesnych technologii w budownictwie i rozwojowi OZE, ale także dzięki podejmowaniu działań społecznych i społecznej akceptacji. Społeczeństwo w tym przypadku ma wymiar jednostkowy i grupowy. Wydaje się, że poprawa nie będzie możliwa bez</p>	<p>W ramach "Budownictwa niskoemisyjnego" miałyby powstać osiedla pasywnych domków jednorodzinnych w pełni zintegrowane z planami zagospodarowania w szczególności terenów pokopalnianych. W ramach rekultywacji terenów pokopalnianych Kopalni Bełchatów ponad 2.200 ha terenów poddano rekultywacji. Zakończono formowanie zwałowiska wewnętrznego w postaci plaży i wschodniej części linii brzegowej jeziora, które powstanie po zakończeniu eksploatacji odkrywki. Reszta terenu mogłaby stanowić obszar pod budownictwo pasywne. Zielone budynki nie są popularne w Polsce, co potwierdza Krajowa Agencja Poszanowania Energii, koszty budowy i utrzymania domów energooszczędnych przez 20 lat są o 37% niższe niż w budownictwie standardowym. Budownictwo pasywne pozwala pozyskiwać energię i wodę z otoczenia co zapewni w przyszłości w pełni zagospodarować zieloną technologię. Domy pasywne zużywają rocznie maksymalnie 15 kWh na m2 powierzchni oraz zapewniają wyższy standard wydajności energetycznej niż domy niskoenergetyczne, co sprawia, że w minimalnym stopniu oddziałują na środowisko naturalne. Zazwyczaj można w nich całkowicie pominąć tradycyjny system ogrzewania i wentylacji, ponadto w porównaniu ze zwykłymi budynkami pozwalają one na oszczędność energii na poziomie 70-90%. Cechami wyróżniającymi budynki pasywne są: brak klasycznego systemu grzewczego, które zastępuje słońce i pozyskane zwrotnie ciepło wewnętrzne; centrala rekuperacyjna,</p>	<p>Politechnika Łódzka Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska Al. Politechniki 6 93-590 Łódź</p>	<p>WYJAŚNIENIE</p>	<p>W FEŁ2027 wsparcie inwestycji dotyczących budowy pasywnych budynków użyteczności publicznej zaplanowano w Priorytecie 2 w celu szczegółowym (i) (CS 2.1), a dofinansowanie OZE przewidziano w celu szczegółowym (ii) (CS 2.2). W związku z powyższym nie jest zasadne dodawanie wskazanej w uwadze interwencji do celu szczegółowego (vi) (CS 2.6).</p>

				dotarcia nie tylko do pojedynczych mieszkańców, ale także do społeczności lokalnych. Zakres tych działań ma obejmować: rozpoznanie społecznej akceptacji dla działań związanych z wprowadzeniem budownictwa niskoemisyjnego; świadome gospodarowanie energią (cieplną, elektryczną). Istotne jest wyznaczenie obszaru spójnego pod względem społecznym i przestrzennym.	czyli mechaniczne urządzenie wentylacyjne z wysoce wydajnym systemem zwrotnego pozyskiwania ciepła; doskonałe parametry termoizolacyjne wszystkich konstrukcji; współczynnik przenikania ciepła w przypadku ściany obwodowej - do 0,18 W/(m ² K); brak przepuszczania powietrza, przez warstwę obwodową; okna posiadają potrójne termoizolacyjne szklenie z wypełnieniem gazowym pomiędzy szybami. Kolejnym aspektem, który wpisuje się w „Budownictwo niskoemisyjne” są budynki energooszczędne, pasywne i te o niemal zerowym zużyciu energii. Różnice polegają			
39	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (a) Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak	126	Z projektu programu wynika, że beneficjentami w ramach ww. celu szczegółowego mają być PUP, OHP i WUP. Warto byłoby uwzględnić możliwość aplikowania wniosków instytucjom rynku pracy i organizacjom pozarządowym doświadczone w obszarze aktywizacji osób poszukujących pracy.	Wspomniane podmioty z dużym powodzeniem realizują w ramach obecnej perspektywy projekty z zakresu aktywizacji zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia (m.in. Działanie VIII.2 RPO Wł czy projekty wspierające osoby młode tj. 1.2.1 POWER). Wieloletnia realizacja ww. projektów przełożyła się na posiadanie przez te podmioty bogatego doświadczenia w udzielaniu kompleksowego wsparcia dostosowanego indywidualnie do każdej z osób biorącej udział w projektach, czy posiadanie wykwalifikowanej kadry realizującej zadania w przedmiotowym zakresie. Instytucje rynku pracy i organizacje pozarządowe z uwagi na realizację projektów aktywizacji zawodowej, posiadają również często bazę kontaktów z pracodawcami w danym województwie, co umożliwi przeprowadzenie praktyk/staży dla osób bez zatrudnienia i przekłada się możliwość późniejszego zatrudnienia w danej firmie. W związku z powyższym, podmioty te posiadają odpowiednie predyspozycje do aplikowania w ramach wspomnianego	Natalia Koneczna	NIEUWZGLĘDNIONA	Ograniczenie wsparcia w ramach CS (a) do projektów PUP, OHP, WUP wynika z ograniczeń finansowych oraz linii demarkacyjnej. Należy zauważyć, że ponad 94% alokacji przedmiotowego celu ma być finansowane w ramach środków Funduszu Pracy, a więc w ramach projektów PUP. W związku z tym, na pozostałe działania aktywizacyjne pozostaje kwota około 8 mln euro. Poszerzenie grona beneficjentów o inne podmioty stanowiłoby odstępstwo od linii demarkacyjnej, a dodatkowo skutkowałoby obowiązkiem wniesienia przez te podmioty wkładu własnego. Dodatkowo należy zauważyć, że wraz z perspektywą finansową 2021-2027 nastąpiła zmiana w zakresie demarkacji wsparcia uczestników ze względu na status na rynku pracy. Osoby bierne zawodowo będą osobami zaliczanymi do katalogu osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym i ich aktywizacja odbywać się będzie w ramach cs (h), w ramach którego nie planuje się zawężenia grupy beneficjentów. Ponadto w ramach RPO 2014-2020 efektywność realizowanego wsparcia przez PUP-y jest na wyższym poziomie niż niepublicznych instytucji rynku pracy,

		również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej (EFS)			celu szczegółowego i nie powinno się im tego uniemożliwiać.			a co za tym idzie ograniczenie wsparcia aktywizującego osoby bezrobotne do PUP jest jak najbardziej racjonalne. Mając na uwadze powyższe zasadnym jest utrzymanie realizacji projektów wyłącznie przez PUP, OHP i WUP.
40	Priorytet 5 Łódzkie dla rozwoju lokalnego	Cel szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwojowi społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	1	Prosimy o przeznaczenie środków na działania proeksportowe.	Prowadzę firmę z branży Mody - design i produkcja ubiorów unikatowych. Jestem absolwentką Łódzkiej PWSSP. Prezentowane przez firmę kolekcje są świadectwem kultywowania tradycji łódzkiej szkoły wzornictwa odzieżowego. Aktualnie przedstawiam produkty firmy na prestiżowych, międzynarodowych targach. Rozpoczęłam swoje działania eksportowe dzięki łódzkiemu programowi wsparcia eksportu w latach 2014-2015. Pomoc ta była bardzo istotna dla rozwoju mojej firmy. Zgłaszam swoją prośbę o przeznaczenie środków na wsparcie działań proeksportowych w nowej perspektywie. Planowana perspektywa przewiduje wydatkowanie środków aż do 2030 roku. Wsparcie łódzkich firm w działaniach proeksportowych dofinansowaniem kosztów targów, misji i promocji łódzkiego jest według mnie uzasadniona. Prestiżowe międzynarodowe targi wymagają znacznych nakładów finansowych. Chciałabym podkreślić, że bierzemy w nich udział bez wsparcia łódzkich instytucji, a przecież swoją obecnością na tych targach promujemy nasz region jako kreatywny, zgodnie z hasłem „Łódź Kreuje”. Właściwa i na wysokim poziomie promocja firmy i regionu łódzkiego wymaga znacznych środków i uzyskane wsparcie umożliwiłoby przeprowadzenie takiej promocji oraz przyczyniło się do wzrostu konkurencyjności beneficjentów.	JULITTA Julitta Kozłowska NIP 729 112 50 16 94-127 Łódź, ul.Pływacka104 Tel.+48 607 998 469	WYJAŚNIENIE	Wskazane w uwadze działania są ujęte w Priorytecie 1, w celu szczegółowym (iii). W ramach wskazanego celu szczegółowego promowane będą podstawy przedsiębiorcze oraz wspierany wzrost internacjonalizacji przedsiębiorstw, w tym zwiększenia zdolności przedsiębiorstw do tworzenia produktów i usług o potencjale eksportowym (rozwój produktów), poszukiwania i zdobywania nowych rynków oraz zmiany modelu biznesowego.
41	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (k) Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo	148	Proponujemy dodać wskaźnik dotyczący mieszkań, pozwalające monitorować realizację FEŁ.	Dodanie konkretnych wskaźników pozwoli monitorować realizację FEŁ 2021 – 2027 w obszarach wsparcia w ramach omawianego celu (k).	Rada ds. Rozwiązywania Problemu Bezdomności przy Prezydent Miasta Łodzi	WYJAŚNIENIE	W programie FEŁ2027 wskaźniki pochodzą w pierwszej kolejności z rozporządzenia unijnego nr 2021/1057, w drugiej kolejności z opracowanej przez MFiPR Listy Wskaźników Kluczowych 2021-2027 – EFS+ (LWK). Przy programowaniu, czerpiąc z doświadczenia poprzednich perspektyw, dąży się do ograniczenia liczby wskaźników w samym programie - nie ma potrzeby, aby każdy typ wsparcia był określony wskaźnikiem, a brak wskaźnika nie powinien być interpretowany jako brak wsparcia

		usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej					dla danego obszaru. Bardziej szczegółowe podejście do wskaźników planowane jest do zastosowania w dodatkowych dokumentach programowych (SzOP, wykaz wskaźników i ich definicji).	
42	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (k) Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki	146	Proponujemy dodać w ramach wymienia typów przedsięwzięć: rozwiązania mieszkaniowe zgodnie z opisem w drugim akapicie części opisowej; dodać SAN.	Proponowane zmiany mają na celu podkreślić znaczenie przeniesienia usług z instytucji do środowiska lokalnego w ramach procesu deinstytucjonalizacji. To zwrócenie uwagi na znaczenie wsparcia mieszkaniowego. Ale także takich istotnych narzędzi, jak SAN, czy Najpierw Mieszkanie, co do których istnieją konkretne argumenty wskazujące na ich skuteczność w rozwiązywaniu problemu bezdomności.	Rada ds. Rozwiązywania Problemu Bezdomności przy Prezydencie Miasta Łodzi	WYJAŚNIENIE	W programie FEŁ2027 wskazany jest typ przedsięwzięć: rozwój usług społecznych. W opisie celu szczegółowego (k) wskazane są działania związane z szeroko rozumianym mieszkalnictwem. Doświadczenie w realizacji programów w poprzednich perspektywach finansowych wskazuje, że niedoszczegółowanie typów przedsięwzięć pozwala na elastyczne reagowanie na potrzeby regionu i modelowanie wsparcia. Uszczegółowienia form wsparcia, katalog możliwych do realizacji usług itp. nastąpi na poziomie dokumentów niższego rzędu tj. SzOP i regulamin wyboru projektów.

		skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony społecznej, w tym wspieranie dostępu do ochrony społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej						
43	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (k) Zwiększenie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów	145	Proponujemy uzupełnić zapis o zdanie: „Szczegóły interwencji w zakresie rozwoju usług społecznych i procesu deinstytucjonalizacji w ramach (k) i (l) będą określone w Regionalnym Planie Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji, za który odpowiada Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej”.	Potrzeba silnej integracji polityki społecznej z polityką wykorzystania środków europejskich na etapie wdrażania. Wynika nie tylko z rekomendacji MFiPR, ale także ze Strategii Rozwoju Usług Społecznych, która stanowi tzw. warunek podstawowy dla funduszy europejskich. Rekomendacje MFiPR (z 21 lipca 2021 roku) w kontekście celu (iii).	Rada ds. Rozwiązania Problemu Bezdomności przy Prezydent Miasta Łodzi	UWZGLĘDNIONA	Zapisy zarówno w CS(k) i CS(l) zostały skorygowane, tak aby oddać sens zgłoszonej uwagi.

		ochrony społecznej, w tym wspieranie dostępu do ochrony społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej						
44	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (I) Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	154	Proponujemy dodać wskaźniki powiązane z ww. uwagami, podnieść ich wartość docelową.	Dodanie konkretnych wskaźników pozwoli monitorować realizację FEŁ 2021 – 2027 w obszarach wsparcia w ramach omawianego celu (I). Zwiększenie liczby osób objętych wsparciem w obszarze bezdomności, w odniesieniu do badania liczby osób doświadczających bezdomności MRiPS, które w 2019 roku wskazało liczbę około 900 osób w samej Łodzi (samo badanie jest jednak nie do końca miarodajne z racji trudności objęcia badaniem wszystkich adresatów, stąd szacowana liczba może być nawet 2-3 krotnie wyższa).	Rada ds. Rozwiązywania Problemu Bezdomności przy Prezydent Miasta Łodzi	WYJAŚNIENIE	W programie FEŁ2027 wskaźniki pochodzą w pierwszej kolejności z rozporządzenia unijnego nr 2021/1057, w drugiej kolejności z opracowanej przez MFiPR Listy Wskaźników Kluczowych 2021-2027 – EFS+ (LWK). Przy programowaniu, czerpiąc z doświadczenia poprzednich perspektyw, dąży się do ograniczenia liczby wskaźników w samym programie - nie ma potrzeby, aby każdy typ wsparcia był określony wskaźnikiem, a brak wskaźnika nie powinien być interpretowany jako brak wsparcia dla danego obszaru. Bardziej szczegółowe podejście do wskaźników planowane jest do zastosowania w dodatkowych dokumentach programowych (SzOP, wykaz wskaźników i ich definicji).
45	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (I) Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	152	Proponujemy dodanie typów przedsięwzięć podczas ich wyciszania na stronie 152: „wsparcie usług środowiskowych skierowanych do osób w kryzysie bezdomności, wsparcie tworzenia i funkcjonowania	Dodanie dodatkowych typów przedsięwzięć jest zbieżne z częścią opisową na stronie 152 programu oraz wprowadzi większą czytelność dokumentu, wpisując działania konkretnie związane z obszarem bezdomności.	Rada ds. Rozwiązywania Problemu Bezdomności przy Prezydent Miasta Łodzi	WYJAŚNIENIE	W programie FEŁ2027 wskazany jest typ przedsięwzięć: rozwój usług dla osób najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób w kryzysie bezdomności, który wyczerpuje propozycje wskazane w uwadze. Dalsze uszczegółowienie form wsparcia, katalog możliwych do realizacji usług itp. nastąpi na poziomie dokumentów niższego rzędu tj. SzOP i regulamin wyboru projektów.

				mieszkań chronionych i wspomaganych oraz innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe dla osób w kryzysie bezdomności w tym programie Najpierw mieszkanie oraz SAN”.				
46	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (I) Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	152	<p>1. W opisie: „Bezdomność to zjawisko szczególnie złożone, wielowymiarowe, różnorodnie uwarunkowane i dynamiczne, dlatego przeciwdziałanie i rozwiązywanie tego problemu jest niezwykle trudne”, proponujemy dodać: „i rozwiązywanie tego problemu”.</p> <p>2. W opisie „Wspierane będą również procesy deinstytucjonalizacji placówek całodobowych o charakterze długoterminowym”, proponujemy doprecyzować, że działania zmierzają w stronę przekształcania w mieszkanie.</p> <p>3. Po słowach: „innych rozwiązań łączących wsparcie spo-</p>	<p>Istotne jest podkreślenie znaczenia przeciwdziałania bezdomności, ale także rozwiązywania problemu.</p> <p>Istotne jest podkreślenie dwóch rozwiązań poza wymienianymi mieszkaniami chronionymi i wspomaganyymi. Zarówno metoda Najpierw Mieszkanie, jak i społeczne agencje najmu (SAN) są przykładami rozwiązań z zakresu deinstytucjonalizacji, wymienianymi w Strategii Rozwoju Usług Społecznych (projekt z 09.2021), a także w przyjętym Krajowym Programie Przeciwdziałania Bezdomności i Wykluczeniu Społecznemu.</p> <p>Warto uwzględnić w dokumencie wyniki badań prowadzonych przez RCPS w ramach środków unijnych w obszarze bezdomności – Regionalny Plan Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji.</p> <p>Proponowane zmiany wynikają z potrzeby integrowania polityki społecznej z polityką wykorzystania środków europejskich na etapie wdrażania. Wynikają zarówno z rekomendacji MFIPR, ale także ze Strategii Rozwoju Usług Społecznych, która stanowi tzw. warunek podstawowy dla funduszy europejskich.</p>	Rada ds. Rozwiązywania Problemu Bezdomności przy Prezydent Miasta Łodzi	UWZGLĘDNIONA	<p>Pkt 1 i 3: Zapisy programu FEŁ2027 zostały skorygowane pod kątem uwzględnienia uwag.</p> <p>Pkt 2: Zapisy programu FEŁ2027 zostały skorygowane i podkreślony został środowiskowy charakter zmian.</p> <p>Pkt 4: Zapisy zarówno w CS(k) i CS(I) zostały skorygowane i wskazano odniesienie do właściwych dokumentów.</p>

				<p>teczne i mieszkaniowe”, proponujemy dodać sformułowanie: „w tym społecznych agencji najmu oraz modelu Najpierw Mieszkanie”.</p> <p>4. Proponujemy na końcu części opisowej dodać zdanie: „Szczegóły interwencji w zakresie rozwoju usług społecznych i procesu deinstytucjonalizacji w ramach celów (k) i (l) będą określone w Regionalnym Planie Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji, za który odpowiada ROPS”.</p>				
47	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	<p>Cel szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym</p>	110	<p>Proponujemy do opisu wspieranych przedsięwzięć, w ramach inwestycji w mieszkalnictwo, dodać SAN.</p>	<p>Rekomendacje MFiPR (z 21 lipca 2021 roku) w kontekście celu (iii), dotyczące tworzenia mieszkań dla osób w kryzysie bezdomności oraz działania zmierzające w kierunku przekształcania placówek w rozwiązania mieszkaniowe.</p> <p>Wyjaśnienie: najem socjalny, najem społeczny i rola społecznych agencji najmu</p> <p>Postępowanie się w projekcie wyłącznie pojęciem najmu socjalnego jest rozwiązaniem ograniczającym zakres możliwych interwencji. Najem socjalny lokalu z zasobów mieszkaniowych gminy, zgodnie z UOPL dedykowany jest osobom, wobec których sąd orzekł takie uprawnienie w wyroku eksmisyjnym oraz osobom o najniższych dochodach. Zgodnie z UOPL lokale w najmie socjalnym mogą być w obniżonym standardzie.</p> <p>Społeczne Agencje Najmu zostały uwzględnione w KPPUiWS oraz w projekcie Strategii Rozwoju Usług Społecznych jako narzędzie DI. Warto dodać SAN w FEŁ (wskazując nazwę tego rozwiązania) –</p>	Rada ds. Rozwiązania Problemu Bezdomności przy Prezydent Miasta Łodzi	WYJAŚNIENIE	<p>Przy programowaniu FEŁ2027 przyjęto, że powinien to być dokument w dość ogólny sposób wskazujący kierunki wsparcia. Doprecyzowanie zapisów nastąpi na późniejszym etapie programowania dokumentów na okres 2021-2027 (w uszczegółowieniu programu, kryteriach). Zapisy FEŁ2027 umożliwią realizację szerokiego katalogu usług z zakresu wsparcia usług społecznych, w tym nowych rozwiązań, których dotyczy uwaga.</p> <p>W FEŁ2027 wskaźniki pochodzą w pierwszej kolejności z rozporządzenia unijnego nr 2021/1058, w drugiej kolejności z opracowanej przez MFiPR Listy Wskaźników Kluczowych (LWK2021) a ich nazwy nie podlegają modyfikacji. Bardziej szczegółowe podejście do wskaźników planowane jest do zastosowania w dodatkowych dokumentach programowych (SzOP, wykaz wskaźników i ich definicji).</p>

		usługi mieszkaniowe i usługi społeczne			wiele gmin zgłasza zainteresowanie tym rozwiązaniem, ale sygnalizuje brak środków. Zapisanie wprost, że SAN mogą być finansowane z FEŁ w ramach Priorytetu 7 byłoby znaczącym ułatwieniem dla gmin i organizacji pozarządowych i przyczyniłoby się do rozwoju modelu. W zakresie wskaźnika „pojemność lokali socjalnych” - zgodnie z obowiązującymi zapisami ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego w polskim systemie prawnym nie występuje już kategoria lokalu socjalnego, a jedynie najem socjalny lokalu.			
48	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	Cel szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne	112	Proponujemy w ramach wskaźników, doprecyzować lub zmienić wskaźnik „Pojemność nowych lub zmodernizowanych lokali socjalnych”. Dodatkowo proponujemy rozważenie podniesienia wartości wskaźnika na mieszkanie, który aktualnie wydaje się zbyt niski.	Rekomendacje MFIPR (z 21 lipca 2021 roku) w kontekście celu (iii), dotyczące tworzenia mieszkań dla osób w kryzysie bezdomności oraz działania zmierzające w kierunku przekształcania placówek w rozwiązania mieszkaniowe.	Rada ds. Rozwiązywania Problemu Bezdomności przy Prezydent Miasta Łodzi	Wyjaśnienie	W FEŁ2027 wskaźniki pochodzą w pierwszej kolejności z rozporządzenia unijnego nr 2021/1058, w drugiej kolejności z opracowanej przez MFIPR Listy Wskaźników Kluczowych (LWK 2021), a ich nazwy nie podlegają modyfikacji. Przy programowaniu, czerpiąc z doświadczenia poprzednich perspektyw, dąży się do ograniczenia liczby wskaźników w samym programie - nie ma potrzeby aby każdy typ wsparcia był określony wskaźnikiem, a brak wskaźnika nie powinien być interpretowany jako brak wsparcia dla danego obszaru. Bardziej szczegółowe podejście do wskaźników planowane jest do zastosowania w dodatkowych dokumentach programowych (SzOP, wykaz wskaźników i ich definicji). Wartość wskaźnika jest szacunkowa, a wartość faktyczna będzie rokrocznie sprawozdawana do KE.
49	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	Cel szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o	110	Proponujemy do opisu wspieranych przedsięwzięć, w ramach inwestycji w mieszkalnictwo, dodać SAN. Proponujemy do punktu „w tym rozwój mieszkalnictwa	Rekomendacje MFIPR (z 21 lipca 2021 roku) w kontekście celu (iii), dotyczące tworzenia mieszkań dla osób w kryzysie bezdomności oraz działania zmierzające w kierunku przekształcania placówek w rozwiązania mieszkaniowe. Wsparcie młodzieży opuszczającej różne placówki jest istotne w kontekście przeciwdziałania jej bezdomności.	Rada ds. Rozwiązywania Problemu Bezdomności przy Prezydent Miasta Łodzi	UWZGLĘDNIONA	Do opisu proponowanych przedsięwzięć dodano treść dotyczącą wsparcia osób w kryzysie bezdomności. W opisie celu szczegółowego dodano treść wskazującą na możliwość realizacji działań w zakresie rozwoju mieszkalnictwa na potrzeby usamodzielniającej się młodzieży przebywającej w różnego rodzaju placówkach całodobowych o charakterze długoterminowym i wychowanków pieczy zastępczej.

		niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne		na potrzeby usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej”, dodać: „i z różnego rodzaju placówek całodobowych o charakterze długoterminowym, w tym z młodzieżowych ośrodków wychowawczych czy zakładów poprawczych”.				
50	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	Cel szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne	109	Proponujemy odnieść się do osób w kryzysie bezdomności („Planowane inwestycje powinny prowadzić do dostosowania infrastruktury społecznej i przestrzeni publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, osób w kryzysie bezdomności, osób o szczególnych potrzebach lub o ograniczonej samodzielności, a nowa infrastruktura powinna być tworzona zgodnie z zasadami projektowania uniwersalnego”.	Potrzeba konkretnego wymieniania grupy osób doświadczających bezdomności w gronie adresatów wsparcia, bo została pominięta, a znajduje się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej z ofertą wsparcia głównie w formie instytucjonalnej. Tymczasem to wsparcie mieszkaniowe, w społeczności lokalnej z dostępem do niezbędnych usług, daje szansę na rozwiązanie problemu bezdomności.	Rada ds. Rozwiązywania Problemu Bezdomności przy Prezydent Miasta Łodzi	UWZGLĘDNIONA	W opisie celu szczegółowego (iii) dodano treść dotyczącą wsparcia osób w kryzysie bezdomności.
51	Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju oraz działania podejmowane w ramach polityki	Nie dotyczy	0	Gmina Żelów prosi o odstąpienie od pomysłu wprowadzenia ograniczenia możli-	Wprowadzenie takiego ograniczenia uniemożliwiłoby ubieganie się o środki w ramach FEŁ2027 przez poszczególne miasta / gminy, na zadania własne, nie realizowane w ramach MOF.	Gmina Żelów	WYJAŚNIENIE	Gminy będące członkami związków ZIT nie będą wykluczone z możliwości aplikowania o środki w ramach programu regionalnego FEŁ2027 w obszarach, które zostały przewidziane do wsparcia w ramach mechanizmu ZIT. Zaznaczyć przy tym należy, że nie przewiduje się możliwości dofinansowania poza mechanizmem ZIT projektu, który został

				wości pozyskiwania środków dla jednostek samorządów terytorialnych w ramach naborów otwartych, w przypadku gdy przewidywana jest dla nich możliwość wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, w ramach poszczególnych celów szczegółowych.			wcześniej przewidziany do sfinansowania z alokacji ZIT.
52	Priorytet 4 Lepiej połączone Łódzkie	Cel szczegółowy (ii) Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej	107	<p>W tabeli: Kod 099 Inne nowo wybudowane lub rozbudowane linie kolejowe – elektryczne/bezemisyjne i bezkolizyjne przejazdy na przecięciu dróg z liniami kolejowymi</p> <p>W interesie publicznym mieszkańców oraz podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na terenie woj. łódzkiego leży podjęcie działań, zmierzających do powstania bezpiecznych, bezkolizyjnych przejazdów na przecięciu dróg z liniami kolejowymi przebiegającymi przez miasta, które poprawią bezpieczeństwo i płynność ruchu pieszego, rowerowego, samochodowego oraz zbiorowego transportu publicznego.</p> <p>Mieszkańcy woj. łódzkiego, jako świadomi istniejącego i przyszłego zagrożenia użytkowników dróg, przebiegających przez miasta oraz wobec wzmożonego ruchu kolejowego, zbliżają się do sytuacji całkowitego wykluczenia komunikacyjnego.</p> <p>Wyjazd do pracy, jak i powrót oznaczają codzienne straty czasu, stres, dyskomfort psychiczny i narażenie na negatywne skutki zwiększonej emisji spalin. Zamknięte przejazdy uniemożliwiają zjazdy z ulic, liczne zatory i kolizje drogowe. Utrudniony jest przejazd autobusów, co powoduje nawet kilkunastominutowe opóźnienia w ich kursowaniu. Przejazd jednego pociągu potrafi zatrzymać ruch w mieście na 10-20 minut lub więcej, dodatkowo paraliżując skrzyżowania ulic. Okoliczności, w których drogi przecinają się w jednym</p>	Stowarzyszenie Polska 2050	WYJAŚNIENIE	Brzmienie wskazanej kategorii interwencji wynika z treści Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24.06.2021 ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej. Nie może podlegać w związku z tym żadnym zmianom. Nie oznacza to jednak braku możliwości wspierania przedmiotowej infrastruktury.

				<p>poziomie z tak intensywnie przeciążonymi liniami kolejowymi, jest w skali kraju w woj. łódzkim bezprecedensowa. Pozostaje pytanie o bezpieczeństwo mienia, bezpieczeństwo ruchu drogowego czy bezpieczeństwo zdrowotne. Jak dojadą karetki Pogotowia Ratunkowego czy wozy Straży Pożarnej, kiedy każda minuta jest cenna? Obecnie przez miasta woj. łódzkiego przejeżdża ogromna ilość pociągów na dobę. Po uruchomieniu łódzkiego tunelu średnicowego częstotliwość kursowania pociągów znacząco wzrośnie. Będą się one zjawiać na przejazdach średnio co 8-15 min. Oznacza to jeszcze większe zatory na ulicach miast, co tym samym spowoduje totalny paraliż ruchu. Dla mieszkańców miast województwa łódzkiego, ale też dla wszystkich innych użytkowników ruchu, budowa bezpiecznych, bezkolizyjnych przejazdów na przecięciu dróg z liniami kolejowymi jest oczywista.</p>				
53	Priorytet 4 Lepiej połączone Łódzkie	<p>Cel szczegółowy (ii) Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej</p>	107	<p>W tabeli kod 093 Inne drogi przebudowane lub zmodernizowane (autostrady, drogi krajowe, regionalne lub lokalne, bezkolizyjne przejazdy na przecięciu dróg z liniami kolejowymi)</p>	<p>W interesie publicznym mieszkańców oraz podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na terenie woj. łódzkiego leży podjęcie działań, zmierzających do powstania bezpiecznych, bezkolizyjnych przejazdów na przecięciu dróg z liniami kolejowymi przebiegającymi przez miasta, które poprawią bezpieczeństwo i płynność ruchu pieszego, rowerowego, samochodowego oraz zbiorowego transportu publicznego.</p> <p>Mieszkańcy woj. łódzkiego, jako świadomi istniejącego i przyszłego zagrożenia użytkowników dróg, przebiegających przez miasta oraz wobec wzmożonego ruchu kolejowego, zbliżają się do sytuacji całkowitego wykluczenia komunikacyjnego.</p> <p>Wyjazd do pracy, jak i powrót oznaczają codzienne straty czasu, stres, dyskomfort psychiczny i narażenie na negatywne skutki zwiększonej emisji spalin. Zamknięte przejazdy uniemożliwiają zjazdy z ulic, liczne zatory i kolizje drogowe. Utrudniony jest przejazd autobusów, co powoduje nawet kilkunastominutowe opóźnienia w ich kursowaniu. Przejazd jednego pociągu potrafi zatrzymać ruch w mieście na 10-20 minut lub więcej, dodatkowo paraliżując skrzyżowania ulic. Okoliczności, w których drogi przecinają się w jednym poziomie z tak intensywnie przeciążonymi</p>	Stowarzyszenie Polska 2050	WYJAŚNIENIE	<p>Brzmienie wskazanej kategorii interwencji wynika z treści Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24.06.2021 ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej. Nie może podlegać w związku z tym żadnym zmianom. Nie oznacza to jednak braku możliwości wspierania przedmiotowej infrastruktury.</p>

				<p>liniami kolejowymi, jest w skali kraju w woj. łódzkim bezprecedensowa. Pozostaje pytanie o bezpieczeństwo mienia, bezpieczeństwo ruchu drogowego czy bezpieczeństwo zdrowotne. Jak dojadą karetki Pogotowia Ratunkowego czy wozy Straży Pożarnej, kiedy każda minuta jest cenna? Obecnie przez miasta woj. łódzkiego przejeżdża ogromna ilość pociągów na dobę. Po uruchomieniu łódzkiego tunelu średnicowego częstotliwość kursowania pociągów znacząco wzrośnie. Będą się one zjawiać na przejazdach średnio co 8-15 min. Oznacza to jeszcze większe zatory na ulicach miast, co tym samym spowoduje totalny paraliż ruchu. Dla mieszkańców miast województwa łódzkiego, ale też dla wszystkich innych użytkowników ruchu, budowa bezpiecznych, bezkolizyjnych przejazdów na przecięciu dróg z liniami kolejowymi jest oczywista.</p>				
54	Priorytet 4 Lepiej połączone Łódzkie	<p>Cel szczegółowy (ii) Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej</p>	105	<p>Wprowadzenie do tabeli dodatkowego wiersza ze wskaźnikiem o brzmieniu: Nowe lub zmodernizowane bezpieczne, bezkolizyjne przejazdy na przecięciu dróg z liniami kolejowymi przebiegającymi przez miasta.</p>	<p>W interesie publicznym mieszkańców oraz podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na terenie woj. łódzkiego leży podjęcie działań, zmierzających do powstania bezpiecznych, bezkolizyjnych przejazdów na przecięciu dróg z liniami kolejowymi przebiegającymi przez miasta, które poprawią bezpieczeństwo i płynność ruchu pieszego, rowerowego, samochodowego oraz zbiorowego transportu publicznego.</p> <p>Mieszkańcy woj. łódzkiego, jako świadomi istniejącego i przyszłego zagrożenia użytkowników dróg, przebiegających przez miasta oraz wobec wzmożonego ruchu kolejowego, zbliżają się do sytuacji całkowitego wykluczenia komunikacyjnego.</p> <p>Wyjazd do pracy, jak i powrót oznaczają codzienne straty czasu, stres, dyskomfort psychiczny i narażenie na negatywne skutki zwiększonej emisji spalin. Zamknięte przejazdy uniemożliwiają zjazdy z ulic, liczne zatory i kolizje drogowe. Utrudniony jest przejazd autobusów, co powoduje nawet kilkunastominutowe opóźnienia w ich kursowaniu. Przejazd jednego pociągu potrafi zatrzymać ruch w mieście na 10-20 minut lub więcej, dodatkowo paraliżując skrzyżowania ulic. Okoliczności, w których drogi przecinają się w jednym poziomie z tak intensywnie przeciążonymi liniami kolejowymi, jest w skali kraju w</p>	Stowarzyszenie Polska 2050	WYJAŚNIENIE	<p>W FEŁ2027 wskaźniki pochodzą w pierwszej kolejności z rozporządzenia unijnego nr 2021/1058, w drugiej kolejności z opracowanej przez MFIPR Listy Wskaźników Kluczowych (LWK 2021), a ich nazwy nie podlegają modyfikacji. Przy programowaniu, czerpiąc z doświadczenia poprzednich perspektyw, dąży się do ograniczenia liczby wskaźników w samym programie - nie ma potrzeby aby każdy typ wsparcia był określony wskaźnikiem, a brak wskaźnika nie powinien być interpretowany jako brak wsparcia dla danego obszaru. Bardziej szczegółowe podejście do wskaźników planowane jest do zastosowania w dodatkowych dokumentach programowych (SzOP, wykaz wskaźników i ich definicji).</p>

				<p>woj. łódzkim bezprecedensowa. Pozostaje pytanie o bezpieczeństwo mienia, bezpieczeństwo ruchu drogowego czy bezpieczeństwo zdrowotne. Jak dojadą karetki Pogotowia Ratunkowego czy wozy Straży Pożarnej, kiedy każda minuta jest cenna? Obecnie przez miasta woj. łódzkiego przejeżdża ogromna ilość pociągów na dobę. Po uruchomieniu łódzkiego tunelu średnicowego częstotliwość kursowania pociągów znacząco wzrośnie. Będą się one zjawiać na przejazdach średnio co 8-15 min. Oznacza to jeszcze większe zatory na ulicach miast, co tym samym spowoduje totalny paraliż ruchu. Dla mieszkańców miast województwa łódzkiego, ale też dla wszystkich innych użytkowników ruchu, budowa bezpiecznych, bezkolizyjnych przejazdów na przecięciu dróg z liniami kolejowymi jest oczywista.</p>				
55	Priorytet 4 Lepiej połączone łódzkie	Cel szczegółowy (ii) Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej	101	<p>W systemie oceny projektów badane będą w szczególności takie czynniki jak: wkład w połączenie z siecią TEN-T, premiowanie tworzenia spójnej sieci drogowej, wspieranie odcinków dróg o dużym natężeniu ruchu, budowa bezpiecznych, bezkolizyjnych przejazdów na przecięciu dróg z liniami kolejowymi przebiegającymi przez miasta. Ze względu na znaczenie działań ukierunkowanych na zwiększenie bezpieczeństwa ruchu drogowego, przewiduje się</p>	<p>W interesie publicznym mieszkańców oraz podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na terenie woj. łódzkiego leży podjęcie działań, zmierzających do powstania bezpiecznych, bezkolizyjnych przejazdów na przecięciu dróg z liniami kolejowymi przebiegającymi przez miasta, które poprawią bezpieczeństwo i płynność ruchu pieszego, rowerowego, samochodowego oraz zbiorowego transportu publicznego.</p> <p>Mieszkańcy woj. łódzkiego, jako świadomi istniejącego i przyszłego zagrożenia użytkowników dróg, przebiegających przez miasta oraz wobec wzmożonego ruchu kolejowego, zbliżają się do sytuacji całkowitego wykluczenia komunikacyjnego.</p> <p>Wyjazd do pracy, jak i powrót oznaczają codzienne straty czasu, stres, dyskomfort psychiczny i narażenie na negatywne skutki zwiększonej emisji spalin. Zamknięte przejazdy uniemożliwiają zjazdy z ulic, liczne zatory i kolizje drogowe. Utrudniony jest przejazd autobusów, co powoduje nawet kilkunastominutowe opóźnienia w ich kursowaniu. Przejazd jednego pociągu potrafi zatrzymać ruch w mieście na 10-20 minut lub więcej, dodatkowo paraliżując skrzyżowania ulic. Okoliczności, w których drogi przecinają się w jednym poziomie z tak intensywnie przeciążonymi liniami kolejowymi, jest w skali kraju w woj. łódzkim bezprecedensowa. Pozostaje</p>	Stowarzyszenie Polska 2050	WYJAŚNIENIE	<p>Wsparcie w ramach priorytetu skierowane jest na inwestycje dotyczące infrastruktury dróg wojewódzkich lub lokalnych, która obejmuje także drogowe obiekty inżynierskie, w tym obiekty, które mogą stanowić bezkolizyjne przejazdy na przecięciu dróg z liniami kolejowymi przy uwzględnieniu przepisów prawa polskiego – ustawy o drogach publicznych. Zakres wsparcia w tym zakresie zostanie doprecyzowany w Szczegółowym Opisie Priorytetów i zasadach kwalifikowalności wydatków. Należy jednocześnie pamiętać, iż droga, w ciągu której zlokalizowany jest lub będzie drogowy obiekt inżynierski stanowiący przedmiot projektu, musi spełniać warunki wsparcia dla dróg wojewódzkich lub lokalnych opisane w FEŁ2027.</p>

				<p>wprowadzenie preferencji dla projektów uwzględniających wykorzystanie rozwiązań infrastrukturalnych zwiększających bezpieczeństwo uczestników ruchu, zgodnych z obowiązującymi w tym zakresie uregulowaniami prawnymi.</p>	<p>pytanie o bezpieczeństwo mienia, bezpieczeństwo ruchu drogowego czy bezpieczeństwo zdrowotne. Jak dojadą karetki Pogotowia Ratunkowego czy wozy Straży Pożarnej, kiedy każda minuta jest cenna? Obecnie przez miasta woj. łódzkiego przejeżdża ogromna ilość pociągów na dobę. Po uruchomieniu łódzkiego tunelu średnicowego częstotliwość kursowania pociągów znacząco wzrośnie. Będą się one zjawiać na przejazdach średnio co 8-15 min. Oznacza to jeszcze większe zatory na ulicach miast, co tym samym spowoduje totalny paraliż ruchu. Dla mieszkańców miast województwa łódzkiego, ale też dla wszystkich innych użytkowników ruchu, budowa bezpiecznych, bezkolizyjnych przejazdów na przecięciu dróg z liniami kolejowymi jest oczywista.</p>			
56	Priorytet 4 Lepiej połączone łódzkie	<p>Cel szczegółowy (ii) Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej</p>	101	<p>W ramach interwencji skierowanej na infrastrukturę drogową, możliwe będą przedsięwzięcia rozwiązujące problemy kongestii miast tj. budowa obwodnic oraz budowa bezpiecznych, bezkolizyjnych przejazdów na przecięciu dróg z liniami kolejowymi przebiegającymi przez miasta. Projekty te powinny wpływać na trwałe odciążenie miast.</p>	<p>W interesie publicznym mieszkańców oraz podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na terenie woj. łódzkiego leży podjęcie działań, zmierzających do powstania bezpiecznych, bezkolizyjnych przejazdów na przecięciu dróg z liniami kolejowymi przebiegającymi przez miasta, które poprawią bezpieczeństwo i płynność ruchu pieszego, rowerowego, samochodowego oraz zbiorowego transportu publicznego.</p> <p>Mieszkańcy woj. łódzkiego, jako świadomi istniejącego i przyszłego zagrożenia użytkowników dróg, przebiegających przez miasta oraz wobec wzmożonego ruchu kolejowego, zblizają się do sytuacji całkowitego wykluczenia komunikacyjnego.</p> <p>Wyjazd do pracy, jak i powrót oznaczają codzienne straty czasu, stres, dyskomfort psychiczny i narażenie na negatywne skutki zwiększonej emisji spalin. Zamknięte przejazdy uniemożliwiają zjazdy z ulic, liczne zatory i kolizje drogowe. Utrudniony jest przejazd autobusów, co powoduje nawet kilkunastominutowe opóźnienia w ich kursowaniu. Przejazd jednego pociągu potrafi zatrzymać ruch w mieście na 10-20 minut lub więcej, dodatkowo paraliżując skrzyżowania ulic. Okoliczności, w których drogi przecinają się w jednym poziomie z tak intensywnie przeciążonymi liniami kolejowymi, jest w skali kraju w woj. łódzkim bezprecedensowa. Pozostaje</p>	Stowarzyszenie Polska 2050	WYJAŚNIENIE	<p>Wsparcie w ramach priorytetu skierowane jest na inwestycje dotyczące infrastruktury dróg wojewódzkich lub lokalnych, która obejmuje także drogowe obiekty inżynierskie, w tym obiekty, które mogą stanowić bezkolizyjne przejazdy na przecięciu dróg z liniami kolejowymi przy uwzględnieniu przepisów prawa polskiego – ustawy o drogach publicznych.</p> <p>Zakres wsparcia w tym zakresie zostanie doprecyzowany w Szczegółowym Opisie Priorytetów i zasadach kwalifikowalności wydatków.</p> <p>Należy jednocześnie pamiętać, iż droga, w ciągu której zlokalizowany jest lub będzie drogowy obiekt inżynierski stanowiący przedmiot projektu, musi spełniać warunki wsparcia dla dróg wojewódzkich lub lokalnych opisane w FEŁ2027.</p>

				pytanie o bezpieczeństwo mienia, bezpieczeństwo ruchu drogowego czy bezpieczeństwo zdrowotne. Jak dojadą karetki Pogotowia Ratunkowego czy wozy Straży Pożarnej, kiedy każda minuta jest cenna? Obecnie przez miasta woj. łódzkiego przejeżdża ogromna ilość pociągów na dobę. Po uruchomieniu łódzkiego tunelu średnicowego częstotliwość kursowania pociągów znacząco wzrośnie. Będą się one zjawiać na przejazdach średnio co 8-15 min. Oznacza to jeszcze większe zatory na ulicach miast, co tym samym spowoduje totalny paraliż ruchu. Dla mieszkańców miast województwa łódzkiego, ale też dla wszystkich innych użytkowników ruchu, budowa bezpiecznych, bezkolizyjnych przejazdów na przecięciu dróg z liniami kolejowymi jest oczywista.				
57	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	Cel szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne	112	Postulujemy zmianę nazw wskaźników oraz zmianę wartości wskaźników: •Wskaźnik produktu „Pojemność nowych lub zmodernizowanych lokali socjalnych” -> postulujemy zmianę na: „Pojemność nowych lub zmodernizowanych mieszkań społecznych. Przez mieszkania społeczne należy rozumieć: 1) mieszkania chronione, 2) mieszkania wspomagane oraz inne formy mieszkań z usługami, 3) mieszkania w ramach najmu społecznego (w tym w	Lokale w najmie socjalnym z zasobów mieszkaniowych gminy są istotnym narzędziem polityki mieszkaniowej, ale nie służą realizacji celów polityki społecznej (co do zasady nie świadczy się w takich mieszkaniach usług społecznych) i nie będą przydatne dla mierzenia postępów realizacji celu szczegółowego (iii). Posługiwanie się tym wskaźnikiem nie pozwoli zmierzyć rezultatów planowanych działań w zakresie świadczenia usług w społeczności lokalnej. Mamy świadomość, że nie jest to rekomendowany wskaźnik, niemniej jednak postulujemy, aby nie używać wskaźnika dotyczącego „lokali socjalnych”. Wydaje się, że jest to bezpośrednie tłumaczenie z języka angielskiego, w którym pojęcie „social housing” jest znacznie szersze niż polskie tłumaczenie. Dlatego zaproponowano wskaźnik obejmujący różne rozwiązania mieszkaniowe dostępne w Polsce i wpisujące się w konieczną deinstytucjonalizację usług społecznych. Z kolei w odniesieniu do mieszkań adaptowalnych, zaproponowany wskaźnik powinien mierzyć przede wszystkim nowo utworzone/ lub zmodernizowane mieszkania, w tym mieszkania społeczne, które zostały zaadaptowane i wyposażone na potrzeby osób z niepełnosprawnościami, umożliwiając im niezależne zamieszkiwanie. Wobec koniecznej deinstytucjonalizacji należy nadać priorytet działaniom roz-	Fundacja Habitat for Humanity Poland	WYJAŚNIENIE	W FEŁ2027 wskaźniki pochodzą w pierwszej kolejności z rozporządzenia unijnego nr 2021/1058, w drugiej kolejności z opracowanej przez MFiPR Listy Wskaźników Kluczowych (LWK2021), a ich nazwy nie podlegają modyfikacji. Przy programowaniu, czerpiąc z doświadczenia poprzednich perspektyw, dąży się do ograniczenia liczby wskaźników w samym programie - nie ma potrzeby aby każdy typ wsparcia był określony wskaźnikiem, a brak wskaźnika nie powinien być interpretowany jako brak wsparcia dla danego obszaru. Bardziej szczegółowe podejście do wskaźników planowane jest do zastosowania w dodatkowych dokumentach programowych (SzOP, wykaz wskaźników i ich definicji).

			<p>ofercie społecznych agencji najmu)”</p> <ul style="list-style-type: none"> •Wskaźnik rezultatu „Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych lokali socjalnych” -> postulujemy zmianę na: „Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych mieszkań społecznych [...]”. •Postulujemy dodanie nowego wskaźnika produktu: „Liczba wybudowanych lub zmodernizowanych mieszkań i obiektów dostosowanych architektonicznie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami” oraz korespondującego wskaźnika rezultatu. 	<p>wijającym usługi świadczone w społeczności lokalnej, dopuszczając inwestycje w obiekty w uzasadnionych przypadkach oraz z zastrzeżeniem niepowstawania nowych obiektów sprzecznych z ideą deinstytucjonalizacji.</p>				
58	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	<p>Cel szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym</p>	110	<p>Postulujemy zmianę punktu „inwestycje w mieszkalnictwo: m.in. wspomagane, chronione, w ramach najmu socjalnego” w wylczeniu typów przedsięwzięć na punkt o treści: „inwestycje w mieszkalnictwo: m.in. wspomagane,</p>	<p>Najem socjalny (w odróżnieniu od najmu społecznego) nie służy realizacji celów deinstytucjonalizacji – jest to rozwiązanie z zakresu polityki mieszkaniowej gminy. Jest to forma wynajmu mieszkania z mieszkaniowego zasobu gminy, która nie służy realizacji celów polityki społecznej. W takich mieszkaniach co do zasady nie są świadczone usługi na rzecz najemców, a same lokale mogą (zgodnie z art. 22 ustawy o ochronie praw lokatorów) mieć obniżony standard. Najem socjalny nie służy więc ani świadczeniu zintegrowanych usług, ani deinstytucjonalizacji. Służą temu natomiast mieszkania wspomagane, chronione, czy inne formy zintegrowanego wsparcia (w tym w ramach</p>	Fundacja Habitat for Humanity Poland	WYJAŚNIENIE	<p>Przy programowaniu FEŁ2027 przyjęto, że powinien to być dokument w dość ogólny sposób wskazujący kierunki wsparcia. Doprecyzowanie zapisów nastąpi na późniejszym etapie programowania dokumentów na okres 2021-2027 (w uszczegółowieniu programu, kryteriach). Zapisy FEŁ2027 umożliwiają realizację szerokiego katalogu usług z zakresu wsparcia usług społecznych, w tym nowych rozwiązań takich jak mieszkania adaptowalne czy najem społeczny, których dotyczy uwaga.</p>

		osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne		chronione, w ramach najmu społecznego, w tym społeczne agencje najmu oraz mieszkania adaptowalne”	najmu społecznego). Takie działania będą wspierane w EFS+. Należy zapewnić, że wsparcie EFRR będzie maksymalnie spójne z zakresem wsparcia EFS. Ze względu na ograniczone środki, interwencja EFRR powinna być więc skoncentrowana na mieszkaniach z usługami, żeby zapewnić komplementarność z EFS. Dlatego postulujemy nieodwoływanie się do pojęcia najmu socjalnego. Właściwym będzie odwoływanie się do najmu społecznego (który jest szerszym pojęciem i obejmuje różne rozwiązania łączące mieszkalnictwo i usługi), ze wskazaniem przykładu społecznych agencji najmu. (Szerzej o społecznych agencjach najmu, por. uzasadnienie do odrębnej uwagi w tym zakresie złożonej do Priorytetu 7 (I)). Z kolei uwzględnienie mieszkalnictwa adaptowalnego będzie słusznym rozwiązaniem, rozszerzającym katalog możliwych interwencji i służącym wdrażaniu różnorodnych rozwiązań infrastrukturalnych, odpowiadających potrzebom beneficjentów.			
59	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	Cel szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne	110	Postulujemy nadanie następującego brzmienia zdaniu: „Planuje się wsparcie działań prowadzących do rozwoju infrastruktury na potrzeby rodzinnych domów dziecka i zawodowych rodzin zastępczych, w tym rozwój mieszkalnictwa na potrzeby usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej i różnego rodzaju placówek całodobowych o charakterze	Postulujemy, aby rozszerzyć katalog osób (usamodzielniającej się młodzieży), dla której rozwijane będzie wsparcie mieszkaniowe. W analogicznej sytuacji, jak osoby opuszczające pieczę zastępczą, znajdują się również wychowankowie innych placówek (np. młodzieżowych ośrodków wychowawczych). Te osoby, po opuszczeniu placówek, również powinny bezzwłocznie otrzymać zintegrowane wsparcie obejmujące mieszkanie, aby móc się usamodzielnąć i aby uniknąć ryzyka bezdomności. Uzupełnienie będzie zgodne z Rekomendacjami MFIPR.	Fundacja Habitat for Humanity Poland	UWZGLĘDNIONA	W opisie celu szczegółowego dodano treść wskazującą na możliwość realizacji działań w zakresie rozwoju mieszkalnictwa na potrzeby usamodzielniającej się młodzieży przebywającej w różnego rodzaju placówkach całodobowych o charakterze długoterminowym i wychowanków pieczy zastępczej.

				długoterminowym, w tym z młodzieżowych ośrodków wychowawczych czy zakładów poprawczych.”				
60	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	Cel szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne	110	W uzupełnieniu poprzedniej uwagi, w proponowanym akapicie na str. 110 postulujemy dodanie jeszcze treści: „(v) wsparcie działań umożliwiających przekształcenia ośrodków wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności oraz innych osób wymagających wsparcia w zasób mieszkaniowy, w tym mieszkania wspomagane; (vi) tworzenie mieszkań zgodne z metodą „Najpierw Mieszkanie” oraz społecznych agencji najmu; (vii) wsparcie działań w zakresie tworzenia mieszkań na wynajem, szczególnie dla migrantów, rodzin i osób w kryzysie bezdomności; (viii) tworzenie, rozwój i dostosowanie zasobów mieszkani-	Cel szczegółowy (iii) ma służyć tworzeniu infrastruktury niezbędnej dla deinstytucjonalizacji usług społecznych. Taką infrastrukturę stanowić będą przede wszystkim mieszkania. Tworzenie zasobu mieszkań (w których świadczone będzie zintegrowane wsparcie obejmujące mieszkanie i usługi) to istotne wyzwanie, zatem w programie powinno być wprost zaadresowane oraz wskazane, jakie działania będą podejmowane. Dlatego postulujemy uzupełnienie części opisowej w celu szczegółowym (iii) poprzez dodanie akapitu poświęconemu rozwiązaniom mieszkaniowym. Zaproponowane rozwiązania są spójne z Rekomendacjami MFiPR (przy czym zastąpiono pojęcie „najmu socjalnego” pojęciem „najmu społecznego” i dodano społeczne agencje najmu). Najem społeczny (w odróżnieniu od najmu socjalnego) może służyć realizacji celów deinstytucjonalizacji. Zwracamy uwagę, że najem socjalny jest formą wynajmu mieszkania z mieszkaniowego zasobu gminy, która nie służy realizacji celów polityki społecznej. W takich mieszkaniach co do zasady nie są świadczone usługi na rzecz najemców, a same lokale mogą (zgodnie z art. 22 ustawy o ochronie praw lokatorów) mieć obniżony standard. Wydaje się więc, że właściwym będzie odwoływanie się do najmu społecznego, w tym do społecznych agencji najmu (w kontekście celowości uwzględnienia SAN, por. uzasadnienie do odrębnej uwagi w tym zakresie złożonej do Priorytetu 7 (I)). Wśród zaproponowanych działań wskazano zarówno mieszkania chronione, wspomagane i inne, podobne rozwiązania, mieszkania na wynajem (w których świadczone będzie zintegrowane wsparcie), jak i mieszkania adaptowalne. Zaproponowano również działania mające na celu przekształcanie istniejącej infrastruktury w rozwiązania mieszkaniowe. Takie	Fundacja Habitat for Humanity Poland	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	W opisie celu szczegółowego (iii) dodano treść dotyczącą wsparcia osób w kryzysie bezdomności i działań dotyczących rozwoju różnego typu mieszkalnictwa czy wspomagających proces deinstytucjonalizacji, niemniej FEŁ2027 jest dokumentem w dość ogólny sposób wskazującym kierunki wsparcia. Doprecyzowanie zapisów nastąpi na późniejszym etapie programowania dokumentów na okres 2021-2027 (w uszczegółowieniu programu, kryteriach).

				wych na potrzeby rodzinnych form pieczy zastępczej, w szczególności dla rodzinnych form pieczy zastępczej przyjmujących dzieci z niepełnościami, jak również liczne rodzeństwa.”	działania wpisują się w planowany kierunek deinstytucjonalizacji usług społecznych.			
61	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	Cel szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne	110	Proponujemy dodać nowy akapit o treści: „Dla zapewnienia możliwości deinstytucjonalizacji usług społecznych, tworzona będzie infrastruktura mieszkaniowa oraz podejmowane będą inwestycje związane z mieszkalnictwem, w tym: (i) mieszkania chronione, mieszkania wspomagane i inne rozwiązania łączące wsparcie mieszkaniowe i usługi, w tym mieszkania w ramach najmu społecznego (m.in. społeczne agencje najmu); (ii) inwestycje w infrastrukturę na potrzeby różnych form mieszkań (m.in. wspomaganych, ze wspar-	Cel szczegółowy (iii) ma służyć tworzeniu infrastruktury niezbędnej dla deinstytucjonalizacji usług społecznych. Taką infrastrukturę stanowić będą przede wszystkim mieszkania. Tworzenie zasobu mieszkań (w których świadczone będzie zintegrowane wsparcie obejmujące mieszkanie i usługi) to istotne wyzwanie, zatem w programie powinno być wprost zaadresowane oraz wskazane, jakie działania będą podejmowane. Dlatego postulujemy uzupełnienie części opisowej w celu szczegółowym (iii) poprzez dodanie akapitu poświęconemu rozwiązaniom mieszkaniowym. Zaproponowane rozwiązania są spójne z Rekomendacjami MFiPR (przy czym zastąpiono pojęcie „najmu socjalnego” pojęciem „najmu społecznego” i dodano społeczne agencje najmu). Najem społeczny (w odróżnieniu od najmu socjalnego) może służyć realizacji celów deinstytucjonalizacji. Zwracamy uwagę, że najem socjalny jest formą wynajmu mieszkania z mieszkaniowego zasobu gminy, która nie służy realizacji celów polityki społecznej. W takich mieszkaniach co do zasady nie są świadczone usługi na rzecz najemców, a same lokale mogą (zgodnie z art. 22 ustawy o ochronie praw lokatorów) mieć obniżony standard. Wydaje się więc, że właściwym będzie odwoływanie się do najmu społecznego, w tym do społecznych agencji najmu (w kontekście celowości uwzględnienia SAN, por. uzasadnienie do odrębnej uwagi w tym zakresie złożonej do Priorytetu 7 (I)). Wśród zaproponowanych działań wskazano zarówno mieszkania chronione, wspomagane i inne, podobne rozwiązania, mieszkania na wynajem (w których	Fundacja Habitat for Humanity Poland	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	W opisie celu szczegółowego (iii) dodano treść dotyczącą wsparcia osób w kryzysie bezdomności i działań dotyczących rozwoju różnego typu mieszkalnictwa czy wspomagających proces deinstytucjonalizacji, niemniej FEŁ2027 jest dokumentem w dość ogólny sposób wskazującym kierunki wsparcia. Doprecyzowanie zapisów nastąpi na późniejszym etapie programowania dokumentów na okres 2021-2027 (w uszczegółowieniu programu, kryteriach).

			<p>ciem, na wynajem); (iii) wsparcie remontów i modernizacji mieszkań adaptowalnych umożliwiających osobom wymagającym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu pozostanie w swoich mieszkaniach; (iv) wsparcie działań umożliwiających przekształcanie się instytucji całodobowych w zasób mieszkaniowy, w tym mieszkania wspomagane, z poszanowaniem wszystkich zasad dotyczących podmiotowości i niezależnego życia lub przekształcanie się w podmioty świadczące usługi wsparcia w środowisku;"</p>	<p>świadczone będzie zintegrowane wsparcie), jak i mieszkania adaptowalne. Zaproponowano również działania mające na celu przekształcanie istniejącej infrastruktury w rozwiązania mieszkaniowe. Takie działania wpisują się w planowany kierunek deinstytucjonalizacji usług społecznych.</p>				
62	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	<p>Cel szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym</p>	109	<p>Proponujemy nadać następujące brzmienie zdaniu: „Plnowane inwestycje powinny prowadzić do dostosowania infrastruktury społecznej i przestrzeni publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, osób</p>	<p>W treści celu szczegółowego (iii) pominięto w ogóle odwołania do rozwiązań wspierających osoby doświadczające bezdomności. Jest to grupa w szczególności trudnej sytuacji, która aktualnie uzyskuje przede wszystkim wsparcie placówkowe. Osoby doświadczające bezdomności są wykluczane z dostępu do mieszkań, podczas gdy to właśnie takie wsparcie (zintegrowane wsparcie mieszkaniowo-usługowe) daje realną szansę wyjścia z kryzysu bezdomności (por. Usługi mieszkaniowe w pomocy osobom bezdomnym https://drive.google.com/file/d/11xEg3fWKZJ4GnnQbgXV17lkhoN1tI6u1/view).</p>	Fundacja Habitat for Humanity Poland	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	<p>Do opisu proponowanych przedsięwzięć dodano treść dotyczącą wsparcia osób w kryzysie bezdomności na rzecz stworzenia odpowiedniej infrastruktury mieszkaniowej do wspierania tych osób, niemniej FEŁ2027 jest dokumentem w dość ogólny sposób wskazującym kierunki wsparcia. Doprecyzowanie zapisów nastąpi na późniejszym etapie programowania dokumentów na okres 2021-2027 (w uszczegółowieniu programu, kryteriach).</p>

		osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne	<p>w kryzysie bezdomności, osób o szczególnych potrzebach lub o ograniczonej samodzielności, a nowa infrastruktura powinna być stworzona zgodnie z zasadami projektowania uniwersalnego.”</p> <p>Proponujemy również dodać akapit:</p> <p>„Planuje się wsparcie działań prowadzących do rozwoju infrastruktury wspierającej osoby w kryzysie bezdomności, w szczególności poprzez tworzenie mieszkań wspomaganych, chronionych, innych rozwiązań łączących wsparcie mieszkaniowe i usługi, takich jak społeczne agencje najmu i mieszkania w metodzie Najpierw Mieszkanie. Wpieranym będą działania umożliwiające przekształcenia ośrodków wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności oraz innych osób wymagających wsparcia</p>	<p>Dlatego postulujemy odnotowanie, że w ramach celu szczegółowego (iii) podejmowane będą działania na rzecz stworzenia odpowiedniej infrastruktury (mieszkaniowej) do wspierania osób w kryzysie bezdomności oraz wskazanie, jaka będzie ta infrastruktura. Uwzględnienie osób w kryzysie bezdomności, jak też zaproponowane rodzaje działań są zgodne z krajowymi dokumentami wyznaczającymi ramy dla warunkowości podstawowej (projekt Strategii Rozwoju Usług Społecznych), gdzie zakłada się wsparcie osób w kryzysie bezdomności jako jednej z priorytetowych grup.</p> <p>Będzie to zgodne również z Rekomendacjami MFiPR, w których w celu (iii) uwzględniono działania mające na celu tworzenie mieszkań dla osób w kryzysie bezdomności oraz działania umożliwiające przekształcenia placówek w rozwiązania mieszkaniowe.</p>			
--	--	--	--	---	--	--	--

				w zasób mieszkaniowy, w tym mieszkania wspomagane.”				
63	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	<p>Cel szczegółowy (k) Zwiększenie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej</p>	000	<p>Uwaga ogólna: W przypadku działań związanych z tworzeniem i rozwijaniem mieszkań chronionych, mieszkań wspomaganych, mieszkań adaptowalnych oraz innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe, w tym społecznych agencji najmu oraz modelu Najpierw Mieszkanie należy: (1) zwiększyć dopuszczalny poziom cross-financingu (do około 30%) oraz (2) wydłużyć czas realizacji projektów (do około 5 lat).</p>	<p>W nowej perspektywie budżetowej działania finansowane z EFS będą jeszcze mocniej skoncentrowane na projektach mieszkaniowych. Warto zatem odnotować wnioski z wcześniejszych projektów, tj. potrzebę umożliwienia realizacji dłuższych projektów oraz potrzebę zwiększonego cross-financingu dla takich projektów. Tworzenie i udostępnianie beneficjentom zintegrowanego wsparcia obejmującego mieszkanie i usługi (np. mieszkań wspomaganych) wymaga w pierwszej kolejności pozyskania lokali, wyremontowania ich i wyposażenia. Praktyka pokazuje, że często są to lokale z zasobów publicznych (samorządów czy Skarbu Państwa). W takiej sytuacji sam proces zawierania umów jest sformalizowany i czasochłonny. Również remonty są długotrwałe i często się przeciągają. Średnio czas pozyskania, wyremontowania i wyposażenia lokalu trwa około 1 – 1,5 roku. To znaczy, że jeśli projekt zaplanowano na 3 lata, to realnie praca z beneficjentami będzie prowadzona jedynie przez połowę czasu trwania projektu. Co więcej, przyjęcie, że wsparcie w mieszkaniu będzie świadczone jedynie przez około 1,5 roku może być zbyt krótkim czasem dla wielu osób (np. osób doświadczających bezdomności, seniorów). Zaplanowanie, że projekty mieszkaniowe będą trwały 5 lat, pozwoliłoby wspierać beneficjentów przez około 3,5 roku, co byłoby właściwe i słuszne, a także znacznie bardziej efektywne. Podobnie, w kontekście cross-financingu, należy podkreślić, że projekty mieszkaniowe łączą się z wysokimi nakładami na remonty i wyposażenie. O ile aktualne trendy się utrzymają, to w najbliższych latach koszty te mogą jeszcze rosnąć. Dotychczasowe projekty mieszkaniowe (w tym realizowane przez Habitat Poland, jak i przez inne NGOs) pokazują, że około 30% kosztów to koszty „twarde” remontów i wyposażenia. Zatem, aby zapewnić możliwość efektywnego wydatkowania środków, realną możliwość realizacji projektów oraz zapewnienie godnego standardu w mieszkaniach postulujemy zwiększenie</p>	Fundacja Habitat for Humanity Poland	WYJAŚNIENIE	<p>Na poziomie programu FEŁ2027 nie jest określany poziom cross-financingu i czas trwania projektów. Doprecyzowanie warunków dotyczących interwencji nastąpi na poziomie dokumentów niższego rzędu tj. SzOP i regulamin wyboru projektów. Wsparcie infrastrukturalne dotyczące inwestycji w mieszkalnictwo: m.in. wspomagane, chronione, w ramach najmu socjalnego jest przewidziane w ramach celu szczegółowego (iii) w CP4.</p>

					poziomu cross-financingu dla projektów mieszkaniowych.			
64	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (k) Zwiększenie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej	149	Proponujemy dodać wskaźniki, które pozwolą monitorować realizację FEŁ 2021-2027 w obszarze tworzenia zintegrowanych usług obejmujących wsparcie mieszkaniowe i społeczne (mieszkań chronionych, wspomaganych i innych rozwiązań). Proponujemy dodanie wskaźników: „Pojemność nowych lub zmodernizowanych mieszkań społecznych. Przez mieszkania społeczne należy rozumieć: 1) mieszkania chronione, 2) mieszkania wspomagane oraz inne formy mieszkań z usługami, 3) mieszkania w ramach najmu społecznego (w tym w ofercie społecznych agencji najmu)” i odpowiednio „Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych mieszkań społecznych [...]”.	Aktualnie zaproponowane wskaźniki są dość lakoniczne, co może czynić utrudnionym monitorowanie realizacji programu. Postulujemy dodanie wskaźników, które przyczynią się do weryfikacji postępów wykonania programu oraz efektów jego realizacji. Szczególnie istotnym będzie przyjęcie wskaźników odnoszących się do liczby mieszkań z usługami oraz mieszkań adaptowalnych. Mamy świadomość, że zaproponowany wskaźnik nie jest wskaźnikiem rekomendowanym, niemniej jednak postulujemy, aby (w przypadku przychylnego rozpatrzenia uwagi i dodawania wskaźnika monitorującego przyrost liczby mieszkań i osób z nich korzystających) nie używać wskaźnika dotyczącego „lokali socjalnych” z listy rekomendowanych wskaźników. Wydaje się, że jest to bezpośrednio tłumaczenie z języka angielskiego, w którym pojęcie „social housing” jest znacznie szersze niż polskie tłumaczenie. Dlatego zaproponowano wskaźnik obejmujący różne rozwiązania mieszkaniowe dostępne w Polsce i wpisujące się w konieczną deinstytucjonalizację usług społecznych. W odniesieniu do dostosowania architektonicznego, wskazujemy, że zaproponowany wskaźnik powinien mierzyć przede wszystkim nowoutworzone/ lub zmodernizowane mieszkania, w tym mieszkania społeczne, które zostały zaadaptowane i wyposażone na potrzeby osób z niepełnosprawnościami, umożliwiając im niezależne zamieszkiwanie. Wobec koniecznej deinstytucjonalizacji należy nadać priorytet działaniom rozwijającym usługi świadczone w społeczności lokalnej, dopuszczając inwestycje w obiekty w uzasadnionych przypadkach oraz z zastrzeżeniem niepowstawania nowych obiektów sprzecznych z ideą deinstytucjonalizacji.	Fundacja Habitat for Humanity Poland	WYJAŚNIENIE	W programie FEŁ2027 wskaźniki pochodzą w pierwszej kolejności z rozporządzenia unijnego nr 2021/1057, w drugiej kolejności z opracowanej przez MFiPR Listy Wskaźników Kluczowych 2021-2027 – EFS+ (LWK). Przy programowaniu, czerpiąc z doświadczenia poprzednich perspektyw, dąży się do ograniczenia liczby wskaźników w samym programie - nie ma potrzeby, aby każdy typ wsparcia był określony wskaźnikiem, a brak wskaźnika nie powinien być interpretowany jako brak wsparcia dla danego obszaru. Bardziej szczegółowe podejście do wskaźników planowane jest do zastosowania w dodatkowych dokumentach programowych (SzOP, wykaz wskaźników i ich definicji).

				oraz „Liczba wybudowanych lub zmodernizowanych mieszkań i obiektów dostosowanych architektonicznie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.”				
65	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (k) Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności	146	W wyliczeniu rozpoczynającym się od słów: „Planuje się wsparcie w szczególności następujących typów przedsięwzięć:” proponujemy dodać następujące typy przedsięwzięć: -„wsparcie procesu deinstytucjonalizacji placówek całodobowych o charakterze długoterminowym, polegające na realizowaniu (w oparciu o posiadane zasoby) działań poza dotychczasowymi zadaniami, w tym m.in form wsparcia dziennego, środowiskowego, wsparcia wychowawczego, mieszkalnictwa wspomaganego, oraz jako element działań przygotowanie, uzyskanie i zmianie kompetencji	Warto dodać działanie korespondujące z koniecznym kierunkiem deinstytucjonalizacji, tj. otwieranie placówek na środowisko lokalne. Istniejące instytucje powinny wykorzystywać swoje zasoby do świadczenia usług w społeczności lokalnej. Stworzenie takiej oferty pozwoli stopniowo zmieniać charakter i działanie placówek, wpisując się w deinstytucjonalizację usług społecznych.	Fundacja Habitat for Humanity Poland	WYJAŚNIENIE	W programie FEŁ2027 wskazany jest typ przedsięwzięć: rozwój usług społecznych. W opisie celu szczegółowego (k) wskazane są działania związane z szeroko rozumianym mieszkalnictwem. Doświadczenie w realizacji programów w poprzednich perspektywach finansowych wskazuje, że niedoszczegółowanie typów przedsięwzięć pozwala na elastyczne reagowanie na potrzeby regionu i modelowania wsparcia. Uszczegółowienia form wsparcia, katalog możliwych do realizacji usług itp. nastąpi na poziomie dokumentów niższego rzędu tj. SzOP i regulamin wyboru projektów.

		systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej		pracowników placówek w działaniach poza placówkami;"				
66	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (k) Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej	146	W wyliczeniu rozpoczynającym się od słów: „Planuje się wsparcie w szczególności następujących typów przedsięwzięć:” proponujemy dodać następujące typy przedsięwzięć: - „rozwój mieszkalnictwa adaptowalnego (w tym terapeuta przestrzeni, doradztwo architektoniczne, dostosowanie i niezbędny remont, zakup niezbędnych urządzeń i wyposażenia); rozwój mieszkalnictwa wspomagane i mieszkań chronionych (w tym zapewnienie kosztów remontu, adaptacji, zakupu wyposażenia oraz zapewnienia usług wspierających dla mieszkańców); rozwój innych rozwiązań łączących wsparcie mieszkaniowe i usługi, jak np. społecznych agencji	Rozwój mieszkaniowych form wsparcia, łączących usługi społeczne i mieszkaniowe jest niezbędny dla procesu deinstytucjonalizacji, gdyż umożliwi stworzenie środowiskowych miejsc wsparcia alternatywnych dla oferty instytucji. Jest to konieczne w świetle warunkowości podstawowej. Dlatego proponujemy rozbudowanie opisu części dotyczącej mieszkaniowych form wsparcia w Priorytecie 7, cel szczegółowy (k). Po pierwsze, proponujemy krótkie wskazanie jakie działania będą finansowane w ramach tworzenia i rozwoju mieszkań chronionych, wspomaganych i adaptowalnych. Celem jest jasne zaznaczenie, że w ramach tych działań finansowane będą m.in. koszty remontu, adaptacji, zakupu wyposażenia oraz zapewnienia usług wspierających dla mieszkańców. Takie doprecyzowanie będzie zgodne z wytycznymi MFIPR. Zwracamy również uwagę na potrzebę zwiększonego cross-finansingu dla projektów mieszkaniowych (do poziomu około 30%), aby umożliwić pokrycie kosztów remontów, adaptacji i wyposażenia mieszkań. Po drugie, postulujemy wskazanie, że jednym z narzędzi wsparcia łączącego wsparcie mieszkaniowe i usługowe, są społeczne agencje najmu (por. uzasadnienie do uwagi nr 2 powyżej). Po trzecie, proponujemy dodać działania związane z upowszechnianiem form wspólnego zamieszkiwania osób niespokrewnionych, zamieszkiwania dziennego lub całodobowego opiekunów oraz rodzinnych domów pomocy. Te działania, zgodne z Rekomendacjami MFIPR, przyczynią się do budowania systemu różnorodnych, adekwatnych do potrzeb, form wsparcia. Uzupełniając część opisową, będzie potrzebne również wskazanie wprost działań związanych z rozwojem usług mieszkaniowych w katalogu planowanych typów przedsięwzięć.	Fundacja Habitat for Humanity Poland	WYJAŚNIENIE	W programie FEŁ2027 wskazany jest typ przedsięwzięć: rozwój usług społecznych. W opisie celu szczegółowego (k) wskazane są działania związane z szeroko rozumianym mieszkalnictwem. Doświadczenie w realizacji programów w poprzednich perspektywach finansowych wskazuje, że niedoszczegółowanie typów przedsięwzięć pozwala na elastyczne reagowanie na potrzeby regionu i modelowania wsparcia. Uszczegółowienia form wsparcia, katalog możliwych do realizacji usług itp. nastąpi na poziomie dokumentów niższego rzędu tj. SzOP i regulamin wyboru projektów.

				<p>najmu; -upowszechnienie form wspólnego zamieszkiwania osób niespokrewnionych oraz zamieszkiwania dziennego lub całodobowego opiekunów w mieszkaniach osób wymagających wsparcia wraz z niezbędnymi usługami; rodzinne domy pomocy;"</p>				
67	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	<p>Cel szczegółowy (k) Zwiększenie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony społecznej, w tym wspieranie dostępu do ochrony społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa</p>	146	<p>„Szczegóły interwencji w zakresie rozwoju usług społecznych i procesu deinstytucjonalizacji w ramach celu szczegółowego (k) będą określone w Regionalnym Planie Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji, za który odpowiada Regionalne Centrum Polityki Społecznej.”</p>	<p>Proponowany zapis wynika z konieczności silniejszego zintegrowania polityki społecznej z polityką wykorzystania środków europejskich na etapie wdrażania. Wynika nie tylko z rekomendacji MFiPR, ale także ze Strategii Rozwoju Usług Społecznych (projekt z 09.2021), która stanowi tzw. warunek podstawowy dla funduszy europejskich.</p>	Fundacja Habitat for Humanity Poland	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	<p>Zapisy w CS(k) zostały skorygowane, tak aby oddać sens zgłoszonej uwagi.</p>

		dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej						
68	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (k) Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony społecznej, w tym wspieranie dostępu do ochrony społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności	145	Proponujemy nadać następujące brzmienie zdaniu: „W przypadku usług społecznych preferowane będą usługi opiekuńcze, asystenckie, usługi w środowiskowych domach samopomocy, w dziennych domach pomocy, klubach seniora. Równie istotne będzie tworzenie i rozwój rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe: mieszkań chronionych i wspomaganych (w tym zapewnienie kosztów remontu, adaptacji, zakupu wyposażenia oraz zapewnienia usług wspierających dla mieszkańców), mieszkalnictwa adaptowalnego (w tym terapeuta prze-	Rozwój mieszkaniowych form wsparcia, łączących usługi społeczne i mieszkaniowe jest niezbędny dla procesu deinstytucjonalizacji, gdyż umożliwi stworzenie środowiskowych miejsc wsparcia alternatywnych dla oferty instytucji. Jest to konieczne w świetle warunkowości podstawowej. Dlatego proponujemy rozbudowanie opisu części dotyczącej mieszkaniowych form wsparcia w Priorytecie 7, cel szczegółowy (k). Po pierwsze, proponujemy krótkie wskazanie jakie działania będą finansowane w ramach tworzenia i rozwoju mieszkań chronionych, wspomaganych i adaptowalnych. Celem jest jasne zaznaczenie, że w ramach tych działań finansowane będą m.in. koszty remontu, adaptacji, zakupu wyposażenia oraz zapewnienia usług wspierających dla mieszkańców. Takie doprecyzowanie będzie zgodne z wytycznymi MFIPR. Zwracamy również uwagę na potrzebę zwiększonego cross-finansingu dla projektów mieszkaniowych (do poziomu około 30%), aby umożliwić pokrycie kosztów remontów, adaptacji i wyposażenia mieszkań. Po drugie, postulujemy wskazanie, że jednym z narzędzi wsparcia łączącego wsparcie mieszkaniowe i usługowe, są społeczne agencje najmu (por. uzasadnienie do uwagi nr 2 powyżej). Po trzecie, proponujemy dodać działania związane z upowszechnianiem form wspólnego zamieszkiwania osób niespokrewnionych, zamieszkiwania dziennego lub całodobowego opiekunów oraz rodzinnych domów pomocy. Te działania, zgodne z Rekomendacjami MFIPR, przyczynią się do budowania systemu różnorodnych, adekwatnych do potrzeb, form wsparcia.	Fundacja Habitat for Humanity Poland	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	Zapisy celu szczegółowego, dotyczące usług społecznych zostały uzupełnione o fragment dotyczący wsparcia mieszkalnictwa.

		systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej		strzeni, doradztwo architektoniczne, dostosowanie i niezbędny remont, zakup niezbędnych urządzeń i wyposażenia) oraz innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe, np. społecznych agencji najmu. Dodatkowo upowszechniane będą formy wspólnego zamieszkiwania osób niespokrewnionych oraz formy zamieszkiwania dziennego lub całodobowego opiekunów w mieszkaniach osób wymagających wsparcia wraz z niezbędnymi usługami, a także rodzinne domy pomocy.”				
69	Priorytet 1 Innowacyjne Łódzkie	Cel szczegółowy (i) Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	37	Niepokój budzi wskaźnik produktu - Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże), zarówno jego wartość docelowa, jak i perspektywa czasowa.	W obecnym projekcie Programu wskaźnik dot. przedsiębiorstw objętych wsparciem zmalał o blisko połowę (50) względem tożsamego, przyjętego w Programie regionalnym realizowanym w poprzedniej perspektywie finansowej (99). Należy jednak zakładać, że ta określona obecnie liczba będzie nieadekwatna do zainteresowania przedsiębiorców tego typu projektami (biorąc pod uwagę zwłaszcza przedłużający się okres programowania nowej perspektywy finansowej oraz warunki pandemii, w jakiej działają polscy przedsiębiorcy). Może to wskazywać na niedoszacowanie alokacji przeznaczony na ten cel. Co więcej, niezrozumiałe jest przyjęcie, że	Adamed Pharma S.A.	WYJAŚNIENIE	Szacowanie wartości docelowych odbywa się głównie w oparciu o uśrednione dane z projektów poprzedniej perspektywy odniesione do planowanej alokacji oraz przyjęte założenia ogólne, stąd oszacowana wartość jest tylko pewnym przybliżeniem i obarczona błędem. Rzeczywiście osiągnięta wartość wskaźnika może się różnić od oszacowanej i będzie wynikać z założeń przyjętych dla konkursów i rzeczywiście realizowanych projektów. Dane nt. wartości wskaźników prezentowane będą w ramach przygotowywanych raportów z realizacji Programu. Wartość osiągnięta wskaźnika jest wykazywana w oparciu o projekty zakończone. Biorąc pod uwagę opóźnienia z uruchomieniem obecnej perspektywy, czas niezbędny na ogłoszenie konkursów, ocenę projektów, ich skuteczną realizację i zakończenie,

					w 2024 r. żadne przedsiębiorstwo nie zostanie objęte wsparciem.		przyjęto założenie, iż w 2024 roku projekty będą w trakcie realizacji. Nie będzie możliwe zatwierdzenie wniosków o płatność końcową, wskazujących osiągnięcie jakichkolwiek wartości celu pośredniego wskaźnika produktu na zakończenie 2024 roku.
70	Priorytet 1 Innowacyjne Łódzkie	Cel szczegółowy (i) Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	35	<p>Niepokój budzi zapis, mówiący o tym, że w ramach wsparcia kierowanego do dużych przedsiębiorstw w celu szczegółowym (i) Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii, premiowane będą głównie projekty z zakresu innowacji środowiskowych oraz wspierających transformację energetyczną regionu, które charakteryzują się wysoką wartością dodaną dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu.</p> <p>Doprecyzowania wymaga kwestia owego premiowania. W Programie przewidziano Priorytet II, gdzie alokacja jest relatywnie duża. W ramach tego Priorytetu przedsiębiorcy mogą zrealizować działania prośrodowiskowe. Również w Priorytecie IX odnaleźć można zapisy mówiące o możliwości wsparcia projektów B+R realizowanych w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu.</p> <p>Ponadto, pozostałe cele szczegółowe wskazane w Priorytecie I są dedykowane bądź to innej grupie odbiorców (MŚP), bądź też innym rodzajom aktywności (ucyfrowienie).</p> <p>Patrząc na wielkość alokacji w Priorytecie I i planowane premiowanie tematyczne w przypadku dużych przedsiębiorstw, pod znakiem zapytania stoją zatem możliwości finansowania ambitnych, rozwijających region projektów B+R realizowanych w obszarach innych niż rozwiązania prośrodowiskowe, czy dot. transformacji energetycznej. Ograniczenia tematyczne dla tej wielkości podmiotów prywatnych wydają się zatem niezrozumiałe z punktu widzenia chęci rozwoju regionów również w obszarach innych inteligentnych regionalnych specjalizacji (co jest głównym celem Priorytetu I). Należy mieć na względzie słuszne stwierdzenie umieszczone w projekcie Programu (s. 16-17), że duże przedsiębiorstwa wprowadzają najwięcej innowacji i wykazują się największą skłonnością do współpracy w zakresie działalności innowacyjnej, a także że konieczne jest ich dalsze wspieranie w celu lepszego rozwoju działalności B+R w tym sektorze.</p> <p>Niniejszej uwagi nie należy traktować jako próby ograniczenia dofinansowania innowacyjnych projektów środowiskowych w ramach Priorytetu I, ale wyrównania szansy na otrzymanie dotacji dla innych niż środowiskowe projekty B+R.</p>	Adamed Pharma S.A.	WYJAŚNIENIE	<p>Zakres wsparcia wynika z Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1058 z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności (Mając na uwadze, że małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) są podstawą europejskiej gospodarki, w ramach EFRR należy nadal wspierać rozwój MŚP poprzez wzmacnianie ich trwałego wzrostu i konkurencyjności) i Umowy Partnerstwa (W związku z niższą produktywnością małych i średnich firm w porównaniu do dużych, wsparcie będzie skoncentrowane przede wszystkim na MŚP).</p> <p>W związku z powyższym w FEŁ2027 wsparcie w zakresie projektów badawczo-rozwojowych będzie skoncentrowane na MŚP, co jednak nie wyklucza dofinansowania projektów dużych przedsiębiorstw, jak również współpracy MŚP i dużych przedsiębiorstw. W ramach wsparcia kierowanego do dużych przedsiębiorstw premiowane będą głównie projekty z zakresu innowacji środowiskowych oraz wspierających transformację energetyczną regionu, które charakteryzują się wysoką wartością dodaną dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, nie oznacza to jednak, że na wsparcie nie mogą liczyć projekty, które nie będą wspierały transformacji energetycznej regionu bądź z zakresu innowacji środowiskowych, jeśli będą dostępne środki.</p>

71	Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju oraz działania podejmowane w ramach polityki	Nie dotyczy	1	W trakcie trwania konsultacji społecznych projektu FEŁ2027 w dniu 13 grudnia 2021 roku, przekazane zostały informacje o rozważanym wprowadzeniu ograniczenia możliwości pozyskiwania środków dla jednostek samorządów terytorialnych w ramach naborów otwartych, w przypadku gdy przewidywana jest dla nich możliwość wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, w ramach poszczególnych celów szczegółowych. Wnosimy o odstąpienie od tego pomysłu.	Ograniczenie możliwości pozyskiwania środków dla jednostek samorządów terytorialnych w przypadku uczestnictwa w MOF jest sprzeczne z wytycznymi Komisji Europejskiej. Założeniem dla MOF były dodatkowe środki (w trybie bezkonkursowym), niezależnie od możliwości aplikacji w otwartych konkursach.	Gmina Kamieńsk ul. Wieluńska 50 97-360 Kamieńsk	WYJAŚNIENIE	Gminy będące członkami związków ZIT nie będą wykluczone z możliwości aplikowania o środki w ramach programu regionalnego FEŁ2027 w obszarach, które zostały przewidziane do wsparcia w ramach mechanizmu ZIT. Zaznaczyć przy tym należy, że nie przewiduje się możliwości dofinansowania poza mechanizmem ZIT projektu, który został wcześniej przewidziany do sfinansowania z alokacji ZIT.
72	Priorytet 10 Pomoc techniczna EFRR	Nie dotyczy	194	Priorytety dotyczące pomocy technicznej (EFRR oraz EFS+): Należy uwzględnić finansowanie biur Związków ZIT jako aktywnych uczestników programowania i wdrażania środków UE w ramach ZIT.	Biorąc pod uwagę założenia nowej perspektywy finansowej przyjmujące konieczność rozszerzania skali podejścia zintegrowanego, kontynuacja roli Związku ZIT OW jakim jest SŁOM oraz budowa potencjału nowych Związków ZIT w systemie instytucjonalnym FEŁ2027, jako podmiotów aktywnie uczestniczących w programowaniu i wdrażaniu projektów ZIT, jest nie tylko zasadna, ale wysoce pożądana. Jednakże brak finansowania działalności biur ZIT z PT FEŁ2027 zdecydowanie utrudni sprawne wdrażanie instrumentu ZIT w nowej perspektywie finansowej oraz pociągnie ograniczenia w realizacji zadań, które	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	NIEUWZGLĘDNIONA	Zgodnie z brzmieniem art. 29 ust. 5 rozporządzenia ogólnego w sytuacji gdy instytucja terytorialna lub podmiot terytorialny wykonują wchodzące w zakres odpowiedzialności instytucji zarządzającej zadania inne niż wybór operacji, taka instytucja lub podmiot są wskazywane przez instytucję zarządzającą jako instytucja pośrednicząca. Środki z pomocy technicznej na wsparcie funkcjonowania związku ZIT były związane z pełnieniem przez ten związek funkcji Instytucji Pośredniczącej w ramach wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020 oraz pochodziły z poziomu krajowego. Zgodnie z deklaracją Ministerstwa Funduszy i Polityki

					zostały przypisane Związkom ZIT. Funkcje koordynatora działań JST, aktywizacji społeczno-politycznej w ramach poszczególnych MOF, a przede wszystkim wsparcie dla beneficjentów na etapie identyfikacji, przygotowania i realizacji projektów są niezwykle istotne, szczególnie dla jednostek o mniejszym potencjale kadrowym, zatem nie należy z nich rezygnować w nowej perspektywie finansowej. Skala wniosków ocenianych negatywnie na etapie oceny formalnej/merytorycznej byłaby większa, niż dotychczas, gdyby wnioski nie były wstępnie monitorowane/weryfikowane przez biuro ZIT (SŁOM). (cd. uzasadnienia w odrębnej uwadze)			Regionalnej w ramach perspektywy finansowej na lata 2021-2027 resort nie planuje kontynuacji tego typu wsparcia dla instrumentu ZIT. Niemniej jednak, analogicznie do poprzedniego okresu programowania, zapewniony zostanie udział Związków ZIT w procesie wyboru projektów. Niemniej jednak w FEŁ2027 w Priorytecie 5 <i>Fundusze Europejskie dla rozwoju lokalnego w Łódzkiem</i> , CS 5.1 <i>Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich</i> przewidziano realizację typu projektu „wsparcie inicjatyw na rzecz rozwoju terytorialnego”. Należy mieć również na uwadze, że beneficjenci projektów ZIT będą mogli korzystać ze standardowych kosztów zarządzania w projektach merytorycznych.
73	Plan finansowy	Nie dotyczy	205	Należy uwzględnić instrument ZIT jako podmiot wdrażający FEŁ 2027 w zakresie środków EFS+ (uwaga dotyczy całej treści dokumentu).	Obecne zapisy przewidują udział ZIT jedynie we wdrażaniu środków EFRR. Dostrzegając zdiagnozowane potrzeby w zakresie działań możliwych do realizacji w ramach EFS+, prosimy o umożliwienie wdrażania przez MOF Miasta Łódź również środków EFS+. Działania te będą komplementarne do działań inwestycyjnych, a ich realizacja wraz z przeprowadzaniem działań inwestycyjnych da efekt synergii, a tym samym kompleksowego rozwoju obszaru funkcjonalnego. Proponujemy, na zasadzie analogii z okresem programowania 2014-2020, aby dla MOF Miasta Łódź (poza alokacją przeznaczoną na EFRR w ramach ZIT) przeznaczyć dodatkowo minimum 5,18% środków z EFS+ przewidzianych w FEŁ 2027.	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	W programie regionalnym FEŁ2027 zaplanowano wdrażanie instrumentu ZIT w Priorytecie 7 (współfinansowanym z EFS+) w ramach: - CS 4.9 Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów; - CS 4.11 Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej; - CS 4.12 Promowanie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci. Należy przy tym podkreślić, że w celu wykorzystania środków z EFS+ w ramach instrumentu ZIT niezbędne będzie uwzględnienie w Strategii ZIT tego obszaru wsparcia, jak również ujęcie stosownych projektów na liście projektów realizujących cele Strategii ZIT, o której mowa w ustawie wdrożeniowej, w oparciu o którą dokonywany będzie wybór projektów. Alokacja w ramach EFS+ w FEŁ2027, która będzie wdrażana przez instrument terytorialny ZIT, wynosi

							12 670 000,00 EUR, tj. ok. 2% alokacji EFS+ w ramach programu.	
74	Institucje programu	Nie dotyczy	283	<p>INSTYTUCJE PROGRAMU: Należy uwzględnić w systemie instytucjonalnym FEŁ2027 Instytucję Pośredniczącą ZIT.</p>	<p>(cd. uzasadnienia do uwagi) Szczególnie rola IP ZIT w zakresie wsparcia beneficjentów w przygotowaniu i weryfikacji założeń projektów zintegrowanych stanowi podstawowy element procesu programowania i wdrażania instrumentu ZIT w programie regionalnym. Skala wniosków ocenianych negatywnie na etapie oceny formalnej/merytorycznej byłaby większa, niż dotychczas, gdyby wnioski nie były wstępnie monitorowane/weryfikowane przez IP ZIT. Należy również mieć na uwadze rekomendacje KE w zakresie wykorzystania potencjału oraz doświadczenia Związków ZIT w perspektywie 2014-20 i utrzymanie statusu IP. Zalecenia zostały przedstawione w uwagach KE do projektu Umowy Partnerstwa z dn. 30.07.2021 r. (ANNEX 1.1 Commission observations on draft Partnership Agreement for Poland, version received on 30 July 2021), gdzie wskazano "In particular, some MAs may consider it justified to entrust the selection of operations to the ITI associations that built their experience in the 2014-20 perspective and to keep their status as IB." Jak również, w zgodzie z Raportem końcowym Oceny systemu realizacji polityki spójności w Polsce w ramach perspektywy 2014-2020 (Lipiec 2021), który powstał na zlecenie Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, w odniesieniu do Oceny systemu instytucjonalnego na poziomie Regionalnych Programów Operacyjnych wskazano: "Rekomenduje się natomiast, aby w kolejnej perspektywie zwiększona została rola ZIT (zarówno tych pełniących funkcje IP, jak i tych, które nie przyjmą tej roli) jako podmiotu inicjującego i koordynującego współpracę członków Związku ZIT, prowadzącego politykę informacyjno-promocyjną i wspierającego przygotowanie i realizację projektów."</p>	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	NIEUWZGLĘDNIONA	<p>Zgodnie z brzmieniem art. 29 ust. 5 rozporządzenia ogólnego w sytuacji gdy instytucja terytorialna lub podmiot terytorialny wykonują wchodzące w zakres odpowiedzialności instytucji zarządzającej zadania inne niż wybór operacji, taka instytucja lub podmiot są wskazywane przez instytucję zarządzającą jako instytucja pośrednicząca.</p> <p>Środki z pomocy technicznej na wsparcie funkcjonowania związku ZIT były związane z pełnieniem przez ten związek funkcji Instytucji Pośredniczącej w ramach wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020 oraz pochodziły z poziomu krajowego. Zgodnie z deklaracją Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej w ramach perspektywy finansowej na lata 2021-2027 resort nie planuje kontynuacji tego typu wsparcia dla instrumentu ZIT. Niemniej jednak, analogicznie do poprzedniego okresu programowania, zapewniony zostanie udział Związków ZIT w procesie wyboru projektów.</p> <p>Niemniej jednak w FEŁ2027 w Priorytecie 5 <i>Fundusze Europejskie dla rozwoju lokalnego w Łódzkiem, CS 5.1 Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich</i> przewidziano realizację typu projektu „wsparcie inicjatyw na rzecz rozwoju terytorialnego”.</p> <p>Należy mieć również na uwadze, że beneficjenci projektów ZIT będą mogli korzystać ze standardowych kosztów zarządzania w projektach merytorycznych.</p>
75	Institucje programu	Nie dotyczy	283	<p>INSTYTUCJE PROGRAMU: Należy uwzględnić w systemie instytucjonalnym</p>	Pełnienie roli IP ZIT przez SŁOM w obecnym okresie programowania pozwoliło na zbudowanie kompetencji w zakresie wydatkowania środków unijnych w ramach nowego instrumentu ZIT i jednocześnie pozwoliło zbudować pozycję nowej instytucji w systemie wdrażania RPO WŁ. Roz-	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	NIEUWZGLĘDNIONA	<p>Zgodnie z brzmieniem art. 29 ust. 5 rozporządzenia ogólnego w sytuacji gdy instytucja terytorialna lub podmiot terytorialny wykonują wchodzące w zakres odpowiedzialności instytucji zarządzającej zadania inne niż wybór operacji, taka instytucja lub podmiot są wskazywane przez instytucję zarządzającą jako instytucja pośrednicząca.</p>

				FEŁ2027 Instytucję Pośredniczącą ZIT.	<p>wiązanie to zapewnia koordynację i integrację planowanych przedsięwzięć oraz optymalizację procesu ich programowania oraz wdrażania. Wypracowana wiedza organizacyjna oraz schematy działania z pewnością powinny zostać wykorzystane w ramach nowego systemu wdrażania polityki spójności. Projektowane przez Urząd Marszałkowski wycofanie IP ZIT zdecydowanie utrudni wdrażanie instrumentu ZIT w nowej perspektywie finansowej. Funkcje koordynatora działań JST w ramach MOF oraz wsparcie dla beneficjentów na etapie identyfikacji, przygotowania i realizacji projektów zintegrowanych jest niezwykle istotne, szczególnie dla podmiotów o mniejszym potencjale kadrowym, zatem nie należy z niej rezygnować w nowej perspektywie finansowej. Biorąc natomiast pod uwagę założenia nowej perspektywy finansowej przyjmujące konieczność rozszerzania skali podejścia zintegrowanego, kontynuacja roli Związku ZIT (biura) w systemie instytucjonalnym FEŁ2027, jako podmiotu aktywnie uczestniczącego w programowaniu i wdrażaniu projektów ZIT, jest nie tylko zasadna, ale wysoce pożądana.</p> <p>(cd. uzasadnienia w odrębnej uwadze)</p>			<p>Środki z pomocy technicznej na wsparcie funkcjonowania związku ZIT były związane z pełnieniem przez ten związek funkcji Instytucji Pośredniczącej w ramach wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020 oraz pochodziły z poziomu krajowego. Zgodnie z deklaracją Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej w ramach perspektywy finansowej na lata 2021-2027 resort nie planuje kontynuacji tego typu wsparcia dla instrumentu ZIT. Niemniej jednak, analogicznie do poprzedniego okresu programowania, zapewniony zostanie udział Związków ZIT w procesie wyboru projektów.</p> <p>Niemniej jednak w FEŁ2027 w Priorytecie 5 <i>Fundusze Europejskie dla rozwoju lokalnego w Łódzkiem, CS 5.1 Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich</i> przewidziano realizację typu projektu „wsparcie inicjatyw na rzecz rozwoju terytorialnego”.</p> <p>Należy mieć również na uwadze, że beneficjenci projektów ZIT będą mogli korzystać ze standardowych kosztów zarządzania w projektach merytorycznych.</p>
76	Priorytet 10 Pomoc techniczna EFRR	Nie dotyczy	194	<p>Priorytety dotyczące pomocy technicznej (EFRR oraz EFS+): Należy uwzględnić finansowanie biur Związków ZIT jako aktywnych uczestników programowania i wdrażania środków UE w ramach ZIT.</p>	<p>(cd. uzasadnienia do uwagi) Niemniej jednak utrzymanie dotychczasowego potencjału SŁOM, a tym bardziej utworzenie potencjału kadrowego i instytucjonalnego nowych Związków ZIT, wiąże się z koniecznością generowania dodatkowych kosztów przez poszczególnych Członków Związków ZIT. W obliczu stale rosnących obciążeń budżetowych JST oraz nowych wyzwań gospodarczych spowodowanych w głównej mierze pandemią COVID-19, wygenerowanie dodatkowych - większych środków przez poszczególne JST na rzecz działalności biura Związku ZIT, może okazać się niezwykle trudne lub wręcz niemożliwe. Biorąc pod uwagę założenia projektu FEŁ w zakresie pomocy technicznej, w tym planowane zniesienie instytucji pośredniczących dla programu z jednoczesnym zwiększeniem środków w zakresie wsparcia technicznego (kwota większa o niemal 30 mln EUR w FEŁ w porównaniu do RPO, tzn. że PT aktualnie w RPO stanowi 3,63%, a w FEŁ będzie to</p>	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	NIEUWZGLĘDNIONA	<p>Zgodnie z brzmieniem art. 29 ust. 5 rozporządzenia ogólnego w sytuacji gdy instytucja terytorialna lub podmiot terytorialny wykonują wchodzące w zakres odpowiedzialności instytucji zarządzającej zadania inne niż wybór operacji, taka instytucja lub podmiot są wskazywane przez instytucję zarządzającą jako instytucja pośrednicząca.</p> <p>Środki z pomocy technicznej na wsparcie funkcjonowania związku ZIT były związane z pełnieniem przez ten związek funkcji Instytucji Pośredniczącej w ramach wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020 oraz pochodziły z poziomu krajowego. Zgodnie z deklaracją Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej w ramach perspektywy finansowej na lata 2021-2027 resort nie planuje kontynuacji tego typu wsparcia dla instrumentu ZIT. Niemniej jednak, analogicznie do poprzedniego okresu programowania, zapewniony zostanie udział Związków ZIT w procesie wyboru projektów.</p> <p>Niemniej jednak w FEŁ2027 w Priorytecie 5 <i>Fundusze Europejskie dla rozwoju lokalnego w Łódzkiem, CS 5.1 Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego</i></p>

				4,01% alokacji UE dla programu), niezrozumiałe jest wykluczanie roli biur Związków ZIT z systemu programu, przy jednoczesnym zwiększaniu roli partnerstw JST w ramach poszczególnych MOF i konieczności realizacji projektów zintegrowanych. Należy również mieć na uwadze rekomendacje KE w zakresie wykorzystania potencjału oraz doświadczenia Związków ZIT w perspektywie 2014-20 i utrzymanie statusu IP. Jak również, w zgodzie z Raportem końcowym Oceny systemu realizacji polityki spójności w Polsce w ramach perspektywy 2014-2020 (Lipiec 2021), który powstał na zlecenie Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, w odniesieniu do Oceny systemu instytucjonalnego na poziomie Regionalnych Programów Operacyjnych wskazano: "Rekomenduje się natomiast, aby w kolejnej perspektywie zwiększona została rola ZIT (zarówno tych pełniących funkcje IP, jak i tych, które nie przyjmują tej roli) jako podmiotu inicjującego i koordynującego współpracę członków Związku ZIT, prowadzącego politykę informacyjno-promocyjną i wspierającego przygotowanie i realizację projektów."			<p><i>włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich przewidziano realizację typu projektu „wsparcie inicjatyw na rzecz rozwoju terytorialnego”.</i></p> <p>Należy mieć również na uwadze, że beneficjenci projektów ZIT będą mogli korzystać ze standardowych kosztów zarządzania w projektach merytorycznych.</p>
77	Priorytet 10 Pomoc techniczna EFRR	Nie dotyczy	194	<p>Priorytety dotyczące pomocy technicznej (EFRR oraz EFS+): Należy uwzględnić finansowanie biur Związków ZIT jako aktywnych uczestników programowania i wdrażania środków UE w ramach ZIT.</p> <p>Biorąc pod uwagę założenia nowej perspektywy finansowej przyjmujące konieczność rozszerzenia skali podejścia zintegrowanego, kontynuacja roli Związku ZIT OW jakim jest SŁOM oraz budowa potencjału nowych Związków ZIT w systemie instytucjonalnym FEŁ2027, jako podmiotów aktywnie uczestniczących w programowaniu i wdrażaniu projektów ZIT, jest nie tylko zasadna, ale wysoce pożądana. Jednakże brak finansowania działalności biur ZIT z PT FEŁ2027 zdecydowanie utrudni sprawne wdrażanie instrumentu ZIT w nowej perspektywie finansowej oraz pociągnie ograniczenia w realizacji zadań, które zostały przypisane Związkom ZIT. Funkcje koordynatora działań JST, aktywizacji społeczno-politycznej w ramach poszczególnych MOF, a przede wszystkim wsparcie dla beneficjentów na etapie identyfikacji, przygotowania i realizacji projektów są niezwykle istotne, szczególnie dla jednostek o mniejszym potencjale kadrowym, zatem nie należy z nich rezygnować w nowej perspektywie finansowej. Skala wniosków ocenianych negatywnie na etapie oceny formalnej/merytorycznej byłaby</p>	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	NIEUWZGLĘDNIONA	<p>Zgodnie z brzmieniem art. 29 ust. 5 rozporządzenia ogólnego w sytuacji gdy instytucja terytorialna lub podmiot terytorialny wykonują wchodzące w zakres odpowiedzialności instytucji zarządzającej zadania inne niż wybór operacji, taka instytucja lub podmiot są wskazywane przez instytucję zarządzającą jako instytucja pośrednicząca.</p> <p>Środki z pomocy technicznej na wsparcie funkcjonowania związku ZIT były związane z pełnieniem przez ten związek funkcji Instytucji Pośredniczącej w ramach wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020 oraz pochodziły z poziomu krajowego. Zgodnie z deklaracją Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej w ramach perspektywy finansowej na lata 2021-2027 resort nie planuje kontynuacji tego typu wsparcia dla instrumentu ZIT. Niemniej jednak, analogicznie do poprzedniego okresu programowania, zapewniony zostanie udział Związków ZIT w procesie wyboru projektów.</p> <p>Niemniej jednak w FEŁ2027 w Priorytecie 5 Fundusze Europejskie dla rozwoju lokalnego w Łódzkiem, CS 5.1 Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, go-</p>

				większa, niż dotychczas, gdyby wnioski nie były wstępnie monitorowane/weryfikowane przez biuro ZIT (SŁOM). (cd. uzasadnienia w odrębnej uwadze)			<p><i>spodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich przewidziano realizację typu projektu „wsparcie inicjatyw na rzecz rozwoju terytorialnego”.</i></p> <p>Należy mieć również na uwadze, że beneficjenci projektów ZIT będą mogli korzystać ze standardowych kosztów zarządzania w projektach merytorycznych.</p>	
78	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	53	<p>Uwaga ogólna do całego Priorytetu 2: Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Łodzi po przeanalizowaniu dokumentu podlegającego konsultacjom w znacznej części przychylnie odnosi się do przedsięwzięć planowanych do wsparcia w ramach poszczególnych celów szczegółowych. Wiele przedsięwzięć jest spójna ze zgłoszonymi przez nas działaniami w ankietach w kwietniu 2021 roku. Większość z propozycji została ujęta w ramach celów szczegółowych priorytetu 2. Podkreślenia wymaga, że dokument podlegający konsultacjom nie określa szczegółowo beneficjentów, którzy mogą ubiegać się o</p>	Potrzeba zapewnienia faktycznej możliwości wsparcia ze środków FEŁ 2027 dla jednostek organizacyjnych Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe.	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Łodzi	WYJAŚNIENIE	<p>Podmioty uprawnione do ubiegania się o dofinansowanie projektów w ramach priorytetu zostaną wskazane na dalszym etapie prac w Szczegółowym Opisie Priorytetów FEŁ2027.</p> <p>W ramach Priorytetu 2 planuje się wsparcie dla jednostek organizacyjnych Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe.</p>

				wsparcie w ramach FEŁ 2027. Dlatego wnosimy o umożliwienie jednostkom organizacyjnym PGL LP ubiegania się o wsparcie ze środków FEŁ 2027 w szczególności w ramach celów szczegółowych priorytetu 2.				
79	Priorytet 8 Łódzkie wspiera edukację i kadry	Cel szczegółowy (f) Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla	168	W części dotyczącej Wskazania konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych prosimy o dopisanie: "Planuje się zastosowanie wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) MOF miasta wojewódzkiego".	Zgodnie z potrzebami zgłaszanymi przez gminy należące do Stowarzyszenia Łódzki Obszar Metropolitalny deklarujemy udział we wdrażaniu celu szczegółowego f). Na obszarze ŁOM istnieją duże potrzeby w zakresie wspierania edukacji, min. przedszkolnej, szkolnictwa zawodowego i kompetencji dostosowanych do wymogów rynku pracy, rozbudowy bazy szkolnej i wczesnoedukacyjnej. Wysoce pożądane są działania łagodzące skutki pandemii COVID-19 w szkołach. Dlatego też niezbędne jest zastosowanie w tym zakresie wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT), dla MOF Miasta Łodzi.	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	NIEUWZGLĘDNIONA	Brak uzasadnienia dla zastosowania instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT), dla MOF Miasta Łodzi. Wsparcie szkół, placówek systemu oświaty, ich uczniów, nauczycieli każdorazowo wynika z indywidualnych potrzeb konkretnych placówek, w kontekście potrzeb regionu i pracodawców. W ramach celu szczegółowego (f) nie zostało zaplanowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych. Wsparcie udzielane będzie na obszarze całego województwa łódzkiego, niemniej w zależności od rodzaju potrzeb w zakresie edukacji można będzie wskazać preferowane obszary wsparcia jakimi są obszary wiejskie.

		osób z niepełnosprawnościami						
80	Priorytet 8 Łódzkie wspiera edukację i kadry	<p>Cel szczegółowy (f) Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami</p>	166	<p>W dokumencie brakuje informacji odnoszących się do zasad wyboru operacji/projektów w ramach ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi. W związku ze wskazaniem w projekcie FEŁ 2027 informacji, że wybór projektów realizowanych przez PUP, OHP, WUP w Łodzi, WŁ, gminy (w ramach projektów dot. przedszkoli), a także UM WŁ, będzie dokonywany wyłącznie w trybie niekonkurencyjnym (por. strony 127, 131, 141, 146, 152, 164, 165), to w celu ujednoczenia dokumentu, należałoby dodać informację także w ramach innych poszczególnych celów szczegółowych, w tym m.in. przy celach szczegółowych proponowanych z zastosowaniem instrumentu finansowego ZIT, w</p>	<p>W celu zachowania spójnego podejścia do zapisów w FEŁ 2027 należy wskazać zasady wyboru projektów w trybie niekonkurencyjnym, również w ramach celów szczegółowych, dla których przewidywane jest/będzie zastosowanie instrumentu finansowego ZIT. W szczególności wysoce pożądane jest to w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi, dla planowanych projektów z zakresu równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (CS f).</p>	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	WYJAŚNIENIE	<p>Rozporządzenie w sprawie wspólnych przepisów nie przewiduje w programie wymogu opisywania sposobów wyboru projektów, jakie będą miały zastosowanie w danym priorytecie. Jest to rozwiązanie korzystne z punktu widzenia beneficjentów, bo ewentualna decyzja co do zmiany sposobu wyboru na etapie wdrażania nie wymaga przeprowadzenia długotrwałej procedury modyfikacji programu. W przypadku projektów realizowanych w ramach ZIT ich identyfikacja nastąpi w Strategii ZIT, więc nie jest konieczne ich ujmowanie w programie regionalnym. Jednocześnie sposób wyboru projektów zostanie opisany w Szczegółowym Opisie Priorytetów. Należy przy tym pamiętać, iż podstawą zastosowania określonego sposobu wyboru projektów są przepisy ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027.</p>

				tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi, poprzez dodanie następującego sformułowania: "Wybór projektów w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi odbędzie się z zastosowaniem trybu pozakonkursowego."				
81	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (I) Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	154	W części dotyczącej Wskazania konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych prosimy o dopisanie: "Planuje się zastosowanie wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) MOF miasta wojewódzkiego".	Zgodnie z potrzebami zgłaszanymi przez gminy należące do Stowarzyszenia Łódzki Obszar Metropolitalny deklarujemy udział we wdrażaniu celu szczegółowego I). Na obszarze ŁOM istnieje potrzeba wspierania osób najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób w kryzysie bezdomności. Dlatego też niezbędne jest zastosowanie w tym zakresie wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT), dla MOF Miasta Łodzi.	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	UWZGLĘDNIONA	W ramach CS (I) wskazano, że planuje się zastosowanie wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT). Instrument będzie wdrażany zgodnie z zasadami określonymi w UP oraz Zasadami realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027.
82	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (I) Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	151	W opisie „Wspierane będą również procesy deinstytucjonalizacji placówek całodobowych o charakterze długoterminowym.” Doprecyzować zapis, że głównym kierunkiem działań są przekształcenia w	Należy powołać się na badanie prowadzone przez RCPS w obszarze bezdomności – Regionalny Plan Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji. Wyniki badania powinny zostać wzięte pod uwagę przy programowaniu i wdrażaniu FEŁ2027. Zaproponowane zapisy wynikają z konieczności silniejszego zintegrowania polityki społecznej z polityką wykorzystania środków UE na etapie wdrażania. Wynikają nie tylko z rekomendacji MFIPR, ale także ze Strategii Rozwoju Usług Społecznych, która stanowi tzw. warunek podstawowy dla funduszy UE.	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	Uwaga 1 i 2: Zapisy programu FEŁ2027 zostały skorygowane. uwaga 3: W programie FEŁ2027 wskazany jest typ przedsięwzięć: rozwój usług dla osób najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób w kryzysie bezdomności, który wyczerpuje propozycje wskazane w uwadze. Dalsze uszczegółowienie form wsparcia, katalog możliwych do realizacji usług itp. nastąpi na poziomie dokumentów niższego rzędu tj. SzOP i regulamin wyboru projektów.

			<p>mieszkania. Po: „innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe” dodać: „w tym społecznych agencji najmu”. Dodać zapis o wdrażaniu programu „Najpierw Mieszkanie”. Uzupełnić o zdanie: „Szczegóły interwencji w zakresie rozwoju usług społecznych i procesu deinstytucjonalizacji w ramach (k) i (l) będą określone w Regionalnym Planie Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji, za który odpowiada ROPS”. W typach przedsięwzięć – dodać mieszkaniowe:</p> <ul style="list-style-type: none">• wsparcie usług środowiskowych skierowanych do osób w kryzysie bezdomności,• wsparcie tworzenia i funkcjonowania mieszkań chronionych i wspomaganych oraz innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe dla osób w kry-			
--	--	--	---	--	--	--

				zysie bezdomności w tym programu „Najpierw mieszkanie” oraz SAN.				
83	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (k) Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej	146	W części dotyczącej Wskazania konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych prosimy o dopisanie: "Planuje się zastosowanie wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) MOF miasta wojewódzkiego".	Zgodnie z potrzebami zgłaszanymi przez gminy należące do Stowarzyszenia Łódzki Obszar Metropolitalny deklarujemy udział we wdrażaniu celu szczegółowego k). Na obszarze ŁOM istnieje potrzeba niwelowania negatywnych zjawisk powodujących wykluczenie społeczne całych rodzin, w szczególności na obszarach zdegradowanych. Wśród najbardziej narażonych na wykluczenie społeczne są m.in. osoby z niepełnosprawnościami, długotrwale chorzy, długotrwale bezrobotni, osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, osoby bezdomne, dzieci i młodzież z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. Dlatego też niezbędne jest zastosowanie w tym zakresie wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT), dla MOF Miasta Łodzi.	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	UWZGLĘDNIONA	W ramach CS (k) wskazano, że planuje się zastosowanie wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT). Instrument będzie wdrażany zgodnie z zasadami określonymi w UP oraz Zasadami realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027

84	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (k) Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej	145	Uzupełnić o zdanie: Szczegóły interwencji w zakresie rozwoju usług społecznych i procesu deinstytucjonalizacji w ramach (k) i (l) będą określone w Regionalnym Planie Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji, za który odpowiada ROPS. W typach przedsięwzięć– dodać mieszkaniowe: • wsparcie usług środowiskowych skierowanych do osób w kryzysie bezdomności, • wsparcie tworzenia i funkcjonowania mieszkań chronionych i wspomaganych oraz innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe dla osób w kryzysie bezdomności w tym programu „Najpierw mieszkanie” oraz SAN.	Zaproponowane zapisy wynikają z konieczności silniejszego zintegrowania polityki społecznej z polityką wykorzystania środków UE na etapie wdrażania. Wynikają nie tylko z rekomendacji MFiPR, ale także ze Strategii Rozwoju Usług Społecznych, która stanowi tzw. warunek podstawowy dla funduszy UE. Rekomendacje MFiPR (z 21 lipca 2021 roku) w kontekście celu (iii). Wnioski z doświadczeń łódzkich NGO działających na rzecz osób doświadczających wykluczenia społecznego. Rekomendacje Rady ds. Rozwiązywania Problemów Bezdomności w Łodzi organu doradczego przy Prezydent Miasta Łodzi.	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	uwaga 1: W programie FEŁ2027 dokonano korekty zapisu. uwaga 2: W programie FEŁ2027 wskazany jest typ przedsięwzięć: rozwój usług dla osób najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób w kryzysie bezdomności, który wyczerpuje propozycje wskazane w uwadze. Dalsze uszczegółowienie form wsparcia, katalog możliwych do realizacji usług itp. nastąpi na poziomie dokumentów niższego rzędu tj. SzOP i regulamin wyboru projektów.
85	Priorytet 1 Innowacyjne Łódzkie	Cel szczegółowy (i) Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i	38	Wnioskujemy o wzięcie pod uwagę, przy opracowaniu szczegółowych wytycznych do	Najczęściej przedsiębiorcy mierzą się z problemem braku powierzchni dla działań badawczo-rozwojowych (konflikt z bieżącą produkcją) i mimo posiadanego potencjału technicznego nie są w stanie rozwijać działań rozwoju pod względem wypo-	ENIKA Sp. z o.o.	UWZGLĘDNIONA	W ramach FEŁ2027 planuje się wsparcie projektów badawczo-rozwojowych przedsiębiorstw uwzględniających możliwość rozwoju istniejącego lub stworzenia nowego zaplecza badawczo-rozwojowego służącego działalności innowacyjnej przedsiębiorstw.

		<p>innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii</p>		<p>celu szczegółowego dotyczącego rozwijania i wzmacniania możliwości badawczych, dofinansowania budowy nowoczesnych centrów badawczych przy przedsiębiorstwach produkcyjnych, bez nakładania ograniczeń procentowych udziału inwestycji budowlanej w całości projektu. Do dofinansowania powinien kwalifikować się także koszt przygotowania projektu takiego obiektu.</p>	<p>sażenia i zasobów ludzkich. Poza tym budynki takie wymagają specjalnego projektu ze względu na specjalistyczne wymagania techniczne (np. nietypowe instalacje, zabezpieczenia przed wyładowaniami elektrostatycznymi itd.) , więc zdecydowanie bardziej zasadne jest zaprojektowanie i wybudowanie centrum badawczo – rozwojowego konkretnie na dedykowany cel.</p>			<p>Należy mieć jednak na uwadze, że niektóre wydatki, będą ograniczone limitami, co wynikać będzie m.in. z uregulowań unijnych lub krajowych. Zostanie to jednak doprecyzowane na dalszym etapie programowania - podczas opracowywania Szczegółowego Opisu Priorytetów FEŁ2027 oraz zasad kwalifikowalności.</p>
86	<p>Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację</p>	<p>Cel szczegółowy (i) Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich w tym migrantów</p>	141	<p>W części dotyczącej Wskazania konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych prosimy o dopisanie: "Planuje się zastosowanie wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) MOF miasta wojewódzkiego".</p>	<p>Zgodnie z potrzebami zgłaszanymi przez gminy należące do Stowarzyszenia Łódzki Obszar Metropolitalny deklarujemy udział we wdrażaniu celu szczegółowego i). Na obszarze ŁOM istnieje potrzeba realizacji działań na rzecz migrantów. Dlatego też niezbędne jest zastosowanie w tym zakresie wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT), dla MOF Miasta Łodzi.</p>	<p>Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny</p>	<p>UWZGLĘDNIONA</p>	<p>W ramach CS (i) wskazano, że planuje się zastosowanie wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT). Instrument będzie wdrażany zgodnie z zasadami określonymi w UP oraz Zasadami realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027.</p>

87	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (I) Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	152	<p>W dokumencie brakuje informacji odnoszących się do zasad wyboru operacji/projektów w ramach ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi.</p> <p>W związku ze wskazaniem w projekcie FEŁ 2027 informacji, że wybór projektów realizowanych przez PUP, OHP, WUP w Łodzi, WŁ, gminy (w ramach projektów dot. przedszkoli), a także UM WŁ, będzie dokonywany wyłącznie w trybie niekonkurencyjnym (por. strony 127, 131, 141, 146, 152, 164, 165), to w celu ujednolicenia dokumentu, należałoby dodać informację także w ramach innych poszczególnych celów szczegółowych, w tym m.in. przy celach szczegółowych proponowanych z zastosowaniem instrumentu finansowego ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi.</p>	<p>W celu zachowania spójnego podejścia do zapisów w FEŁ 2027 należy wskazać zasady wyboru projektów w trybie niekonkurencyjnym, również w ramach celów szczegółowych, dla których przewidziane jest/będzie zastosowanie instrumentu finansowego ZIT. W szczególności wysoce pożądane jest to w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi, dla planowanych projektów z zakresu integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich w tym migrantów (CS i), usług społecznych i zdrowotnych (CS k), integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci (CS l).</p>	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	<p>Rozporządzenie w sprawie wspólnych przepisów nie przewiduje w programie wymogu opisywania sposobów wyboru projektów, jakie będą miały zastosowanie w danym priorytecie. Jest to rozwiązanie korzystne z punktu widzenia beneficjentów, bo ewentualna decyzja co do zmiany sposobu wyboru na etapie wdrażania nie wymaga przeprowadzenia długotrwałej procedury modyfikacji programu. W przypadku projektów realizowanych w ramach ZIT ich identyfikacja nastąpi w Strategii ZIT, więc nie jest konieczne ich ujmowanie w programie regionalnym. Jednocześnie sposób wyboru projektów zostanie opisany w Szczegółowym Opisie Priorytetów. Należy przy tym pamiętać, iż podstawą zastosowania określonego sposobu wyboru projektów są przepisy ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027.</p> <p>W kontekście zastosowania wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego dodano w FEŁ2027 wykorzystanie instrumentu ZIT w tym celu szczegółowym.</p>
----	---	---	-----	---	--	---	------------------------	--

				dzi, poprzez do- danie następu- jącego sformu- łowania: "Wy- bór projektów w ramach ZIT MOF Miasta Ło- dzi odbędzie się z zastosowa- niem trybu po- zakonkurso- wego."				
88	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegó- łowy (k) Zwiększanie równego i szybkiego do- stępu do do- brej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają do- stęp do mieszkań oraz opieki skoncentro- wanej na oso- bie, w tym opieki zdro- wotnej; mo- dernizacja systemów ochrony so- cjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony so- cjalnej, ze szczególnym uwzględnie- niem dzieci i grup w nieko- rzystnej sytu- acji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepeł- nosprawno- ściami, sku- teczności i odporności	146	W dokumencie brakuje infor- macji odnoszą- cych się do za- sad wyboru operacji/pro- jektów w ra- mach ZIT, w tym w wszcze- gólności dla ZIT MOF Miasta Łodzi. W związku ze wskazaniem w projekcie FEŁ 2027 informa- cji, że wybór projektów rea- lizowanych przez PUP, OHP, WUP w Łodzi, WŁ, gminy (w ra- mach projek- tów dot. przed- szkoli), a także UM WŁ, będzie dokonywany wyłącznie w trybie niekon- kurencyjnym (por. strony 127, 131, 141, 146, 152, 164, 165), to w celu ujednoczenia dokumentu, należałoby do- dać informację także w ramach innych poszcze- gólnych celów	W celu zachowania spójnego podejścia do zapisów w FEŁ 2027 należy wskazać zasady wyboru projektów w trybie niekonkurencyjnym, również w ramach celów szczegółowych, dla których przewidywane jest/będzie zastosowanie instrumentu finansowego ZIT. W szczególności wysoce pożądane jest to w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi, dla planowanych projektów z zakresu integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich w tym migrantów (CS i), usług społecznych i zdrowotnych (CS k), integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci (CS l).	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Me- tropolitalny	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	Rozporządzenie w sprawie wspólnych przepisów nie przewiduje w programie wymogu opisywania sposobów wyboru projektów, jakie będą miały zastosowanie w danym priorytecie. Jest to rozwiązanie korzystne z punktu widzenia beneficjentów, bo ewentualna decyzja co do zmiany sposobu wyboru na etapie wdrażania nie wymaga przeprowadzenia długotrwałej procedury modyfikacji programu. W przypadku projektów realizowanych w ramach ZIT ich identyfikacja nastąpi w Strategii ZIT, więc nie jest konieczne ich ujmowanie w programie regionalnym. Jednocześnie sposób wyboru projektów zostanie opisany w Szczegółowym Opisie Priorytetów. Należy przy tym pamiętać, iż podstawą zastosowania określonego sposobu wyboru projektów są przepisy ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027. W kontekście zastosowania wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego dodano w FEŁ2027 wykorzystanie instrumentu ZIT w tym celu szczegółowym.

		systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej		szczegółowych, w tym m.in. przy celach szczegółowych proponowanych z zastosowaniem instrumentu finansowego ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi, poprzez dodanie następującego sformułowania: ""Wybór projektów w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi odbędzie się z zastosowaniem trybu pozakonkursowego.""				
89	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (i) Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich w tym migrantów	141	<p>W dokumencie brakuje informacji odnoszących się do zasad wyboru operacji/projektów w ramach ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi.</p> <p>W związku ze wskazaniem w projekcie FEŁ 2027 informacji, że wybór projektów realizowanych przez PUP, OHP, WUP w Łodzi, WŁ, gminy (w ramach projektów dot. przedszkoli), a także UM WŁ, będzie dokonywany wyłącznie w</p>	<p>W celu zachowania spójnego podejścia do zapisów w FEŁ 2027 należy wskazać zasady wyboru projektów w trybie niekonkurencyjnym, również w ramach celów szczegółowych, dla których przewidywane jest/będzie zastosowanie instrumentu finansowego ZIT. W szczególności wysoce pożądane jest to w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi, dla planowanych projektów z zakresu integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich w tym migrantów (CS i), usług społecznych i zdrowotnych (CS k), integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci (CS l).</p>	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	<p>Rozporządzenie w sprawie wspólnych przepisów nie przewiduje w programie wymogu opisywania sposobów wyboru projektów, jakie będą miały zastosowanie w danym priorytecie. Jest to rozwiązanie korzystne z punktu widzenia beneficjentów, bo ewentualna decyzja co do zmiany sposobu wyboru na etapie wdrażania nie wymaga przeprowadzenia długotrwałej procedury modyfikacji programu. W przypadku projektów realizowanych w ramach ZIT ich identyfikacja nastąpi w Strategii ZIT, więc nie jest konieczne ich ujmowanie w programie regionalnym. Jednocześnie sposób wyboru projektów zostanie opisany w Szczegółowym Opisie Priorytetów. Należy przy tym pamiętać, iż podstawą zastosowania określonego sposobu wyboru projektów są przepisy ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027. W kontekście zastosowania wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego dodano w FEŁ2027 wykorzystanie instrumentu ZIT w tym celu szczegółowym.</p>

				trybie niekonkurencyjnym (por. strony 127, 131, 141, 146, 152, 164, 165), to w celu ujednoczenia dokumentu, należałoby dodać informację także w ramach innych poszczególnych celów szczegółowych, w tym m.in. przy celach szczegółowych proponowanych z zastosowaniem instrumentu finansowego ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi, poprzez dodanie następującego sformułowania: ""Wybór projektów w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi odbędzie się z zastosowaniem trybu pozakonkursowego.""				
90	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	61	Wnioskujemy, aby w zakresie celu szczegółowego (i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych dodać jeszcze jeden typ przedsięwzięć: inwestycje w zakresie efektywności wyko-	Pojazdy transportu miejskiego wytracają bardzo duże ilości energii podczas hamowania. W przypadku starszych typów tramwajów i autobusów z silnikami spalinowymi energia hamujących pojazdów jest bezpowrotnie tracona. W przypadku nowoczesnych tramwajów pewna część tej energii jest odzyskiwana w postaci zwrotu do sieci trakcyjnej. Istnieją rozwiązania techniczne pozwalające na magazynowanie energii hamującego tramwaju (której sieć trakcyjna nie może przyjąć) w zasobnikach podłączonych do sieci trakcyjnej i wykorzystanie tej energii do zasilania innego tramwaju. W ten sposób całość energii hamowania jest zagospodarowy-	ENIKA Sp. z o.o.	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	Nie przewiduje się wsparcia tego typu przedsięwzięć w ramach Priorytetu 2 CS (i). Inwestycje w zakresie efektywności wykorzystania energii w transporcie miejskim będą mogły być częściowo uwzględnione jako koszty kwalifikowalne w Priorytecie 3 w projektach dotyczących infrastruktury publicznego transportu zbiorowego. W przypadku przedsięwzięć dotyczących taboru komunikacji miejskiej wsparcie dotyczyć będzie zakupu nowego taboru, a nie modernizacji istniejącego.

				<p>rzystania energii w transporcie miejskim.</p> <p>wana, co zdecydowanie poprawia efektywność energetyczną. Istnieją również rozwiązania techniczne (tzw. rekuperatory) pozwalające na odzyskiwanie, magazynowanie i ponowne wykorzystanie energii hamującego autobusu z silnikiem spalinowym. Zastosowanie rekuperatorów daje kilkuprocentowe oszczędności w zużyciu paliwa, a więc poprawia efektywność energetyczną.</p>				
91	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	<p>Cel szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne</p>	110	<p>Cel szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne: Należy rozszerzyć/uszczegółowić opis i katalog inwestycji o informacje w zakresie inwestycji wzmacniających proces deinstytucjonalizacji, jednakże uwzględniając adaptację, modernizację i dostosowanie budynków na potrzeby grup dzieci pozosta-</p>	<p>Zgodnie z założeniami procesu deinstytucjonalizacji usług, który najbardziej zaangażowany jest w obszarze opieki nad dziećmi, gdzie w miejsce placówek opiekuńczo-wychowawczych upowszechniana jest rodzinna piecza zastępcza (w tym rodzinne domy dziecka) wskazano, że nie jest możliwe wspieranie instytucjonalnych form pieczy zastępczej, a jedynie działań wspierających proces deinstytucjonalizacji, które będą prowadzić do ograniczenia liczby dzieci w niej przebywających oraz prowadzących do świadczenia usług o charakterze krótkoterminowym, środowiskowym. Niemniej jednak, należy zwrócić uwagę na niezwykle ważny aspekt, że proces deinstytucjonalizacji wymaga czasu i dotyczy zarówno "wygaszanych" placówek instytucjonalnych, jak i nowo tworzonych innych form nieinstytucjonalnych. Co za tym idzie, nakłady inwestycyjne powinny obejmować nie tylko tworzenie nowych form opieki, ale również obejmować placówki, których działalność stopniowo/etapowo zanika. Działania ukierunkowane wyłącznie na wspieranie nowej infrastruktury służącej pieczy zastępczej ma charakter dyskryminujący wobec dzieci, które nadal pozostają w ramach opieki instytucjonalnej. Innymi słowy, proces deinstytucjonalizacji opieki nad dziećmi powinien obejmować dwie strony tego procesu, tzn. inwestycje w nowe formy pieczy zastępczej, ale również inwestycje dostosowujące placówki instytucjonalne do zmieniających się potrzeb, uwzględniając np. zmniejszenie liczby podopiecznych w obiektach przeznaczonych dla większej liczby dzieci.</p>	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	NIEUWZGLĘDNIONA	<p>W rozporządzeniu ogólnym oraz rozporządzeniu dot. EFRR mowa jest o wspieraniu działań mających na celu przejście od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej. Umowa Partnerstwa wskazuje, że „W ramach EFRR inwestycje infrastrukturalne w placówki świadczące całodobową opiekę długoterminową (całodobowe usługi opiekuńcze) w instytucjonalnych formach są niedozwolone”. W związku z tym, w opisie celu szczegółowego ujęto zapis, że nie jest możliwe wspieranie instytucjonalnych form pieczy zastępczej.</p>

				jących w ramach opieki instytucjonalnej.				
92	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	Cel szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne	110	Do punktu „w tym rozwój mieszkalnictwa na potrzeby usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej” -> należy dodać zapis: „i z różnego rodzaju placówek całodobowych o charakterze długoterminowym, w tym z młodzieżowych ośrodków wychowawczych czy zakładów poprawczych”	Zgodnie z rekomendacjami MFiPR w zakresie celu szczegółowy (iii) należy przewidzieć działania na "tworzenie, rozwój i dostosowanie zasobów mieszkaniowych na potrzeby rodzinnych form pieczy zastępczej, w szczególności dla rodzinnych form pieczy zastępczej przyjmujących dzieci z niepełnosprawnościami, jak również liczne rodzeństwa, ale także dla młodzieży usamodzielnianej z pieczy zastępczej i z różnego rodzaju placówek całodobowych o charakterze długoterminowym, w tym z młodzieżowych ośrodków wychowawczych czy zakładów poprawczych".	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	UWZGLĘDNIONA	W opisie celu szczegółowego ujęto treść wskazującą na możliwość realizacji działań w zakresie rozwoju mieszkalnictwa na potrzeby usamodzielniającej się młodzieży przebywającej w różnego rodzaju placówkach całodobowych o charakterze długoterminowym i wychowanków pieczy zastępczej.
93	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	Cel szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym	110	W typach przedsięwzięć, w ramach inwestycji w mieszkalnictwo należy rozszerzyć katalog o najem społeczny, w tym m.in. Społeczne Agencje Najmu.	Posługiwanie się w FEŁ2027 pojęciem najmu socjalnego stanowi rozwiązanie ograniczające zakres możliwych interwencji. Najem socjalny lokalu z zasobów mieszkaniowych gminy, dedykowany jest osobom, wobec których sąd orzekł takie uprawnienie w wyroku eksmisyjnym oraz osobom o najniższych dochodach. Takie lokale w najmie socjalnym mogą być w obniżonym standardzie. Społeczne Agencje Najmu to podmioty współpracujące z gminą, które pośredniczą między właścicielami mieszkań na wynajem i osobami, którym dochody lub sytuacja życiowa utrudniają najem mieszkania w warunkach rynkowych. Zostały one usankcjonowane Ustawą z dnia 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1243), która weszła w życie 23 lipca 2021 r. Od tego dnia gminy mogą nawiązywać współpracę ze społecznymi agencjami	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	WYJAŚNIENIE	Przy programowaniu FEŁ2027 przyjęto, że powinien to być dokument w dość ogólny sposób wskazujący kierunki wsparcia. Doprecyzowanie zapisów nastąpi na późniejszym etapie programowania dokumentów na okres 2021-2027 (w uszczegółowieniu programu, kryteriach). Zapisy projektu FEŁ2027 umożliwiają realizację szerokiego katalogu usług z zakresu wsparcia usług społecznych, w tym rozwiązań, których dotyczy uwaga.

		usługi mieszkaniowe i usługi społeczne			najmu. Warto dodać SAN w FEŁ (wskazując nazwę tego rozwiązania) – wiele gmin zgłasza zapotrzebowanie na taki typ przedsięwzięcia, wskazując przy tym na brak środków. Zapisanie, że SAN mogą być finansowane w ramach Priorytetu 6 byłoby ułatwieniem dla gmin i organizacji pozarządowych, a także przyczyniłoby się do rozwoju modelu.			
94	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	Cel szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne	109	W opisie planowanej interwencji należy odnieść się do kwestii osób w kryzysie bezdomności.	Zgodnie z rekomendacjami MFiPR w zakresie celu szczegółowego (iii) należy przewidzieć działania: umożliwiające przekształcenia ośrodków wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności w zasób mieszkaniowy, w tym mieszkania wspomagane, tworzenie mieszkań zgodnie z metodą „Najpierw Mieszkanie” oraz wsparcie działań w zakresie tworzenia mieszkań na wynajem dla osób w kryzysie bezdomności.	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	UWZGLĘDNIONA	W opisie celu szczegółowego (iii) dodano treść dotyczącą wsparcia osób w kryzysie bezdomności.
95	Priorytet 1 Innowacyjne Łódzkie	Cel szczegółowy (i) Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	44	Wnioskujemy o znaczące zwiększenie alokacji środków na badania przemysłowe, eksperymentalne prace rozwojowe dla MŚP	W Projekcie Programu Regionalnego napisano „W związku z niskimi nakładami na B+R w sektorze przedsiębiorstw konieczne jest zwiększenie zaangażowania firm w regionie w realizację projektów badawczych”. Wiele przedsiębiorstw ma potencjał naukowy ale niewystarczające środki na prowadzenie prac B+R i opracowanie nowych produktów i technologii. Środki przeznaczone na rozwój innowacji przedsiębiorców w zakresie 2 mln zł wystarczą dla dwóch lub trzech przedsiębiorstw. Na pewno nie spowoduje to zwiększenia zaangażowania firm w realizację projektów. W kryteriach oceny projektów należy dopuścić także innowacyjność na skalę regionu, ponieważ udowod-	ENIKA Sp. z o.o.	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	Budżet został podzielony na podstawie doświadczeń z poprzedniej perspektywy 2014-2020 i zainteresowania konkursami na określone cele, przy uwzględnieniu zasad koncentracji tematycznej oraz wydatków na klimat i środowisko w perspektywie 2021-2027. Niemniej jednak dokonano przesunięcia 5 mln EUR z CS 1.3 do CS 1.1.

					nienie innowacyjności w przypadku zaawansowanych technicznie i technologicznie urządzeń jest bardzo trudne. Nie są dostępne szczegółowe informacje na temat istniejących, podobnych urządzeń (ich budowa, zasada działania), wręcz są to dane tajne. Trudno więc udowodnić poprzez porównanie, że proponowany prototyp jest innowacyjny na skalę krajową. A cały projekt ma ogromny wpływ na rozwój przedsiębiorstwa i jego konkurencyjność.			
96	Priorytet 5 Łódzkie dla rozwoju lokalnego	Cel szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	98	Cel szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich: Należy rozszerzyć/uszczegółowić opis i katalog inwestycji o infrastrukturę sportową, w szczególności w zakresie modernizacji istniejących obiektów sportowych lub adaptacji obiektów na cele sportowe.	Zgodnie z "Diagnozą społeczną zapotrzebowania na infrastrukturę sportowo-rekreacyjną" przygotowaną na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki, potrzeby mieszkańców miast w zakresie obiektów sportowych dedykowanych różnym grupom wiekowym jest wysoce pożądana. Najważniejsze cechy wymieniane przez mieszkańców miast wobec tego typu obiektów jest ich bliskość miejsca zamieszkania, a także możliwość jednoczesnego korzystania z obiektu przez różne grupy wiekowe, np. dzieci i młodzież oraz ich opiekunów (rodziców/dziadków). Różnorodna oferta form aktywności sportowych dostosowana do potrzeb i umiejętności ma także szczególne znaczenie dla aktywizacji różnych adresatów i jest jednym z kluczowych działań w obszarze zdrowia, szczególnie w okresie pandemii. Dlatego zwracamy się z prośbą o uwzględnienie w typach inwestycji dotyczących integracji i włączenia społecznego również inwestycje w infrastrukturę sportową w miastach. Szczególnie ważne jest wykorzystanie obiektów już istniejących i funkcjonujących w społeczności lokalnej, ale wymagających modernizacji i dostosowania do potrzeb różnych odbiorców. Tego typu miejsca miałyby szansę stać się również atrakcją dla osób dotychczas nieaktywnych fizycznie. To miejsca, które mają potencjał, aby stać się również punktami spotkań i spędzania czasu. Wydaje się to szczególnie istotną cechą w kontekście popularyzowania ruchu, z jednoczesną integracją społeczną.	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	WYJAŚNIENIE	Uzupełnienie przyszłej infrastruktury sportowej, mającej na celu rozwój działań integracyjnych i włączających w ramach walki z wykluczeniem społecznym i edukacyjnym. zostało przewidziane w ramach Priorytetu 6, CS (ii). W ramach ww. celu szczegółowego infrastruktura sportowa nie może stanowić samoistnego priorytetu ani odosobnionego działania i musi być powiązana z celami EFS+ Zgodnie z UP wsparcie infrastruktury sportowej możliwe jest jedynie w ramach CP4 (obszar edukacja i kompetencje).
97	Priorytet 5 Łódzkie dla rozwoju lokalnego	Cel szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	98	Biorąc pod uwagę zarówno dotychczasowe doświadczenia,	Obecny zapis sugeruje, że inwestycje związane z rozwojem infrastruktury służącej prowadzeniu działalności kulturalnej	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	WYJAŚNIENIE	Zgodnie z UP istotą ZIT w perspektywie 2021-2027 jest realizacja projektów zintegrowanych przyczyniających się do rozwiązywania wspólnych problemów i skoordynowanego zaspakajania potrzeb obszaru objętego ZIT (s. 241), jak również interwencja

		nego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich		jak i potrzeby sygnalizowane przez JST wchodzące w skład SŁOM, zasadnym jest uzupełnienie katalogu typów projektu o inwestycje związane z rozwojem infrastruktury służącej prowadzeniu działalności kulturalnej.	mogą zostać pominięte lub mieć marginalny charakter w ramach wsparcia planowanego do realizacji w Priorytecie 5.			wdrażana w ramach Strategii ZIT w perspektywie finansowej 2021-2027 powinna mieć charakter zintegrowany i ponadlokalny i służyć wzmocnieniu relacji funkcjonalnych (s. 244). W związku z powyższym niezbędna jest realizacja projektów nastawionych na współpracę. O sposobie realizacji projektu, w tym o tym, czy projekt będzie obejmował również inwestycje związane z rozwojem infrastruktury służącej prowadzeniu działalności kulturalnej, będzie decydował wnioskodawca.
98	Priorytet 5 Łódzkie dla rozwoju lokalnego	Cel szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	98	W dokumencie brakuje informacji odnoszących się do zasad wyboru operacji/projektów w ramach ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi. W związku ze wskazaniem w projekcie FEŁ 2027 informacji, że wybór projektów realizowanych przez PUP, OHP, WUP w Łodzi, WŁ, gminy (w ramach projektów dot. przedszkoli), a także UM WŁ, będzie dokonywany wyłącznie w trybie niekonkurencyjnym (por. strony 127, 131, 141, 146, 152, 164, 165), to w celu ujednoczenia	W celu zachowania spójnego podejścia do zapisów w FEŁ 2027 należy wskazać zasady wyboru projektów w trybie niekonkurencyjnym, również w ramach celów szczegółowych, dla których przewidywane jest/będzie zastosowanie instrumentu finansowego ZIT. W szczególności wysoce pożądane jest to w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi, dla planowanych projektów z zakresu infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, oraz oferty instytucji kultury (CS i).	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	WYJAŚNIENIE	Rozporządzenie w sprawie wspólnych przepisów nie przewiduje w programie wymogu opisywania sposobów wyboru projektów, jakie będą miały zastosowanie w danym priorytecie. Jest to rozwiązanie korzystne z punktu widzenia beneficjentów, bo ewentualna decyzja co do zmiany sposobu wyboru na etapie wdrażania nie wymaga przeprowadzenia długotrwałej procedury modyfikacji programu. W przypadku projektów realizowanych w ramach ZIT ich identyfikacja nastąpi w Strategii ZIT, więc nie jest konieczne ich ujmowanie w programie regionalnym. Jednocześnie sposób wyboru projektów zostanie opisany w Szczegółowym Opisie Priorytetów. Należy przy tym pamiętać, iż podstawą zastosowania określonego sposobu wyboru projektów są przepisy ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027.

				dokumentu, należałoby dodać informację także w ramach innych poszczególnych celów szczegółowych, w tym m.in. przy celach szczegółowych proponowanych z zastosowaniem instrumentu finansowego ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi, poprzez dodanie następującego sformułowania: "Wybór projektów w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi odbędzie się z zastosowaniem trybu pozakonkursowego."				
99	Priorytet 5 Łódzkie dla rozwoju lokalnego	Cel szczegółowy (i) Wsparcie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	98	Biorąc pod uwagę zarówno dotychczasowe doświadczenia, jak i potrzeby sygnalizowane przez JST wchodzące w skład SŁOM, zasadnym jest uzupełnienie katalogu typów projektu o inwestycje związane z rozwojem infrastruktury służącej prowadzeniu działalności kulturalnej.	Obecny zapis sugeruje, że inwestycje związane z rozwojem infrastruktury służącej prowadzeniu działalności kulturalnej mogą zostać pominięte lub mieć marginalny charakter w ramach wsparcia planowanego do realizacji w Priorytecie 5.	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	WYJAŚNIENIE	Zgodnie z UP istotą ZIT w perspektywie 2021-2027 jest realizacja projektów zintegrowanych przyczyniających się do rozwiązywania wspólnych problemów i skoordynowanego zaspakajania potrzeb obszaru objętego ZIT (s. 241), jak również interwencja wdrażana w ramach Strategii ZIT w perspektywie finansowej 2021-2027 powinna mieć charakter zintegrowany i ponadlokalny i służyć wzmocnieniu relacji funkcjonalnych (s. 244). W związku z powyższym niezbędna jest realizacja projektów nastawionych na współpracę. O sposobie realizacji projektu, w tym o tym, czy projekt będzie obejmował również inwestycje związane z rozwojem infrastruktury służącej prowadzeniu działalności kulturalnej, będzie decydował wnioskodawca.

100	Priorytet 4 Lepiej połączone Łódzkie	Cel szczegółowy (ii) Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej	93	W części "Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych" proponujemy dopisać: "Planuje się zastosowanie wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) MOF miasta wojewódzkiego" i przyznanie dedykowanej ZIT puli środków finansowych.	Biorąc pod uwagę zgłaszane przez JST wchodzące w skład SŁOM potrzeby inwestycyjne w obszarze inwestycji w drogi lokalne, cyfryzacji w transporcie oraz wsparcie publicznego transportu pozamiejskiego (CS ii), zasadnym jest wyodrębnienie alokacji przeznaczonej na realizację ww. typów inwestycji na obszarze MOF miasta wojewódzkiego.	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	WYJAŚNIENIE	Zakres wsparcia planowany w CP3 obejmuje działania, które nie wymagają dla swej efektywności zastosowania podejścia terytorialnego w postaci mechanizmu ZIT.
101	Priorytet 4 Lepiej połączone Łódzkie	Cel szczegółowy (ii) Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej	92	W dokumencie brakuje informacji odnoszących się do zasad wyboru operacji/projektów w ramach ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi. W związku ze wskazaniem w projekcie FEŁ 2027 informacji, że wybór projektów realizowanych przez PUP, OHP, WUP w Łodzi, Wł, gminy (w ramach projek-	W celu zachowania spójnego podejścia do zapisów w FEŁ 2027 należy wskazać zasady wyboru projektów w trybie niekonkurencyjnym, również w ramach celów szczegółowych, dla których przewidywane jest/będzie zastosowanie instrumentu finansowego ZIT. W szczególności wysoce pożądane jest to w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi, dla planowanych projektów z zakresu inwestycji w drogi lokalne, cyfryzacji w transporcie oraz wsparcie publicznego transportu pozamiejskiego (CS ii).	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	WYJAŚNIENIE	Rozporządzenie w sprawie wspólnych przepisów nie przewiduje w programie wymogu opisywania sposobów wyboru projektów, jakie będą miały zastosowanie w danym priorytecie. Jest to rozwiązanie korzystne z punktu widzenia beneficjentów, bo ewentualna decyzja co do zmiany sposobu wyboru na etapie wdrażania nie wymaga przeprowadzenia długotrwałej procedury modyfikacji programu. W przypadku projektów realizowanych w ramach ZIT ich identyfikacja nastąpi w Strategii ZIT, więc nie jest konieczne ich ujmowanie w programie regionalnym. Jednocześnie sposób wyboru projektów zostanie opisany w Szczegółowym Opisie Priorytetów. Należy przy tym pamiętać, iż podstawą zastosowania określonego sposobu wyboru projektów są przepisy ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027.

				<p>tów dot. przedszkoli), a także UM WŁ, będzie dokonywany wyłącznie w trybie niekonkurencyjnym (por. strony 127, 131, 141, 146, 152, 164, 165), to w celu ujednolicenia dokumentu, należałoby dodać informację także w ramach innych poszczególnych celów szczegółowych, w tym m.in. przy celach szczegółowych proponowanych z zastosowaniem instrumentu finansowego ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi, poprzez dodanie następującego sformułowania: "Wybór projektów w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi odbędzie się z zastosowaniem trybu pozakonkursowego."</p>				
102	Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju oraz działania podejmowane w ramach polityki	Nie dotyczy	0	<p>Gmina Ładzice składa uwagę do w/w projektu o nie wprowadzanie ograniczenia, które uniemożliwiłoby ubieganie się o środki w ramach FEŁ2027</p>	<p>Wprowadzenie ograniczeń uniemożliwiłoby pozyskanie środków dla Gminy Ładzice w ramach FEŁ2027, na zadania własne, co byłoby niekorzystne dla naszej Gminy.</p>	<p>Gmina Ładzice, ul. Wyzwolenia 36, 97-561 Ładzice</p>	<p>WYJAŚNIENIE</p>	<p>Gminy będące członkami związków ZIT nie będą wykluczone z możliwości aplikowania o środki w ramach programu regionalnego FEŁ2027 w obszarach, które zostały przewidziane do wsparcia w ramach mechanizmu ZIT. Zaznaczyć przy tym należy, że nie przewiduje się możliwości dofinansowania poza mechanizmem ZIT projektu, który został wcześniej przewidziany do sfinansowania z alokacji ZIT.</p>

				przez poszczególne miasta / gminy, na zadania własne, nie realizowane w ramach MOF, min przez Gminę Ładzice.				
103	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	54	W akapicie: "Planuje się wsparcie w szczególności następujących typów przedsięwzięć" wnosimy o ujęcie również przedsięwzięć dotyczących termomodernizacji budynków administracji Lasów Państwowych jako państwowej jednostki organizacyjnej nie posiadającej osobowości prawnej.	Konieczność rozszerzenia typów przedsięwzięć również o budynki administracji Lasów Państwowych.	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Łodzi	WYJAŚNIENIE	Podmioty uprawnione do ubiegania się o dofinansowanie projektów w ramach priorytetu zostaną wskazane na dalszym etapie prac w Szczegółowym Opisie Priorytetów FEŁ2027. Ponadto zgodnie z linią demarkacyjną, określającą podział interwencji między programy krajowe i regionalne, termomodernizacja budynków użyteczności publicznej należących do administracji rządowej, podległych jej jednostek organizacyjnych w tym państwowych jednostek budżetowych możliwa jest do wsparcia z poziomu krajowego.
104	Priorytet 3 Mobilne Łódzkie	Cel szczegółowy (viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej	86	Zasadnym jest doprecyzowanie zapisu ograniczającego wyłączenie ze wsparcia inwestycji w sieć drogową wykorzystywaną dla indywidualnego ruchu samochodowego o zakres jednoznacznie wskazujący, iż chodzi o sieć drogową przeznaczoną "wyłącznie" dla indywidualnego ruchu samochodowego.	W wielu przypadkach, szczególnie na obszarach miejskich, infrastruktura transportu publicznego jest współdzielona z infrastrukturą indywidualnego ruchu samochodowego. Obecny zapis wyklucza zatem możliwość działań inwestycyjnych na drogach wykorzystywanych wspólnie przez transport publiczny i indywidualny.	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	NIEUWZGLĘDNIONA	Brzmienie celu szczegółowego (viii) w ramach CP2 zawarte w Rozporządzeniu PE i Rady (UE) 2021/1058 z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności (wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej) i wynikające z niego dążenie do osiągnięcia neutralności klimatycznej, wyłącza ze wsparcia w CP2 inwestycje dotyczące infrastruktury przeznaczonej dla indywidualnego ruchu samochodowego. Takie podejście potwierdza w swoich stanowiskach KE. Zapis jest ponadto zgodny z UP. Wsparcie infrastruktury drogowej w miastach wykorzystywanej m.in. na potrzeby indywidualnego ruchu samochodowego, możliwe będzie w ramach Priorytetu 4, przy zachowaniu warunków tam określonych.

105	Priorytet 3 Mobilne Łódzkie	Cel szczegółowy (viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej	88	Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji. Wartości wskaźników, które potencjalnie odzwierciedlają zapotrzebowanie na inwestycje, będą trudne do osiągnięcia, przy zakładanych nakładach finansowych. Zasadnym jest zatem zwiększenie kwoty alokacji dedykowanej na przedmiotowy cel szczegółowy.	Biorąc pod uwagę obecne ceny rynkowe, szacunkowy koszt jednostkowy budowy 1 km linii tramwajowej oscyluje w przedziale od 5,6 mln zł do nawet 13 mln zł (w zależności od planowanego zakresu rzeczowego inwestycji). Uwzględniając docelową wartość wskaźnika, kwota dofinansowania potrzebna na budowę 70 km linii tramwajowych sięgają co najmniej ok 400 mln zł, przy założeniu kursu EUR na poziomie ok 4,5, alokacja na tego typu inwestycje powinna wynosić w opcji minimum ok 90 mln EUR, w opcji maksimum ok 200 mln EUR. W zależności od rodzaju taboru, koszt jego zakupu to przedział pomiędzy 1,5, a 7 mln zł (pojazdy szynowe są znacznie droższe od kołowych). Zatem kwota dofinansowania potrzebna na zakup 270 sztuk taboru sięga rzędu co najmniej 400 mln zł, przy założeniu kursu EUR na poziomie ok 4,5, alokacja na tego typu inwestycje powinna wynosić w opcji minimum ok 90 mln EUR, w opcji max. ok 400 mln EUR. Kwota potrzebna na budowę 10 km ścieżek rowerowych, to wg naszych szacunków ok 3 mln euro. Zatem kwota alokacji dla Priorytetu 3 powinna być zdecydowanie wyższa niż proponowane 148 540 000 EUR, biorąc pod uwagę zakładane wskaźniki do osiągnięcia.	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	NIEUWZGLĘDNIONA	Ze względu na szeroki zakres wsparcia FEŁ2027, wymagania dotyczące koncentracji tematycznej i ograniczone w stosunku do zidentyfikowanych potrzeb środki UE, alokacja w priorytecie nie mogła zostać zwiększona. .
106	Priorytet 3 Mobilne Łódzkie	Cel szczegółowy (viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej	86	W dokumencie brakuje informacji odnoszących się do zasad wyboru operacji/projektów w ramach ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi. W związku ze wskazaniem w projekcie FEŁ 2027 informacji, że wybór projektów realizowanych przez PUP, OHP, WUP w Łodzi, WŁ,	W celu zachowania spójnego podejścia do zapisów w FEŁ 2027 należy wskazać zasady wyboru projektów w trybie niekonkurencyjnym, również w ramach celów szczegółowych, dla których przewidywane jest/będzie zastosowanie instrumentu finansowego ZIT. W szczególności wysoce pożądane jest to w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi, dla planowanych projektów z zakresu infrastruktury publicznego transportu zbiorowego, nisko- lub bezemisyjnego taboru komunikacji miejskiej, cyfryzacji, niemotoryzowanego transportu indywidualnego oraz infrastruktury paliw alternatywnych (CS viii).	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	WYJAŚNIENIE	Rozporządzenie w sprawie wspólnych przepisów nie przewiduje w programie wymogu opisywania sposobów wyboru projektów, jakie będą miały zastosowanie w danym priorytecie. Jest to rozwiązanie korzystne z punktu widzenia beneficjentów, bo ewentualna decyzja co do zmiany sposobu wyboru na etapie wdrażania nie wymaga przeprowadzenia długotrwałej procedury modyfikacji programu. W przypadku projektów realizowanych w ramach ZIT ich identyfikacja nastąpi w Strategii ZIT, więc nie jest konieczne ich ujmowanie w programie regionalnym. Jednocześnie sposób wyboru projektów zostanie opisany w Szczegółowym Opisie Priorytetów. Należy przy tym pamiętać, iż podstawą zastosowania określonego sposobu wyboru projektów są przepisy ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027.

				<p>gminy (w ramach projektów dot. przedszkoli), a także UM Wł, będzie dokonywany wyłącznie w trybie niekonkurencyjnym (por. strony 127, 131, 141, 146, 152, 164, 165), to w celu ujednoczenia dokumentu, należałoby dodać informację także w ramach innych poszczególnych celów szczegółowych, w tym m.in. przy celach szczegółowych proponowanych z zastosowaniem instrumentu finansowego ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi, poprzez dodanie następującego sformułowania: "Wybór projektów w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi odbędzie się z zastosowaniem trybu pozakonkursowego."</p>				
107	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (vii) Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej	82	<p>W części "Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi</p>	<p>Biorąc pod uwagę zgłaszane przez JST wchodzące w skład SŁOM potrzeby inwestycyjne w obszarze sieci kanalizacyjnej, oczyszczalni ścieków oraz infrastruktury uzdatniania wody (CS v), recyklingu (CS vi); ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów za-</p>	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	UWZGLĘDNIONA	<p>W FEŁ2027 zaplanowano zastosowanie wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) oraz wyodrębniono środki na ten cel.</p>

		infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia		terytorialnych" proponujemy dopisać: "Planuje się zastosowanie wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) MOF miasta wojewódzkiego" i przyznanie dedykowanej ZIT puli środków finansowych.	nieczyszczenia (CS vii), zasadnym jest wyodrębnienie alokacji przeznaczonej na realizację ww. typów inwestycji na obszarze MOF miasta wojewódzkiego.			
108	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (vi) Wsparcie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej	76	W części "Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych" proponujemy dopisać: "Planuje się zastosowanie wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) MOF miasta wojewódzkiego" i przyznanie dedykowanej ZIT puli środków finansowych.	Biorąc pod uwagę zgłaszane przez JST wchodzące w skład SŁOM potrzeby inwestycyjne w obszarze sieci kanalizacyjnej, oczyszczalni ścieków oraz infrastruktury uzdatniania wody (CS v), recyklingu (CS vi); ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia (CS vii), zasadnym jest wyodrębnienie alokacji przeznaczonej na realizację ww. typów inwestycji na obszarze MOF miasta wojewódzkiego.	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	NIEUWZGLĘDNIONA	Po analizie potrzeb zgłaszanych przez JST wchodzących w skład SŁOM oraz przewidzianej w CS (vi) (2.6) alokacji w korelacji z zaplanowanymi typami przedsięwzięć nie zdecydowano się na zaplanowanie wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) w CS 2.6 oraz nie dokonano wyodrębnienia alokacji. Jednocześnie wsparcie udzielane będzie na obszarze całego województwa łódzkiego.
109	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (v) Wsparcie dostępu do wody oraz	71	W części "Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z	Biorąc pod uwagę zgłaszane przez JST wchodzące w skład SŁOM potrzeby inwestycyjne w obszarze sieci kanalizacyjnej, oczyszczalni ścieków oraz infrastruktury uzdatniania wody (CS v), recyklingu (CS	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	NIEUWZGLĘDNIONA	Zgodnie z Umową Partnerstwa dla realizacji Polityki Spójności 2021-2027 w Polsce, inwestycje w zakresie gospodarki wodno-kanalizacyjnej możliwe są do wsparcia pod warunkiem zgodności z priorytetami Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komu-

		zrównoważonej gospodarki wodnej		uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych" proponujemy dopisać: "Planuje się zastosowanie wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) MOF miasta wojewódzkiego" i przyznanie dedykowanej ZIT puli środków finansowych.				nalnych (KPOŚK). W związku z powyższym w ramach CS (v) możliwe jest wsparcie wyłącznie przedsięwzięć wskazanych w KPOŚK. Zgodnie ze stanowiskiem KE z funduszy unijnych priorytetowo powinny być traktowane aglomeracje powyżej 10 tys. RLM niespełniające warunków z dyrektywy ściekowej. Jednocześnie potrzeby w zakresie gospodarki wodno-kanalizacyjnej wynikające z VI aKPOŚK znacząco przekraczają alokację na ten cel ujętą w programie.
110	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (vii) Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia	81	W dokumencie brakuje informacji odnoszących się do zasad wyboru operacji/projektów w ramach ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi. W związku ze wskazaniem w projekcie FEŁ 2027 informacji, że wybór projektów realizowanych przez PUP, OHP, WUP w Łodzi, WŁ, gminy (w ramach projektów dot. przedszkoli), a także UM WŁ, będzie dokonywany wyłącznie w trybie niekonkurencyjnym	W celu zachowania spójnego podejścia do zapisów w FEŁ 2027 należy wskazać zasady wyboru projektów w trybie niekonkurencyjnym, również w ramach celów szczegółowych, dla których przewidywane jest/będzie zastosowanie instrumentu finansowego ZIT. W szczególności wysoce pożądane jest to w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi, dla planowanych projektów z zakresu: termomodernizacji, budynków pasywnych i oświetlenia ulicznego (CS i), OZE (CS ii); sieci kanalizacyjnej, oczyszczalni ścieków oraz infrastruktury uzdatniania wody (CS v), recyklingu (CS vi); ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia (CS vii).	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	WYJAŚNIENIE	Rozporządzenie w sprawie wspólnych przepisów nie przewiduje w programie wymogu opisywania sposobu wyboru projektów, jakie będą miały zastosowanie w danym priorytecie. Jest to rozwiązanie korzystne z punktu widzenia beneficjentów, bo ewentualna decyzja co do zmiany sposobu wyboru na etapie wdrażania nie wymaga przeprowadzenia długotrwałej procedury modyfikacji programu. W przypadku projektów realizowanych w ramach ZIT ich identyfikacja nastąpi w Strategii ZIT, więc nie jest konieczne ich ujmowanie w programie regionalnym. Jednocześnie sposób wyboru projektów zostanie opisany w Szczegółowym Opisie Priorytetów. Należy przy tym pamiętać, iż podstawą zastosowania określonego sposobu wyboru projektów są przepisy ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027.

				(por. strony 127, 131, 141, 146, 152, 164, 165), to w celu ujednoczenia dokumentu, należałoby dodać informację także w ramach innych poszczególnych celów szczegółowych, w tym m.in. przy celach szczegółowych proponowanych z zastosowaniem instrumentu finansowego ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi, poprzez dodanie następującego sformułowania: "Wybór projektów w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi odbędzie się z zastosowaniem trybu pozakonkursowego."				
111	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (vi) Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej	76	<p>W dokumencie brakuje informacji odnoszących się do zasad wyboru operacji/projektów w ramach ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi.</p> <p>W związku ze wskazaniem w projekcie FEŁ 2027 informacji, że wybór projektów realizowanych</p>	<p>W celu zachowania spójnego podejścia do zapisów w FEŁ 2027 należy wskazać zasady wyboru projektów w trybie niekonkurencyjnym, również w ramach celów szczegółowych, dla których przewidywane jest/będzie zastosowanie instrumentu finansowego ZIT. W szczególności wysoce pożądane jest to w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi, dla planowanych projektów z zakresu: termomodernizacji, budynków pasywnych i oświetlenia ulicznego (CS i), OZE (CS ii); sieci kanalizacyjnej, oczyszczalni ścieków oraz infrastruktury uzdatniania wody (CS v), recyklingu (CS vi); ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia (CS vii).</p>	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	WYJAŚNIENIE	Rozporządzenie w sprawie wspólnych przepisów nie przewiduje w programie wymogu opisywania sposobów wyboru projektów, jakie będą miały zastosowanie w danym priorytecie. Jest to rozwiązanie korzystne z punktu widzenia beneficjentów, bo ewentualna decyzja co do zmiany sposobu wyboru na etapie wdrażania nie wymaga przeprowadzenia długotrwałej procedury modyfikacji programu. W przypadku projektów realizowanych w ramach ZIT ich identyfikacja nastąpi w Strategii ZIT, więc nie jest konieczne ich ujmowanie w programie regionalnym. Jednocześnie sposób wyboru projektów zostanie opisany w Szczegółowym Opisie Priorytetów. Należy przy tym pamiętać, iż podstawą zastosowania określonego sposobu wyboru projektów są przepisy ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027.

				przez PUP, OHP, WUP w Łodzi, WŁ, gminy (w ramach projektów dot. przedszkoli), a także UM WŁ, będzie dokonywany wyłącznie w trybie niekonkurencyjnym (por. strony 127, 131, 141, 146, 152, 164, 165), to w celu ujednolicenia dokumentu, należałoby dodać informację także w ramach innych poszczególnych celów szczegółowych, w tym m.in. przy celach szczegółowych proponowanych z zastosowaniem instrumentu finansowego ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi, poprzez dodanie następującego sformułowania: "Wybór projektów w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi odbędzie się z zastosowaniem trybu pozakonkursowego."				
112	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (v) Wsparcie dostępu do wody oraz	70	W dokumencie brakuje informacji odnoszących się do zasad wyboru operacji/pro-	W celu zachowania spójnego podejścia do zapisów w FEŁ 2027 należy wskazać zasady wyboru projektów w trybie niekonkurencyjnym, również w ramach celów szczegółowych, dla których przewidywane jest/będzie zastosowanie instrumentu finansowego ZIT. W szczególności wysoce	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	WYJAŚNIENIE	Rozporządzenie w sprawie wspólnych przepisów nie przewiduje w programie wymogu opisywania sposobów wyboru projektów, jakie będą miały zastosowanie w danym priorytecie. Jest to rozwiązanie korzystne z punktu widzenia beneficjentów, bo ewentualna decyzja co do zmiany sposobu wyboru na etapie wdrażania nie wymaga przeprowadzenia

		zrównoważonej gospodarki wodnej	<p>projektów w ramach ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi.</p> <p>W związku ze wskazaniem w projekcie FEŁ 2027 informacji, że wybór projektów realizowanych przez PUP, OHP, WUP w Łodzi, WŁ, gminy (w ramach projektów dot. przedszkoli), a także UM WŁ, będzie dokonywany wyłącznie w trybie niekonkurencyjnym (por. strony 127, 131, 141, 146, 152, 164, 165), to w celu ujednoczenia dokumentu, należałoby dodać informację także w ramach innych poszczególnych celów szczegółowych, w tym m.in. przy celach szczegółowych proponowanych z zastosowaniem instrumentu finansowego ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi, poprzez dodanie następującego sformułowania: "Wybór projektów w ramach</p>	<p>pożądane jest to w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi, dla planowanych projektów z zakresu: termomodernizacji, budynków pasywnych i oświetlenia ulicznego (CS i), OZE (CS ii); sieci kanalizacyjnej, oczyszczalni ścieków oraz infrastruktury uzdatniania wody (CS v), recyklingu (CS vi); ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia (CS vii).</p>		<p>długotrwałej procedury modyfikacji programu. W przypadku projektów realizowanych w ramach ZIT ich identyfikacja nastąpi w Strategii ZIT, więc nie jest konieczne ich ujmowanie w programie regionalnym. Jednocześnie sposób wyboru projektów zostanie opisany w Szczegółowym Opisie Priorytetów. Należy przy tym pamiętać, iż podstawą zastosowania określonego sposobu wyboru projektów są przepisy ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027.</p>
--	--	---------------------------------	--	--	--	---

				ZIT MOF Miasta Łodzi odbędzie się z zastosowaniem trybu pozakonkursowego."				
113	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (ii) Wsparcie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju	60	<p>W dokumencie brakuje informacji odnoszących się do zasad wyboru operacji/projektów w ramach ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi.</p> <p>W związku ze wskazaniem w projekcie FEŁ 2027 informacji, że wybór projektów realizowanych przez PUP, OHP, WUP w Łodzi, WŁ, gminy (w ramach projektów dot. przedszkoli), a także UM WŁ, będzie dokonywany wyłącznie w trybie niekonkurencyjnym (por. strony 127, 131, 141, 146, 152, 164, 165), to w celu ujednoczenia dokumentu, należałoby dodać informację także w ramach innych poszczególnych celów szczegółowych, w tym m.in. przy celach szczegółowych proponowa-</p>	<p>W celu zachowania spójnego podejścia do zapisów w FEŁ 2027 należy wskazać zasady wyboru projektów w trybie niekonkurencyjnym, również w ramach celów szczegółowych, dla których przewidywane jest/będzie zastosowanie instrumentu finansowego ZIT. W szczególności wysoce pożądane jest to w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi, dla planowanych projektów z zakresu: termomodernizacji, budynków pasywnych i oświetlenia ulicznego (CS i), OZE (CS ii); sieci kanalizacyjnej, oczyszczalni ścieków oraz infrastruktury uzdatniania wody (CS v), recyklingu (CS vi); ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia (CS vii).</p>	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	WYJAŚNIENIE	<p>Rozporządzenie w sprawie wspólnych przepisów nie przewiduje w programie wymogu opisywania sposobów wyboru projektów, jakie będą miały zastosowanie w danym priorytecie. Jest to rozwiązanie korzystne z punktu widzenia beneficjentów, bo ewentualna decyzja co do zmiany sposobu wyboru na etapie wdrażania nie wymaga przeprowadzenia długotrwałej procedury modyfikacji programu. W przypadku projektów realizowanych w ramach ZIT ich identyfikacja nastąpi w Strategii ZIT, więc nie jest konieczne ich ujmowanie w programie regionalnym. Jednocześnie sposób wyboru projektów zostanie opisany w Szczegółowym Opisie Priorytetów. Należy przy tym pamiętać, iż podstawą zastosowania określonego sposobu wyboru projektów są przepisy ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027.</p>

				nych z zastosowaniem instrumentu finansowego ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi, poprzez dodanie następującego sformułowania: "Wybór projektów w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi odbędzie się z zastosowaniem trybu pozakonkursowego."				
114	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	55	<p>W dokumencie brakuje informacji odnoszących się do zasad wyboru operacji/projektów w ramach ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi.</p> <p>W związku ze wskazaniem w projekcie FEŁ 2027 informacji, że wybór projektów realizowanych przez PUP, OHP, WUP w Łodzi, WŁ, gminy (w ramach projektów dot. przedszkoli), a także UM WŁ, będzie dokonywany wyłącznie w trybie niekonkurencyjnym (por. strony 127, 131, 141, 146, 152, 164, 165), to w celu</p>	<p>W celu zachowania spójnego podejścia do zapisów w FEŁ 2027 należy wskazać zasady wyboru projektów w trybie niekonkurencyjnym, również w ramach celów szczegółowych, dla których przewidywane jest/będzie zastosowanie instrumentu finansowego ZIT. W szczególności wysoce pożądane jest to w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi, dla planowanych projektów z zakresu: termomodernizacji, budynków pasywnych i oświetlenia ulicznego (CS i), OZE (CS ii); sieci kanalizacyjnej, oczyszczalni ścieków oraz infrastruktury uzdatniania wody (CS v), recyklingu (CS vi); ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia (CS vii).</p>	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	WYJAŚNIENIE	<p>Rozporządzenie w sprawie wspólnych przepisów nie przewiduje w programie wymogu opisywania sposobów wyboru projektów, jakie będą miały zastosowanie w danym priorytecie. Jest to rozwiązanie korzystne z punktu widzenia beneficjentów, bo ewentualna decyzja co do zmiany sposobu wyboru na etapie wdrażania nie wymaga przeprowadzenia długotrwałej procedury modyfikacji programu. W przypadku projektów realizowanych w ramach ZIT ich identyfikacja nastąpi w Strategii ZIT, więc nie jest konieczne ich ujmowanie w programie regionalnym. Jednocześnie sposób wyboru projektów zostanie opisany w Szczegółowym Opisie Priorytetów. Należy przy tym pamiętać, iż podstawą zastosowania określonego sposobu wyboru projektów są przepisy ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027.</p>

				<p>ujednoczenia dokumentu, należałoby dodać informację także w ramach innych poszczególnych celów szczegółowych, w tym m.in. przy celach szczegółowych proponowanych z zastosowaniem instrumentu finansowego ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi, poprzez dodanie następującego sformułowania: "Wybór projektów w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi odbędzie się z zastosowaniem trybu pozakonkursowego."</p>				
115	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	<p>Cel szczegółowy (i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych</p>	55	<p>W dokumencie brakuje informacji odnoszących się do zasad wyboru operacji/projektów w ramach ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi. W związku ze wskazaniem w projekcie FEŁ 2027 informacji, że wybór projektów realizowanych przez PUP, OHP, WUP w Łodzi, WŁ,</p>	<p>W celu zachowania spójnego podejścia do zapisów w FEŁ 2027 należy wskazać zasady wyboru projektów w trybie niekonkurencyjnym, również w ramach celów szczegółowych, dla których przewidywane jest/będzie zastosowanie instrumentu finansowego ZIT. W szczególności wysoce pożądane jest to w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi, dla planowanych projektów z zakresu: termomodernizacji, budynków pasywnych i oświetlenia ulicznego (CS i), OZE (CS ii); sieci kanalizacyjnej, oczyszczalni ścieków oraz infrastruktury uzdatniania wody (CS v), recyklingu (CS vi); ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia (CS vii).</p>	Stowarzyszenie Łódzki Obszar Metropolitalny	WYJAŚNIENIE	<p>Rozporządzenie w sprawie wspólnych przepisów nie przewiduje w programie wymogu opisywania sposobów wyboru projektów, jakie będą miały zastosowanie w danym priorytecie. Jest to rozwiązanie korzystne z punktu widzenia beneficjentów, bo ewentualna decyzja co do zmiany sposobu wyboru na etapie wdrażania nie wymaga przeprowadzenia długotrwałej procedury modyfikacji programu. W przypadku projektów realizowanych w ramach ZIT ich identyfikacja nastąpi w Strategii ZIT, więc nie jest konieczne ich ujmowanie w programie regionalnym. Jednocześnie sposób wyboru projektów zostanie opisany w Szczegółowym Opisie Priorytetów. Należy przy tym pamiętać, iż podstawą zastosowania określonego sposobu wyboru projektów są przepisy ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027.</p>

				<p>gminy (w ramach projektów dot. przedszkoli), a także UM Wł, będzie dokonywany wyłącznie w trybie niekonkurencyjnym (por. strony 127, 131, 141, 146, 152, 164, 165), to w celu ujednoczenia dokumentu, należałoby dodać informację także w ramach innych poszczególnych celów szczegółowych, w tym m.in. przy celach szczegółowych proponowanych z zastosowaniem instrumentu finansowego ZIT, w tym w szczególności dla ZIT MOF Miasta Łodzi, poprzez dodanie następującego sformułowania: "Wybór projektów w ramach ZIT MOF Miasta Łodzi odbędzie się z zastosowaniem trybu pozakonkursowego."</p>				
116	Priorytet 4 Lepiej połączone Łódzkie	Cel szczegółowy (ii) Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej	91	Gmina Rzgów proponuje rozpatrzenie zasadności wprowadzenia do programu funduszy europejskich dla łódzkiego na lata	Konieczność i zasadność wprowadzenia do programu dofinansowania do budowy połączeń dróg, (ronda) na obszarach intensywnego osadnictwa, istniejące drogi gminne w połączeniu z drogami wyższej kategorii powodują problemy płynności ruchu, co przekłada się na zwiększone zanieczyszczenie powietrza a także generują wzrastającą ilość wypadków i kolizji. Two-	Gmina Rzgów, plac 500 - lecia 22, 956-030 Rzgów	WYJAŚNIENIE	FEŁ2027 przewiduje wspieranie inwestycji dotyczących dróg lokalnych (gminnych i powiatowych), przy czym interwencja w tym zakresie, zgodnie z Umową Partnerstwa, ma zostać ograniczona do dróg o charakterze dostępowym - drogi takie muszą spełniać jeden z warunków: stanowić brakujące połączenie do sieci TEN-T, terminali intermodalnych, centrów logistycznych, terenów inwestycyjnych lub innych gałęzi transportu. W ramach inwestycji dotyczących dróg lokalnych przewiduje się

		<p>mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej</p>		<p>2021-2027 dofinansowania do budowy połączeń dróg gminnych, dróg niższej kategorii, przede wszystkim skrzyżowań o ruchu okrężnym z drogami wyższej kategorii.</p>	<p>rzę korki i wydłużają czas dojazdu. Brak takich rozwiązań dotyczących polepszenia płynności ruchu utrudnia wdrażanie polityki mobilności, szybszego dojazdu do zaplanowanych do budowy miejsc parkowania i zmiany środka lokomocji na transport publiczny. Wydłuża także czas przejazdu transportu zorganizowanego, w tym publicznego, na tych drogach. Dojazdy do stref wypoczynku i rekreacji, miejsc zamieszkania, do terenów inwestycyjnych w sytuacji powiększającego się z roku na rok ruchu samochodowego, głównie indywidualnego, wymagają budowy miejsc umożliwiających płynne włączanie się do ruchu przy szybko wzrastającej liczbie ilości pojazdów. Przykładem takiej koniecznej z punktu widzenia Gminy Rzgów inwestycji jest budowa ronda na skrzyżowaniu drogi krajowej 91 i drogi gminnej 106443E. Realizacja inwestycji ze środków własnych nie jest możliwa. Wykonanie tego ronda połączy obie części gminy, umożliwi inwestorom dojazd do rzgowskiej strefy inwestycyjnej położonej po zachodniej stronie trasy 91, co umożliwi dalszy rozwój obszaru, na którym aktualnie rozwija się już dynamicznie działalność rekreacyjna. Dotychczas obie części Rzgowa są połączone przez skrzyżowanie DK91 z drogą gminną (ul. Żeromskiego), które nie spełnia swojej funkcji ze względu na niewystarczające parametry. Nowoczesne rozwiązanie komunikacyjne jest więc nie zbędne do dalszego rozwoju gminy</p> <p>WSKAŹNIKI: PRODUKT: ilość wykonanych skrzyżowań o ruchu okrężnym, REZULTAT: ilość korzystających, natężenie ruchu, ilość pojazdów w ciągu doby/tygodnia roku, zmniejszenie ilości wypadków (statystyki policyjne, strażackie).</p>			<p>także finansowanie skrzyżowań, przy czym doprecyzowanie tego zakresu wsparcia w priorytecie nastąpi w Szczegółowym Opisie Priorytetów lub zasadach kwalifikowalności wydatków.</p>
117	<p>Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację</p>	<p>Cel szczegółowy (I) Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbar-</p>	155	<p>W punkcie 2.1.7.6.3 proponujemy zwiększenie alokacji na działanie o kodzie „163 Promowanie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem</p>	<p>Potrzeba zwiększenia alokacji dla kodu 163 wynika z ogromnej dysproporcji między tym kodem, a alokacją dla kodu 159.</p>	<p>Fundacja Habitat for Humanity Poland</p>	<p>NIEUWZGLĘDNIONA</p>	<p>Podział środków na poszczególne kody interwencji nastąpił z uwzględnieniem doświadczeń z lat poprzednich i dostępnych danych statystycznych np. RCPS w Łodzi. Problem bezdomności jest jednym z wielu powodów wykluczenia społecznego. W regionie łódzkim nie jest to główna przyczyna korzystania z pomocy społecznej. Ponadto problem bezdomności jest charakterystyczny dla dużych miast, takich jak: Łódź, Piotrków Tryb., Skierniewice. Należy tutaj zauważyć, że w regionie łódzkim przeważają obszary wiejskie.</p>

		dziej potrzebujących i dzieci	społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci.” co najmniej dwukrotnie. Jednocześnie postulujemy zapewnienie odpowiedniej alokacji na kody, w ramach których finansowanie będzie tworzenie i prowadzenie rozwiązań łączących wsparcie mieszkaniowe i usługi społeczne.				
118	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (I) Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	155	1. Proponujemy dodać wskaźniki, które pozwolą monitorować realizację FEŁ 2021-2027 w obszarach wsparcia zakładanych w celu szczegółowym (I), w tym osób bezdomnych. W szczególności proponujemy dodanie wskaźników, które pozwolą weryfikować ile osób z poszczególnych grup beneficjentów uzyskało wsparcie i poprawiło swoją sytuację w wyniku projektów wdrożonych w ramach tego celu szczegółowego oraz ile osób uzyskało Ad. 1: Aktualnie zaproponowane wskaźniki są dość lakoniczne i nie pozwolą stwierdzić, które grupy beneficjentów otrzymały wsparcie i jakie było to wsparcie. Postulujemy dodanie wskaźników, które pozwolą to określić. Ponadto proponujemy uwzględnienie wskaźników, które pozwolą określić ile osób skorzystało ze wsparcia obejmującego usługi mieszkaniowe. Ad. 2: O ile dobrze rozumiemy, we wskaźniku „Całkowita liczba osób objętych wsparciem EFS+ (osoby)” (10986) mieszczą się osoby ze wskaźnika „Liczba osób objętych usługami w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej (osoby)” (8450). Jeśli tak jest, to zwracamy uwagę na znaczącą dysproporcję pomiędzy planowanym wsparciem rodziny i pieczy zastępczej, a wsparciem innych grup objętych tym celem szczegółowym – różnica między tymi wskaźnikami wynosi jedynie 2536 osób. Zwracamy uwagę, że jest to zdecydowanie za mała wartość wobec rozpiętości pozostałych grup – od osób w kryzysie bezdomności, poprzez osoby potrzebujące interwencji kryzysowej, aż do osób najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym. W samej Łodzi osób doświadczających bezdomności w 2019 roku było (według badania MRiPS, które ze względu na przyjętą metodologię badania	Fundacja Habitat for Humanity Poland	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	Ad.1 W programie FEŁ2027 wskaźniki pochodzą w pierwszej kolejności z rozporządzenia unijnego nr 2021/1057, w drugiej kolejności z opracowanej przez MFiPR Listy Wskaźników Kluczowych 2021-2027 – EFS+ (LWK). Przy programowaniu, czerpiąc z doświadczenia poprzednich perspektyw, dąży się do ograniczenia liczby wskaźników w samym programie - nie ma potrzeby, aby każdy typ wsparcia był określony wskaźnikiem, a brak wskaźnika nie powinien być interpretowany jako brak wsparcia dla danego obszaru. Bardziej szczegółowe podejście do wskaźników planowane jest do zastosowania w dodatkowych dokumentach programowych (SzOP, wykaz wskaźników i ich definicji). Ad.2 W programie FEŁ2027 różnica pomiędzy wskaźnikiem „Całkowita liczba osób objętych wsparciem EFS+ (osoby)” a wskaźnikiem „Liczba osób objętych usługami w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej (osoby)” wynosi przeszło 4 tys. co przekłada się na zwiększenie wsparcia dla innych grup objętych tym celem szczegółowym.

				<p>zintegrowane wsparcie obejmujące usługi mieszkaniowe i społeczne.</p> <p>2. Postulujemy również zwiększenia wskaźnika „Całkowita liczba osób objętych wsparciem EFS+ (osoby)” o co najmniej 2000 osób oraz odpowiednie zwiększenie alokacji.</p>	<p>point-in-time, obarczone jest niemiernością) około 900 osób. Eksperti szacują, że może to być jednak 2-3 razy więcej osób. Dlatego postulujemy zwiększenie wskaźników celem umożliwienia wsparcia większej liczby osób (co łączy się z potrzebą przyjęcia odpowiedniej alokacji na ten cel).</p>			
119	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (I) Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	152	<p>Proponujemy dodanie następujących typów przedsięwzięć w wyliczeniu na str. 152:</p> <ul style="list-style-type: none"> - „wsparcie usług środowiskowych skierowanych do osób w kryzysie bezdomności, - wsparcie tworzenia i funkcjonowania mieszkań chronionych i wspomaganych oraz innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe dla osób w kryzysie bezdomności w tym metody „Najpierw mieszkanie” oraz społecznych agencji najmu,”. 	<p>Zaproponowane uzupełnienie będzie zbieżne z treścią części opisowej uwzględnionej na stronie 152 programu oraz z uwagą przedstawioną w punkcie 2 powyżej. Uzupełnienie listy o działania „stricte” związane z obszarem bezdomności zwiększy czytelność dokumentu, będzie ułatwieniem na etapie konstruowania dalszych dokumentów wdrożeniowych oraz planowania konkretnych działań i projektów w ramach tego celu szczegółowego.</p>	Fundacja Habitat for Humanity Poland	WYJAŚNIENIE	<p>W programie FEŁ wskazany jest typ przedsięwzięć: rozwój usług dla osób najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób w kryzysie bezdomności, który wyczerpuje propozycje wskazane w uwadze. Dalsze uszczegółowienie form wsparcia, katalog możliwych do realizacji usług itp. nastąpi na poziomie dokumentów niższego rzędu tj. SzOP i regulamin wyboru projektów.</p>
120	Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju oraz działania podejmowane w ramach polityki	Nie dotyczy	0	<p>Z treści dokumentu w małym stopniu wynika specyfika regionu</p>	<p>Poniższe uwagi mają charakter ogólny, ale dość fundamentalny. W całym dokumencie uczelnie czy jakiegokolwiek instytucje edukacji wyższej nie są wymieniane jako</p>	Uniwersytet Łódzki, Agnieszka Kurczewska, Prorektor ds. współpracy z otoczeniem	WYJAŚNIENIE	<p>Zapisy projektu FEŁ2027 nie wykluczają możliwości wsparcia jednostek naukowych i uczelni, będą one mogły być beneficjentem programu FEŁ2027, co zostanie doprecyzowane na dalszym etapie programowania - podczas opracowywania Szczegółowego</p>

			<p>łódzkiego. Podobne osie priorytetowe odnaleźć można w wielu innych dokumentach. Dyskusja z uczelniami na temat wyodrębnienia tożsamości regionu mogłaby przynieść rezultaty. Wskazanym byłoby ująć w programie elementy służące widoczności uczelni jako hubów naukowych. Na Uł działa International Hub, którego działalność umiędzynarodawiającą naukę i region mogłaby zostać wzmocniona. Dobrym pomysłem byłoby otwarcie się regionu na „ściągnięcie” najlepszych naukowców, tak by region zaczął się kojarzyć z nauką, nowymi technologiami i postępem naukowym. Proponujemy również większy nacisk na kształcenie w zakresie przedsiębiorczości. Uniwersytet Łódzki prowadzi Akademię Przedsiębiorczości, której</p>	<p>interesariusze/beneficjenci/współkreatorzy tworzonego wsparcia. Tymczasem rola uczelni w rzetelnym zaplanowaniu i realizacji programu jest niezastąpiona. Dla każdego z priorytetów uczelnie są w stanie wskazać ekspertów dysponującym najlepszym know-how w danej dziedzinie. Warto uwzględnić ich wiedzę w dalszym projektowaniu programu, jak i na etapie jego realizacji w przyszłości. Brakuje również elementów konsolidujących współpracę łódzkich uczelni w realizacji rozwoju regionalnego.</p>		<p>Opisu Priorytetów FEŁ2027. W ramach EFRR jednostki naukowe będą mogły ubiegać się o dofinansowanie np. publicznej infrastruktury badawczej w Priorytecie 1, celu szczegółowym (i). W ramach tego celu szczegółowego będzie też wspierany transfer technologii oraz rozwój współpracy między przedsiębiorcami a sferą B+R.</p> <p>W ramach EFS+ nie wyklucza się uczelni wyższych jako beneficjentów projektów, jednakże muszą one realizować wsparcie dla grup docelowych określonych w projekcie FEŁ2027.</p> <p>Należy też mieć na uwadze, że wsparcie dla uczelni planowane jest z poziomu krajowego. W zakresie EFS+ w programie FERS zaplanowano m.in.: wsparcie dla podmiotów systemu szkolnictwa wyższego w zakresie ich dostosowania do potrzeb rozwoju gospodarczego oraz zielonej i cyfrowej transformacji, w tym wsparcie doktorantów i kompleksowe wsparcie studentów. Wsparcie na poziomie krajowym będzie także pochodzić z programu FENG, który przewiduje szeroką interwencję skierowaną do jednostek naukowych, obejmującą zarówno wsparcie publicznej infrastruktury badawczej, jak i transferu i komercjalizacji technologii powstających na uczelniach i w instytutach.</p>
--	--	--	---	--	--	--

				rozmach i zasięg mógłby zostać wzmocniony. Inwestycja w przedsiębiorczość młodych ludzi teraz powinna zaowocować wzmocnieniem gospodarczym regionu w najbliższych latach. Proponujemy też dalsze prace związane z rozwojem klastra ICT.				
121	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (I) Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	152	Proponujemy dodanie następującego akapitu na końcu części opisowej: „Szczegóły interwencji w zakresie rozwoju usług społecznych i procesu deinstytucjonalizacji w ramach celu szczegółowego (I) będą określone w Regionalnym Planie Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji, za który odpowiada Regionalne Centrum Polityki Społecznej.”	Proponowany zapis wynika z konieczności silniejszego zintegrowania polityki społecznej z polityką wykorzystania środków europejskich na etapie wdrażania. Wynika nie tylko z rekomendacji MFiPR, ale także ze Strategii Rozwoju Usług Społecznych (projekt z 09.2021), która stanowi tzw. warunek podstawowy dla funduszy europejskich. Warto zwrócić uwagę na prace badawcze prowadzone aktualnie przez RCPS w Łodzi w obszarze bezdomności. RCPS mógłby wykorzystać ich wyniki planując Regionalny Plan Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji.	Fundacja Habitat for Humanity Poland	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	Zapisy w CS(I) zostały skorygowane i wskazano odniesienie do właściwych dokumentów.
122	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (I) Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wyklucze-	152	Postulujemy nadanie następującego brzmienia akapitowi rozpoczynającemu się od zdania „Uwaga w tym celu będzie	Postulujemy wskazanie przykładowych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe, innych niż mieszkania chronione i wspomagane, w tym metody Najpierw Mieszkanie. Metoda Najpierw Mieszkanie została uwzględniona w Strategii Rozwoju Usług Społecznych (projekt z 09.2021), a także w przyjętym Krajowym Programie Przeciwdziałania Bezdomności i	Fundacja Habitat for Humanity Poland	UWZGLĘDNIONA	Opis celu szczegółowego, dotyczący mieszkalnictwa został rozbudowany, a dalsze uszczegółowienie nastąpi na poziomie dokumentów niższego rzędu tj. SzOP i regulamin wyboru projektów.

		niem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	również zwrócona na problem bezdomności.” (z uwzględnieniem postulatów zgłoszonych w odrębnej uwadze): „[...] wsparcie tworzenia i funkcjonowania mieszkań chronionych i wspomaganych oraz innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe, w tym modelu Najpierw Mieszkanie (w tym zapewnienie kosztów remontu, adaptacji, zakupu wyposażenia oraz zapewnienia usług wspierających dla mieszkańców).”	Wykluczeniu Społecznemu. Nie ulega wątpliwości, że jest to rozwiązanie zdeinstytucjonalizowanego wsparcia mieszczące się w ramach celu (I). Metoda Najpierw Mieszkanie jest jedną z najskuteczniejszych metod efektywnego wsparcia osób doświadczających bezdomności. Jej wykorzystanie na szeroką skalę np. w Finlandii przyczyniło się niemal do wyeliminowania zjawiska bezdomności. W Polsce trwają pierwsze wdrożenia (w Warszawie, Gdańsku, Wrocławiu) finansowane z funduszy EFS (POWER) (por. https://www.bratalbert.org/projekt-housing-first-najpierw-mieszkanie.html oraz https://najpierwmieszkanie.org.pl/publikacje/projekt/najpierw-mieszkanie-FFW/). Wskazanie, że takie rozwiązania mieszczą się w celu szczegółowym (I) przyczyni się zarówno do adekwatnego wykorzystania finansowania z tego celu, jak i do rozwoju tego modelu wsparcia osób doświadczających bezdomności. Rozwiązanie to zostało również wprost wskazane w Rekomendacjach MFIPR w celu szczegółowym (I). Ponadto proponujemy, aby (zgodnie z Rekomendacjami MFIPR) wskazać, jakie działania będą finansowane poprzez wymienienie zarówno remontów, wyposażenia, jak i usług wspierających. Zwracamy uwagę na potrzebę zapewnienia wyższego poziomu cross-finansingu (do około 30%) i dłuższego okresu realizacji projektów obejmujących wsparcie mieszkaniowe (około 5 lat).				
123	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (I) Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	152	Postulujemy nadanie następującego brzmienia akapitowi rozpoczynającemu się od zdania „Uwaga w tym celu będzie również zwrócona na problem bezdomności.” (z uwzględnieniem postulatów zgłoszonych w odrębnej uwadze): „[...] wsparcie	Postulujemy wskazanie przykładowych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe, innych niż mieszkania chronione i wspomagane, w tym społecznych agencji najmu (SAN). SAN zostały uwzględnione w Strategii Rozwoju Usług Społecznych (projekt z 09.2021), a także w przyjętym Krajowym Programie Przeciwdziałania Bezdomności i Wykluczeniu Społecznemu. Nie ulega wątpliwości, że jest to rozwiązanie zdeinstytucjonalizowanego wsparcia mieszczące się w ramach celu (I). SAN to nowe rozwiązanie w polskim prawie, kierowane do gmin (por. https://habitat.pl/files/san/2021.09.30_ESCF_dissemination_report_PL.pdf). Gminy będą decydować czy zakładać SAN i jak wykorzystać to narzędzie (jako element polityki	Fundacja Habitat for Humanity Poland	UWZGLĘDNIONA	Opis celu szczegółowego, dotyczący mieszkalnictwa został rozbudowany, a dalsze uszczegółowienie nastąpi na poziomie dokumentów niższego rzędu tj. SzOP i regulamin wyboru projektów.

			<p>tworzenia i funkcjonowania mieszkań chronionych i wspomaganych oraz innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe, w tym społecznych agencji najmu (w tym zapewnienie kosztów remontu, adaptacji, zakupu wyposażenia oraz zapewnienia usług wspierających dla mieszkańców).”</p>	<p>mieszkaniowej czy społecznej). SAN bowiem może świadczyć usługi mieszkaniowe (działa jako pośrednik dzierżawiacz mieszkań od właścicieli i wynajmując osobom wskazanym przez gminę), ale może również świadczyć zintegrowane usługi oferując najemcom mieszkań również usługi społeczne (adekwatne do potrzeb najemców). Dla przykładu, M. St. Warszawa pracuje nad uchwałą dotyczącą SAN w Warszawie, który ma być rozwiązaniem głównie dla osób doświadczających bezdomności oraz cudzoziemców, w tym uchodźców (zakończono proces konsultacji społecznych). Właśnie to społeczne wykorzystanie SAN dostrzega MRiPS planując w ramach Strategii Rozwoju Usług Społecznych (projekt z 09.2021) powstanie 100 SAN do 2035 roku. Ale, żeby SAN mogły powstawać, gminy będą potrzebowały dofinansowania (w tym finansowania usług społecznych świadczonych przez SAN). Umożliwienie tego w ramach FEŁ (i wskazanie wprost, że SAN mieści się m.in. w celu szczegółowym (I)) będzie dla gmin jasnym sygnałem i przyczyni się do wykorzystywania tego rozwiązania dla realizacji celu (I).</p> <p>Ponadto proponujemy, aby (zgodnie z Rekomendacjami MFIPR) wskazać, jakie działania będą finansowane: remonty, wyposażenie, usługi. Potrzeba też wyższego cross-financingu (około 30%) i dłuższego okresu realizacji (5lat) dla projektów mieszkaniowych.</p>				
124	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (I) Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	152	<p>Postulujemy nadanie następującego brzmienia akapitowi rozpoczynającemu się od zdania „Uwaga w tym celu będzie również zwrócona na problem bezdomności.”:</p> <p>„Uwaga w tym celu będzie również zwrócona na problem bezdom-</p>	<p>Wskazane powyżej uzupełnienia dotyczą kilku zagadnień.</p> <p>Po pierwsze, proponujemy uzupełnić opis o wskazanie, że celem działań jest nie tylko przeciwdziałanie, ale również rozwiązywanie problemu bezdomności. Po drugie, ponieważ odnotowano potrzebę przeciwdziałania bezdomności (w drugim zdaniu akapitu), a na stronie 153 wśród grup docelowych wskazuje się osoby „zagrożone wykluczeniem mieszkaniowym”, postulujemy, aby wskazać, że działania będą kierowane też do osób zagrożonych bezdomnością, tj. doświadczających wykluczenia mieszkaniowego (np. wobec których orzeczono nakaz eksmisji). Interwencja na etapie zagrożenia bezdomnością wydaje się być bardziej efektywnym rozwiązaniem niż wsparcie osoby, która</p>	Fundacja Habitat for Humanity Poland	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	Opis celu szczegółowego, dotyczący mieszkalnictwa został rozbudowany, a dalsze uszczegółowienie nastąpi na poziomie dokumentów niższego rzędu tj. SzOP i regulamin wyboru projektów.

				<p>ności. Bezdomność to zjawisko szczególnie złożone, wielowymiarowe, różnorodnie uwarunkowane i dynamiczne, dlatego przeciwdziałanie i rozwiązywanie tego problemu jest niezwykle trudne, wymagające nie tylko szybkiej interwencji, lecz wskazania skutecznych sposobów wyjścia z trudnej sytuacji. W związku z powyższym planuje się świadczenie usług dla osób zagrożonych bezdomnością (wykluczenie mieszkaniowe) oraz osób w kryzysie bezdomności w tym m.in.: rozwój usług środowiskowych (m.in. streetworking), [...]”</p>	<p>już doświadcza bezdomności. Dla przykładu, warto wspierać osoby, których zadłużenie czynszowe narasta, odpowiednią formą usług społecznych, w tym treningiem finansowym czy zapewnieniem możliwości odpracowania zadłużenia. Może to umożliwić takim osobom pozostanie w zajmowanym lokalu i uniknąć bezdomności.</p> <p>Po trzecie, proponujemy wskazanie, że w ramach rozwoju usług łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe będą finansowane m.in. koszty remontu, adaptacji, zakupu wyposażenia oraz zapewnienia usług wspierających dla mieszkańców. Takie doprecyzowanie będzie zgodne z wytycznymi MFiPR. Zwracamy uwagę na potrzebę zwiększonego cross-financingu dla projektów mieszkaniowych (do poziomu około 30%), aby umożliwić pokrycie kosztów remontów, adaptacji i wyposażenia mieszkań.</p> <p>Po czwarte, w ramach planowanego wsparcia rozwoju usług środowiskowych proponujemy wskazanie, że rozwijany będzie m.in. streetworking. Według posiadanych informacji obecnie np. w mieście Łodzi liczba streetworkerów jest bardzo niska, a to właśnie streetworkerzy mają szansę dotrzeć do osób potrzebujących wsparcia i zaproponować im skorzystanie z oferty usług społecznych.</p>			
125	Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju oraz działania podejmowane w ramach polityki	Nie dotyczy	1	<p>Brak jakichkolwiek środków przeznaczonych na promocje firm z regionu łódzkiego na targach i wystawach zagranicznych.</p>	<p>Szanowni Państwo, Jesteśmy firmą z branży odzieżowej, która korzysta z dotacji w programie Go to Brand, którego operatorem jest PARP. Pragniemy zauważyć, że w projekcie nowej perspektywy funduszy europejskiej brakuje jakichkolwiek środków na tak zwaną promocję regionu oraz firm z województwa łódzkiego. W chwili obecnej różnego rodzaju targi i wystawy mają problemy wynikające z pandemii jednak planowana perspektywa będzie trwać do końca 2027 a środki wydatkowane będą do końca 2030. Promocja na targach typu Expo czy wystawach jest idealną formą prezentacji swoich wyrobów czy usług.</p>	Tamara Gibus-MARA GIBBUCCI	WYJAŚNIENIE	<p>Wskazane w uwadze działania są ujęte w Prioryecie 1, w celu szczegółowym (iii) w ramach typu przedsięwzięcia: wsparcie internacjonalizacji przedsiębiorstw. W ramach wskazanego celu szczegółowego promowane będą postawy przedsiębiorcze oraz wspierany wzrost internacjonalizacji przedsiębiorstw, w tym zwiększenia zdolności przedsiębiorstw do tworzenia produktów i usług o potencjale eksportowym (rozwój produktów), poszukiwania i zdobywania nowych rynków oraz zmiany modelu biznesowego.</p>

				<p>Targi te są często bardzo kosztowne więc dotacja na udział byłaby bardzo pomocna.</p> <p>W latach 2023 odbywać się będzie duża wystawa Expo w Buenos Aires, a w roku 2025 Expo w Osace w Japonii.</p> <p>Warto aby łódzkie firmy miały możliwość uzyskania wsparcia finansowego na ww. imprezy a także na wielu innych.</p> <p>Sugerujemy spojrzeć na regulamin programu Go to Brand, gdzie środki są nie tyle przeznaczone na same targi i wystawy, a na promocje logo Marki Polskiej Gospodarki. Możemy zrobić podobnie i promować np. logo Łódzkie dla Biznesu czy wykreować kompletnie nowe logo, które posłuży do wspierania firm z regionu łódzkiego. Jest to o tyle ważne, że nie wiadomo czy PARP zorganizuje kolejne edycje Go to Brand, a nawet jeśli to jest to program ogólnopolski i konkurencja firm ubiegających się dotację jest olbrzymia. Warto więc aby region łódzki dysponował swoim własnym projektem wspierającym przedsiębiorców w wyjazdach zagranicznych na międzynarodowe targi i wystawy, a tym samym promocje regionu łódzkiego.</p> <p>Dzięki eksportowi towarów i usług pozyskujemy duże wolumeny kontraktacyjne, ściągamy zagraniczny kapitał inwestycyjny, promujemy łódzkie zagranicą i zarabiamy środki w obcych walutach, które później są inwestowane na terenie województwa a tym samym tworzymy nowe miejsca pracy.</p> <p>Promocja na targach i wystawach powinna być immanentną częścią nowej perspektywy funduszy europejskich.</p>				
126	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (I) Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	152	<p>Postulujemy doprecyzowanie zdania „Wspierane będą również procesy deinstytucjonalizacji placówek całodobowych o charakterze długoterminowym.” poprzez nadanie mu brzmienia „Wspierane</p>	<p>Mając na uwadze zarówno wymogi Komisji Europejskiej związane z tworzeniem zdeinstytucjonalizowanego systemu świadczenia usług społecznych oraz Rekomendacje MFiPR, postulujemy, aby dla uniknięcia wątpliwości i ułatwienia wdrażania FEŁ 2021-2027 doprecyzować jakie procesy dotyczące placówek całodobowych będą wspierane. Zgodnie z założeniami Strategii Rozwoju Usług Społecznych (projekt z 09.2021), dominującym trendem będzie dążenie do przekształcania placówek w rozwiązania mieszkaniowe. Szczególnie w celu szczegółowym (I), skoncentrowanym na wspieraniu osób</p>	Fundacja Habitat for Humanity Poland	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	Zapisy programu FEŁ2027 zostały skorygowane.

				<p>będą również procesy deinstytucjonalizacji placówek całodobowych o charakterze długoterminowym, w tym procesy przekształcania placówek w formy mieszkaniowe świadczące zintegrowane wsparcie oraz rozszerzania działania placówek o świadczenie usług w środowisku lokalnym”.</p>	<p>zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w szczególności dedykowanym dzieciom, młodzieży oraz osobom doświadczającym bezdomności, nie budzi wątpliwości zarówno potrzeba, jak i realna możliwość przekształcenia istniejących placówek w rozwiązania mieszkaniowe.</p>			
127	Priorytet 8 Łódzkie wspiera edukację i kadry	<p>Cel szczegółowy (g) Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i</p>	172	<p>Dotyczy 2 fragmentów: " - kształcenie podyplomowe i doskonalenie zawodowe osób wykonujących zawody niemedyczne (np. psycholog, psychoterapeuta) w obszarach istotnych z punktu widzenia funkcjonowania systemu ochrony zdrowia." oraz "osoby wykonujące zawody niemedyczne w obszarach istotnych z punktu widzenia funkcjonowania systemu ochrony zdrowia." - wsparcie kadr medycznych i ma-</p>	zgodnie z najnowszą linią demarkacyjną	Ministerstwo Zdrowia, Departament Oceny Inwestycji	UWZGLĘDNIONA	<p>Typ przedsięwzięcia pn. kształcenie podyplomowe i doskonalenie zawodowe osób wykonujących zawody niemedyczne (np. psycholog, psychoterapeuta) w obszarach istotnych z punktu widzenia funkcjonowania systemu ochrony zdrowia został usunięty z programu FEŁ2027.</p>

		wspieranie mobilności zawodowej		jących zastosowanie w ochronie zdrowia powinno odbywać się w ramach programów krajowych.				
128	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (k) Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług	146	Fragment - "Planuje się wsparcie w szczególności następujących typów przedsięwzięć: (...) - rozwój usług zdrowotnych, w tym wdrażanie standardów dostępności w podmiotach leczniczych; - szkolenia oraz podnoszenie kwalifikacji i kompetencji kadr na potrzeby świadczenia usług w społeczności lokalnej oraz zapewnienie dostępu do superrewizji. (...) Tryb niekonkurencyjny może znaleźć zastosowanie w przypadku projektów realizacji regionalnych programów polityki zdrowotnej – projekty własne województwa łódzkiego." Odnosnie do punktu dot. rozwoju usług społecznych - proponujemy	Dot. trybu niekonkurencyjnego - obecny pilotaż realizowany przez MZ ma formę projektu pozakonkursowego dla beneficjenta, a dla podmiotów leczniczych formę grantów. Taka konstrukcja upraszcza w dużej mierze aplikowanie o środki przez podmioty lecznicze.	Ministerstwo Zdrowia, Departament Oceny Inwestycji	UWZGLĘDNIONA	Zapisy programu FEŁ2027 zostały skorygowane zgodnie z uwagami oraz rozważone zostanie zastosowanie niekonkurencyjnego sposobu wyboru projektów przy wdrażaniu standardów dostępności.

		opieki długoterminowej		również zaznaczyć, że rozwój usług zdrowotnych będzie w szczególności dotyczył form zdeinstytucjonalizowanych. Odnośnie do punktu dot. szkoleń podnoszących kwalifikacje kadr - literówka w słowie "superwizja" Odnośnie do wskazania trybu niekonkurencyjnego - propozycja rozważenia czy tryb niekonkurencyjny nie będzie zasadny również przy wdrażaniu standardów dostępności				
129	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (k) Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony społecznej, w tym	146	Fragment - "W celu dopełnienia oferty w zakresie usług społecznych lub zdrowotnych planuje się realizację działań podnoszących kwalifikacje i kompetencje kadr na potrzeby świadczenia usług w społeczności lokalnej oraz zapewnienie dostępu do superwizji." - brak informacji o rodzaju wsparcia szkoleniowego	Zgodnie z linią demarkacyjną, wsparcie kadr ochrony zdrowia powinno być na poziomie krajowym, jednak jako element uzupełniający projektu w może być realizowane w opinii MZ	Ministerstwo Zdrowia, Departament Oceny Inwestycji	WYJAŚNIENIE	W ramach kompleksowości projekty będą mogły przewidywać szkolenie i podnoszenie kwalifikacji kadry świadczącej usługi społeczne lub zdrowotne pod specjalne potrzeby uczestników projektu i realizacji usług. W ramach CS (k) nie przewiduje się realizacji projektów związanych tylko ze wsparciem kadr instytucji pomocy społecznej lub podmiotów leczniczych.

		wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej						
130	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	Cel szczegółowy (vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	120	<p>Wnoskujemy, aby zakres wsparcia w formule ZIT, uwzględniał zarówno:</p> <p>P6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom / CP 4</p> <p>Cel szczegółowy (vi) wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych</p> <p>jaki i:</p> <p>P5 Łódzkie dla rozwoju lokalnego / CP5</p> <p>Cel szczegółowy (i) wspieranie zintegrowanego i sprzy-</p>	Z uwagi na wykluczenie z MOF Tomaszów Mazowiecki – Opoczno celu szczegółowego (vi) wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych, w Priorytecie 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom, i uznaniu jego zakresu jako analogicznego z zakresem wsparcia w ramach Priorytetu 5 Łódzkie dla rozwoju lokalnego, pragniemy zauważyć, że nie jest on analogiczny, ponieważ Priorytet 5 ogranicza się jedynie do terenów miejskich, co stawia tereny wiejskie w zdecydowanie mniej korzystnej sytuacji, a jednostki samorządu terytorialnego wyklucza ze wsparcia w zakresie kultury, turystyki i innowacji społecznych.	<p>Wójt Gminy Mniszków Paweł Werłos Gmina Mniszków Urząd Gminy Mniszków ul. Powstańców Wielkopolskich 10, 26-341 Mniszków przetargi@mniskow.pl 44 756 15 22 wew. 25</p>	WYJAŚNIENIE	<p>Nie przewiduje się wykorzystania mechanizmu ZIT w ramach Priorytetu 6, CS (vi) ze względu na zapisy Umowy Partnerstwa, demarkujące wsparcie między CP4 i CP5 (s. 150): „Komplementarność między CP4 a CP5 będzie zapewniona w zakresie sposobu wdrażania (tj. w ramach CP5 będą realizowane projekty ujęte w strategiach rozwoju terytorialnego lub lokalnego), celów (tj. w ramach CP4 będą realizowane projekty istotne z punktu widzenia regionu, a w CP5 istotne dla szczebla lokalnego) oraz - w przypadku projektów realizowanych przez jst – w zakresie właściwości podmiotów odpowiedzialnych za prowadzenie lub nadzór nad obiektami kultury i turystyki (tj. projekty dotyczące obiektów prowadzonych lub nadzorowanych na poziomie regionalnym będą realizowane w ramach CP4).”</p> <p>Wsparcie zaplanowane w ramach projektu programu regionalnego FEŁ2027 w Priorytecie 5 (CP5), CS (i) nie wyklucza możliwości ubiegania się o dofinansowanie przez podmioty z obszarów wiejskich, czy korzystania przez mieszkańców tych obszarów z rezultatów projektów. Jeżeli bowiem w obszar objęty instrumentem terytorialnym ZIT wchodzi obszar miejski i wiejski, to te drugie mogą być również objęte wsparciem w ramach Priorytetu 5 (CP5), CS (i).</p>

				jającego włą- czeniu społecz- nemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowisko- wego, kultury, dziedzictwa na- turalnego, zrównoważo- nej turystyki i bezpieczeń- stwa na obsza- rach miejskich				
131	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegó- łowy (k) Zwiększanie równego i szybkiego do- stępu do do- brej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają do- stęp do mieszkań oraz opieki skoncentro- wanej na oso- bie, w tym opieki zdro- wotnej; mo- dernizacja systemów ochrony so- cjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony so- cjalnej, ze szczególnym uwzględnie- niem dzieci i grup w nieko- rzystnej sytu- acji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepeł- nosprawno-	145	Fragment "W zakresie usług zdrowotnych realizowane będzie wspar- cie procesu de- instytucjona- lizacji opieki me- dycznej, w tym zwiększana bę- dzie dostęp- ność do usług w zakresie pie- lęgniarskiej opieki dłu- goterminowej, opieki hospicyj- nej i geriatrycz- nej, opieki w Dziennych Do- mach Opieki Medycznej (DDOM), śro- dowiskowej opieki psychia- trycznej dla osób doro- słych. Działania te będą mogły zostać uzupeł- nione o teleo- piekę czy też systemy przy- woławcze" - prośba o prze- redagowanie zapisu, by jasne było, że opieka hospicyjna i ge- riatryczna to	Zgodnie z ustawą o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych	Ministerstwo Zdro- wia, Departament Oceny Inwestycji	UWZGLĘDNIONA	Zapisy programu FEŁ2027 zostały skorygowane zgodnie z uwagą.

		ściami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej		różne typy świadczeń				
132	Partnerstwo	Nie dotyczy	1	Wnioskujemy, aby uczestnictwo jednostki samorządu terytorialnego w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym (w przypadku Gminy Mniszków jest to MOF Tomaszów Mazowiecki – Opoczno), nie ograniczało jej możliwości aplikowania o inne środki z programu FEŁ2027.	Alokacja środków przeznaczona na Zintegrowane Inwestycje Terytorialne nie zaspokaja w pełni potrzeb jednostek samorządu terytorialnego włączonych do Miejskich Obszarów Funkcjonalnych, do roku 2027 roku. Obecna oferta dla MOF w ramach FEŁ, nie spełnia wszystkich oczekiwań w zakresie rozwoju infrastruktury kulturalnej, turystycznej czy infrastruktury społecznej i zdrowotnej. Biorąc pod uwagę proponowaną alokację środków dla MOF-u Tomaszów Mazowiecki – Opoczno, i mając na uwadze rozwój wszystkich 15 ośrodków-partnerów nie mamy gwarancji podniesienia w istotny i oczekiwany sposób jakości życia w naszej gminie czy w całym MOF-ie.	Wójt Gminy Mniszków Paweł Werłos Gmina Mniszków Urząd Gminy Mniszków ul. Powstańców Wielkopolskich 10, 26-341 Mniszków przetargi@mniszkow.pl 44 756 15 22 wew. 25	WYJAŚNIENIE	Gminy będące członkami związków ZIT nie będą wykluczone z możliwości aplikowania o środki w ramach programu regionalnego FEŁ2027 w obszarach, które zostały przewidziane do wsparcia w ramach mechanizmu ZIT. Zaznaczyć przy tym należy, że nie przewiduje się możliwości dofinansowania poza mechanizmem ZIT projektu, który został wcześniej przewidziany do sfinansowania z alokacji ZIT.
133	Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju oraz działania podejmowane w ramach polityki	Nie dotyczy	29	Fragment "Realizacja wsparcia odpowiadać będzie na wyzwania zdiagnozowane w dokumentach strategicznych tworzonych na poziomie kraju i regionu np. Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu do 2027 r., Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030." - Katalog dokumentów nie jest zamknięty, ale wydaje się,	"Zdrowa przyszłość" (...) jest dokumentem wyznaczającym kierunki rozwoju w obszarze zdrowia w Polsce, a zatem jednym z najważniejszych dokumentów dla CP4 k)	Ministerstwo Zdrowia, Departament Oceny Inwestycji	UWZGLĘDNIONA	Zapisy programu FEŁ2027 zostały skorygowane zgodnie z uwagą.

				że brakuje w tym miejscu tj. „Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r.”				
134	Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju oraz działania podejmowane w ramach polityki	Nie dotyczy	25	Fragment "Działania są spójne z celami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, kierunkami wsparcia Ram Strategicznych Ochrony Systemu Zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r. „Zdrowa przyszłość” oraz celami Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030." Prośba o poprawienie nazwy dokumentu dot. obszaru zdrowia.	Poprawna nazwa to „Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r.”	Ministerstwo Zdrowia, Departament Oceny Inwestycji	UWZGLĘDNIONA	Zapisy FEŁ2027 zostały skorygowane zgodnie z uwagą.
135	Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju oraz działania podejmowane w ramach polityki	Nie dotyczy	17	Uwaga ogólna: prośba o wprowadzenie zmian w całym dokumencie, polegających na zamianie określenia "służba zdrowia" na stosownie do kontekstu, inne określenia, dotyczące systemu opieki zdrowotnej	Zgodnie z ustawą o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych czy ustawą o działalności leczniczej	Ministerstwo Zdrowia, Departament Oceny Inwestycji	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	W toku negocjacji i uzgadniania konkretnych zapisów do FEŁ2027 użyto incydentalnie sformułowania „służba zdrowia”, niemniej, nie odnosi się ono bezpośrednio do warunków wsparcia udzielanego w FEŁ2027 i nie będzie miało przełożenia na inne dokumenty programowe.

136	Priorytet 9 Łódzkie w transformacji	Cel szczegółowy (i) Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie	177	W głównych grupach docelowych brak uczelni wyższych jako podmiotów uprawnionych do aplikowania	Uczelnia jest jedyną uczelnią medyczną w regionie łódzkim prowadzącą badania w zakresie szeroko rozumianego obszaru zdrowia. Uczestnictwo Uniwersytetu Medycznego w Łodzi w realizacji przedmiotowego celu wniesie wartość dodaną w postaci know-how umożliwiającego ocenę realizowanych przedsięwzięć i innowacji w odniesieniu do zdrowia mieszkańców	Uniwersytet Medyczny w Łodzi	WYJAŚNIENIE	Opis priorytetu zawiera jedynie główne grupy docelowe, które należy rozumieć jako podmioty korzystające z efektów realizowanych projektów. Podmioty uprawnione do ubiegania się o dofinansowanie projektów w ramach priorytetu zostaną wskazane w Szczegółowym Opisie Priorytetów FEŁ2027.
137	Priorytet 8 Łódzkie wspiera edukację i kadry	Cel szczegółowy (f) Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po	164	W głównych grupach docelowych brak uczelni wyższych jako podmiotów uprawnionych do aplikowania	Proszę o uwzględnienie uczelni wyższych jako beneficjentów uprawnionych do aplikowania o środki w celu szczegółowym 2.1.8.2.1. W planowanych typach przedsięwzięć ani grupach docelowych nie wskazano podmiotu uprawnionego do aplikowania uczelni wyższej, skoro zgodnie z zapisami dokumentu str. 166 "W kształceniu ogólnym i zawodowym planuje się wsparcie uczniów szczególnie uzdolnionych polegające na dostosowaniu oferty kształcenia m.in. we współpracy z uczelniami mającymi status uniwersytetu lub politechniki". Uniwersytet Medyczny w Łodzi od wielu lat realizuje wiele projektów wspierających rozwój, edukację dzieci i młodzieży w oparciu o dostępną infrastrukturę i kadrę naukowo-dydaktyczną. Ewaluacja dotychczasowych działań projektowych wskazuje na konieczność kontynuacji realizowanych projektów. Ponadto Uczelnia realizuje projekt UMED łączący w ramach którego zostało utworzone centrum dostępności, powstał materiał e-	Uniwersytet Medyczny w Łodzi	WYJAŚNIENIE	Opis priorytetu zawiera jedynie główne grupy docelowe, które należy rozumieć jako podmioty korzystające z efektów realizowanych projektów. Podmioty uprawnione do ubiegania się o dofinansowanie projektów w ramach priorytetu zostaną wskazane w Szczegółowym Opisie Priorytetów FEŁ2027. Należy mieć na uwadze, że zapisy programu nie wykluczają możliwości składania wniosków przez uczelnie wyższe jeśli wsparcie jest kierowane do podmiotów stanowiących grupę docelową celu szczegółowego.

		szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami			laeringowe a także wypracowano procedury i procesy wspierające osoby ze szczególnymi potrzebami. Działania są realizowane we współpracy ze środowiskiem osób z niepełnosprawnościami co gwarantuje dostosowanie wypracowanych rozwiązań do realnych potrzeb. Efekty mogą zostać zaimplementowane do innych działań w ramach przedmiotowego celu co umożliwi komplementarność wydatkowanych środków zewnętrznych.			
138	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	Cel szczegółowy (vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	120	W głównych grupach docelowych brak uczelni wyższych jako podmiotów uprawnionych do aplikowania	Proszę o uwzględnienie uczelni wyższych jako beneficjentów uprawnionych do aplikowania o środki w celu szczegółowym 2.1.5.1. Uniwersytet Medyczny w Łodzi dysponuje kilkoma unikatowymi budynkami wpisanymi do rejestru zabytków. Uczelnia posiada koncepcję zagospodarowania tych budynków w celu poprawy atrakcyjności regionu łódzkiego poprzez stworzenie w nich innowacyjnych rozwiązań umożliwiających synergii obszaru naukowego i kulturalnego. Realizacja tych działań umożliwi umocnienie pozycji województwa łódzkiego na krajowej mapie obszarów przyjaznych turystycznie.	Uniwersytet Medyczny w Łodzi	WYJAŚNIENIE	Opis priorytetu zawiera jedynie główne grupy docelowe, które należy rozumieć jako podmioty korzystające z efektów realizowanych projektów. Podmioty uprawnione do ubiegania się o dofinansowanie projektów w ramach priorytetu zostaną wskazane w Szczegółowym Opisie Priorytetów FEŁ2027.
139	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	Cel szczegółowy (ii) Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształ-	103	W głównych grupach docelowych brak uczelni wyższych jako podmiotów uprawnionych do aplikowania	Proszę o uwzględnienie uczelni wyższych jako beneficjentów uprawnionych do aplikowania o środki w celu szczegółowym 2.1.6.1. Uniwersytet Medyczny w Łodzi od wielu lat realizuje wiele projektów wspierających rozwój, edukację dzieci i młodzieży w oparciu o dostępną infrastrukturę i kadre naukowo-dydaktyczną. W ramach tych projektów odbywają się między innymi: warsztaty, zajęcia projektowe, wizyty studyjne. Ewaluacja dotychczasowych działań projektowych wskazuje na konieczność kontynuacji realizowanych projektów w szczególności w zakresie wytworzenia infrastruktury ogólnej i infrastruktury towarzyszącej. Z przeprowadzonej analizy potrzeb wynika że na terenie kampusu CKD, gdzie docelowo będzie pracować kilkanaście tysięcy osób zasadne byłoby utworzenie przedszkola.	Uniwersytet Medyczny w Łodzi	WYJAŚNIENIE	Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa wsparcie szkolnictwa wyższego możliwe jest jedynie w ramach działań dotyczących wsparcia edukacji włączającej oraz w zakresie kształcenia zawodowego. Ponadto opis priorytetu zawiera jedynie główne grupy docelowe, które należy rozumieć jako podmioty korzystające z efektów realizowanych projektów. Podmioty uprawnione do ubiegania się o dofinansowanie projektów w ramach priorytetu zostaną wskazane w Szczegółowym Opisie Priorytetów FEŁ2027.

		cenia i szkolenia na odległość oraz online						
140	Priorytet 5 Łódzkie dla rozwoju lokalnego	Cel szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	97	W głównych grupach docelowych brak uczelni wyższych jako podmiotów uprawnionych do aplikowania	Proszę o uwzględnienie uczelni wyższych jako beneficjentów uprawnionych do aplikowania o środki w celu szczegółowym 2.1.5.1. Uniwersytet Medyczny w Łodzi dysponuje kilkoma unikatowymi budynkami wpisanymi do rejestru zabytków. Uczelnia posiada koncepcję zagospodarowania tych budynków w celu poprawy atrakcyjności regionu łódzkiego poprzez stworzenie w nich innowacyjnych rozwiązań umożliwiających synergii obszaru naukowego i kulturalnego. Realizacja tych działań umożliwi umocnienie pozycji województwa łódzkiego na krajowej mapie obszarów przyjaznych turystycznie.	Uniwersytet Medyczny w Łodzi	WYJAŚNIENIE	Opis priorytetu zawiera jedynie główne grupy docelowe, które należy rozumieć jako podmioty korzystające z efektów realizowanych projektów. Podmioty uprawnione do ubiegania się o dofinansowanie projektów w ramach priorytetu zostaną wskazane w Szczegółowym Opisie Priorytetów FEŁ2027.
141	Warunki podstawowe	Nie dotyczy	1	W trakcie trwania konsultacji społecznych projektu FEŁ2027 w dniu 13 grudnia 2021 roku, przekazane zostały informacje o rozważanym wprowadzeniu ograniczenia możliwości pozyskiwania środków dla jednostek samorządów terytorialnych w ramach naborów otwartych, w przypadku gdy przewidywana jest dla nich możliwość wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju	Gmina Wolbórz składa uwagę do w/w projektu o odstąpienie od tego pomysłu. Wprowadzenie takiego ograniczenia uniemożliwiłoby ubieganie się o środki w ramach FEŁ2027 przez poszczególne miasta / gminy, na zadania własne, nie realizowane w ramach MOF.	Gmina Wolbórz	WYJAŚNIENIE	Gminy będące członkami związków ZIT nie będą wykluczone z możliwości aplikowania o środki w ramach programu regionalnego FEŁ2027 w obszarach, które zostały przewidziane do wsparcia w ramach mechanizmu ZIT. Zaznaczyć przy tym należy, że nie przewiduje się możliwości dofinansowania poza mechanizmem ZIT projektu, który został wcześniej przewidziany do sfinansowania z alokacji ZIT.

				terytorialnego –Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, w ramach poszczególnych celów szczegółowych.				
142	Priorytet 3 Mobilne Łódzkie	Cel szczegółowy (viii) Wsparcie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej	85	W głównych grupach docelowych brak uczelni wyższych jako podmiotów uprawnionych do aplikowania	Proszę o uwzględnienie uczelni wyższych jako beneficjentów uprawnionych do aplikowania o środki w celu szczegółowym 2.1.3.1. Uniwersytet Medyczny w Łodzi planuje realizację projektu w zakresie wdrożenia transportu mobilnego po kampusie CKD jako wynikających z polityki ECO-UMED	Uniwersytet Medyczny w Łodzi	WYJAŚNIENIE	Opis priorytetu zawiera jedynie główne grupy docelowe, które należy rozumieć jako podmioty korzystające z efektów realizowanych projektów. Podmioty uprawnione do ubiegania się o dofinansowanie projektów w ramach priorytetu zostaną wskazane w Szczegółowym Opisie Priorytetów FEŁ2027. Planowane w priorytecie wsparcie dotyczy transportu w miastach i ich obszarach funkcjonalnych i jest skierowane na działania z zakresu publicznego transportu zbiorowego oraz infrastrukturę publiczną służącą transportowi w mieście. O dofinansowanie projektów w tym priorytecie będą mogły ubiegać się m.in. podmioty zaangażowane w przewozy pasażerskie działające we wskazanym przedmiotowym i terytorialnym obszarze wsparcia.
143	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (I) Wsparcie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	151	W opisie „Wspierane będą również procesy deinstytucjonalizacji placówek całodobowych o charakterze długoterminowym.” doprecyzować, że głównym kierunkiem są przekształcenia w mieszkania. Po: „innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe” dodać: „w tym społecznych agencji najmu”. Dodać zapis o wdrażaniu programu „Najpierw Mieszkanie”. Uzupelnąć o	Należy powołać się (wymienić w dokumencie) na badanie prowadzone RCPS z wykorzystaniem finansowania unijnego w obszarze bezdomności – Regionalny Plan Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji. Wyniki badania powinny być wzięte pod uwagę przy programowaniu i wdrażaniu projektów. Zapis wynika z konieczności silniejszego zintegrowania polityki społecznej z polityką wykorzystania środków europejskich na etapie wdrażania. Wynika nie tylko z rekomendacji MFIPR, ale także ze Strategii Rozwoju Usług Społecznych, która stanowi tzw. warunek podstawowy dla funduszy europejskich.	Urząd Miasta Łodzi Biuro Strategii Miasta	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	Pkt 1: Zapisy programu FEŁ2027 zostały skorygowane i podkreślony został środowiskowy charakter zmian. Pkt 2: Zapisy zarówno w CS(k) i CS(l) zostały skorygowane i wskazano odniesienie do właściwych dokumentów.

			<p>zdanie: „Szczegóły interwencji w zakresie rozwoju usług społecznych i procesu deinstytucjonalizacji w ramach (k) i (l) będą określone w Regionalnym Planie Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji, za który odpowiada ROPS”.</p> <p>W typach przedsięwzięć – dodać mieszkaniowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wsparcie usług środowiskowych skierowanych do osób w kryzysie bezdomności, - wsparcie tworzenia i funkcjonowania mieszkań chronionych i wspomaganych oraz innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe dla osób w kryzysie bezdomności w tym programu „Najpierw mieszkanie” oraz SAN. <p>Dodać wskaźniki powiązane z ww. uwagami, podnieść ich wartość docelową</p>					
144	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	Cel szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia	109	W ramach opisu należy odnieść się do kwestii osób w	Rekomendacje MFiPR (z 21 lipca 2021 roku) w kontekście celu (iii). Wnioski z doświadczeń łódzkich organizacji pozarządowych działających na rzecz	Urząd Miasta Łodzi Biuro Strategii Miasta	WYJAŚNIENIE	W opisie celu szczegółowego dodano treść wskazująca na możliwość realizacji działań w zakresie roz-

		społeczno-gospodarczego społeczeństwa marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne	<p>kryzysie bezdomności. W ramach opisu wspieranych przedsięwzięć, w ramach inwestycji w mieszkalnictwo rozszerzyć katalog o Społeczne Agencje Najmu. Do punktu „w tym rozwój mieszkalnictwa na potrzeby usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej” -> dodać: „i z różnego rodzaju placówek całodobowych o charakterze długoterminowym, w tym z młodzieżowych ośrodków wychowawczych czy zakładów poprawczych;”</p> <p>Wskaźniki a.należy doprecyzować lub zmienić wskaźnik „Pojemność nowych lub zmodernizowanych lokali socjalnych” b.przyjęto niski wskaźnik na mieszkania – do rozważenia podniesienie jego wartości</p>	<p>osób doświadczających wykluczenia społecznego. Rekomendacje Rady ds. Rozwiązywania Problemów Bezdomności w Łodzi organu doradczego przy Prezydent Miasta Łodzi. Wyjaśnienie: najem socjalny, najem społeczny i rola społecznych agencji najmu Posługiwanie się w projekcie wyłącznie pojęciem najmu socjalnego jest rozwiązaniem ograniczającym zakres możliwych interwencji. Najem socjalny lokalu z zasobów mieszkaniowych gminy, zgodnie z UOPL dedykowany jest osobom, wobec których sąd orzekł takie uprawnienie w wyroku eksmisyjnym oraz osobom o niższych dochodach. Zgodnie z UOPL lokale w najmie socjalnym mogą być w obniżonym standardzie. Społeczne Agencje Najmu zostały uwzględnione w KPPUiWS oraz w projekcie Strategii Rozwoju Usług Społecznych jako narzędzie DI. Warto dodać SAN w FEŁ (wskazując nazwę tego rozwiązania) – wiele gmin zgłasza zainteresowanie tym rozwiązaniem, ale sygnalizuje brak środków. Zapisanie wprost, że SAN mogą być finansowane z FEŁ w ramach Priorytetu 7 byłoby znaczącym ułatwieniem dla gmin i organizacji pozarządowych i przyczyniłoby się do rozwoju modelu. W zakresie wskaźnika „pojemność lokali socjalnych” - zgodnie z obowiązującymi zapisami ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego w polskim systemie prawnym nie występuje już kategoria lokalu socjalnego, a jedynie najem socjalny lokalu.</p>			<p>woju mieszkalnictwa na potrzeby usamodzielniającej się młodzieży przebywającej w różnego rodzaju placówkach całodobowych o charakterze długoterminowym i wychowanków pieczy zastępczej.</p> <p>W FEŁ2027 wskaźniki pochodzą w pierwszej kolejności z rozporządzenia unijnego nr 2021/1058, w drugiej kolejności z opracowanej przez MFIPR Listy Wskaźników Kluczowych (LWK 2021), a ich nazwy nie podlegają modyfikacji. Bardziej szczegółowe podejście do wskaźników planowane jest do zastosowania w dodatkowych dokumentach programowych (SzOP, wykaz wskaźników i ich definicji). Cel wskaźnika założony na rok 2029 został określony na podstawie dostępnej alokacji oraz danych i doświadczeń z perspektywy 2014-2020. Jest to wartość szacunkowa, a wartość faktyczna będzie rocznie sprawozdawana do KE.</p>	
145	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (k) Zwiększanie równego i	145	Wymienione w tym obszarze problemy samoopieki, opieki dla osób	Uczelnia medyczna prowadzi wiele badań i aktywności naukowych i praktycznych w zakresie takiej ewaluacji opieki. Posiada odpowiednio przygotowaną kadrę naukową i rzesze studentów trafiających po	Uniwersytet Medyczny w Łodzi	NIEUWZGLĘDNIONA	W uwadze brak było wskazania jakich zmian należy dokonać w programie FEŁ2027.

		<p>szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej</p>		<p>z niepełnosprawnościami, opieki długoterminowej oraz łączenie sektorów opieki socjalnej z opieką zdrowotną jest modelem skutecznym wdrażanym w państwach skandynawskich, jako modele opieki skomasywowanej. Obecna sytuacja demograficzna i jej negatywne trendy wymagać będą przeorganizowania opieki z modelu stricte instytucjonalnego na modele bardziej elastyczne i bardziej kompleksowe.</p>	<p>zakończeniu procesu edukacji do rzeczywistości placówek medycznych. Umiejętność przygotowania absolwenta do nowych wyzwań jest elementem właściwej propedeutyki medycyny i przekazania odpowiednich wzorców zachowań i wrażliwości społecznej absolwentom uczelni. Dokonanie tego bez możliwości wsparcia się realną praktyką, bez możliwości oddziaływania na wszystkie poziomy opieki zdrowotnej zawsze będzie groziło nieadekwatnym do potrzeb przygotowaniem kadr zasilających przecież codzienną pracę jednostek ochrony zdrowia oraz umiejętności właściwej, wnikliwej analizy potrzeb zdrowotnych oraz umiejętności ich zaspokajania w zdecydowanej formule zinstytucjonalizowanej wszędzie tam gdzie jest to możliwe, pożądane i efektywne klinicznie.</p>			
146	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	<p>Cel szczegółowy (v) Zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów</p>	115	<p>Uczelnia medyczna pełni co najmniej dwie role: 1. Jest regionalnym a w wielu wypadkach ponadregionalnym ośrodkiem o najwyższym</p>	<p>Uczelnia medyczna posiada szczególny wgląd w kompleksowy system opieki zdrowotnej poprzez kształcenie kadr dla każdego poziomu poczynając od podstawowej opieki zdrowotnej poprzez opiekę specjalistyczną a kończąc na różnych poziomach referencyjnych leczenia zamkniętego. Dodatkowo uczelnia kształci specjalistów w zakresie zdrowia publicznego, którzy są naturalnym rezerwuarem kadr dla systemów poprawy świadomości</p>	Uniwersytet Medyczny w Łodzi	WYJAŚNIENIE	<p>W ramach celu szczegółowego (v) planowane jest wsparcie infrastrukturalne, nie jest możliwe wsparcie szkoleniowe, które finansowane jest z EFS+.</p> <p>Zgodnie z „Linią demarkacyjną. Podział interwencji i zasad wdrażania krajowych i regionalnych programów operacyjnych w perspektywie finansowej na lata 2021-2027” kształcenie kadr medycznych oraz kadr związanych z ochroną zdrowia realizowane będzie z poziomu centralnego, w ramach Funduszy dla Rozwoju Społecznego (FERS).</p>

		opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej		poziomie referencyjnym 2. Jest miejscem kształcenia kadr medycznych znajdujących zatrudnienie we wszystkich jednostkach ochrony zdrowia Predestynuje to uczelnie do pełnienia roli aktywnego kreatora rozwiązań organizacyjnych, klinicznych obejmujących funkcje równego dostępu do świadczeń oraz kreowania odpowiedzialnych postaw prozdrowotnych wśród społeczeństwa.	prozdrowotnej i aktywnych postaw profilaktyki. Wyróżnienie zdiagnozowanych potrzeb zdrowotnych regionu powinno powodować uruchomienie adekwatnej bazy szkoleń, kursów wraz z ewaluacją celów i osiągniętych efektów do czego szczególnie predystynowany jest ośrodek akademicki. Uczelnia ściśle współpracuje z decydentami ochrony zdrowia między innymi w zakresie wsparcia i oceny placówek pod kątem osób ze szczególnymi potrzebami oraz modeli opieki koordynowanej. Wszystkie te elementy zawarte są w opisywanym celu szczegółowym 2.1.6.3 Uwzględnienie doświadczenia, bazy uczelni medycznej działającej na tym terenie zapewni optymalny poziom rozwiązań i efektywność kliniczną przyjmowanych modeli działań diagnostyczno-terapeutycznych z szczególnym uwzględnieniem promocji i profilaktyki zdrowotnej oraz aktywizacji pacjenta w procesie diagnostyczno-klinicznym czyli spełnienie postulatów opieki zorientowanej na pacjenta.			Jednocześnie warto zwrócić uwagę, iż w FEŁ2027 zaplanowane zostało wsparcie dla osób fizycznych w zakresie podnoszenia kwalifikacji i kompetencji za pośrednictwem Bazy Usług Rozwojowych.
147	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	Cel szczegółowy (vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	120	Proponuje się rozszerzenie zapisów FEŁ2027 o możliwość inwestowania w nowoczesną, wielofunkcyjną infrastrukturę sportową (EFRR) i realizację programów obejmujących instrumenty aktywizacji społecznej w zakresie kultury fizycznej i sportu (EFS+)	W projekcie Programu przewidziano wyłączenie inwestycji w przyszłą infrastrukturę sportową. Z uwagi na fakt, że region łódzki charakteryzuje ogólny zły stan zdrowia mieszkańców, w tym wysoka umieralność i zachorowalność na choroby cywilizacyjne, m.in. cukrzycę, choroby układu krążenia i nowotwory (FEŁ2027 str. 14), pomijanie kwestii aktywności fizycznej i dostępu do nowoczesnej, wielofunkcyjnej infrastruktury sportowej dla wszystkich grup społecznych wydaje się nieuzasadnione. Uprawianie sportu i aktywny styl życia przyczynia się nie tylko do poprawy fizycznego i psychicznego stanu zdrowia mieszkańców, ale również do zwiększenia stopnia integracji społecznej. Na społeczną funkcję sportu zwraca się uwagę w deklaracji stanowiącej załącznik do Traktatu Amsterdamskiego z 1997 r., w której podkreśla się rolę, jaką sport odgrywa w kształtowaniu poczucia tożsamości i łączeniu ludzi. Stanowi on również	Urząd Miasta Łodzi Biuro Strategii Miasta	WYJAŚNIENIE	Uzupełnienie przyszłej infrastruktury sportowej, mającej na celu rozwój działań integracyjnych i włączających w ramach walki z wykluczeniem społecznym i edukacyjnym. zostało przewidziane w ramach Priorytetu 6, CS (ii). W ramach ww. celu szczegółowego infrastruktura sportowa nie może stanowić samoistnego priorytetu ani odosobnionego działania i musi być powiązana z celami EFS+ Zgodnie z UP wsparcie infrastruktury sportowej możliwe jest jedynie w ramach CP4 (obszar edukacja i kompetencje).

					istotny czynnik rozwoju gospodarczego i aktywizacji zawodowej mieszkańców.			
148	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	53	W głównych grupach docelowych brak uczelni wyższych jako podmiotów uprawnionych do aplikowania	Proszę o uwzględnienie uczelni wyższych jako potencjalnych beneficjentów uprawnionych do aplikowania o środki w celu szczegółowym 2.1.2.1. Uniwersytet Medyczny w Łodzi realizuje od kilku lat politykę "Eco-Umed", dotyczącą działań w zakresie zrównoważonego rozwoju i ekologii. W ramach tych działań prowadzone są liczne projekty mające na celu poprawę efektywności energetycznej redukcją emisji CO2, edukację mieszkańców, wdrażanie nowoczesnych rozwiązań w przedmiotowym obszarze. Uczelnia dysponuje wieloma budynkami użyteczności publicznej w tym kampusem CKD, z którego dziennie korzysta kilka tys mieszkańców województwa łódzkiego. Uczelnia współpracuje z wieloma jednostkami z którymi planuje realizację wspólnych projektów, które bezpośrednio przyczynią się do założonych w FEŁ 2020-2027 wskaźników	Uniwersytet Medyczny w Łodzi	WYJAŚNIENIE	Opis priorytetu zawiera jedynie główne grupy docelowe, które należy rozumieć jako podmioty korzystające z efektów realizowanych projektów. Podmioty uprawnione do ubiegania się o dofinansowanie projektów w ramach priorytetu zostaną wskazane w Szczegółowym Opisie Priorytetów FEŁ2027. Ponadto zgodnie z linią demarkacyjną, określającą podział interwencji między programy krajowe i regionalne, wsparcie termomodernizacji budynków uczelni wyższych możliwe jest a z poziomu krajowego.
149	Priorytet 5 Łódzkie dla rozwoju lokalnego	Cel szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	98	Proponuje się wyodrębnienie następującego typu projektu: - inwestycje związane z rozwojem infrastruktury służącej prowadzeniu działalności kulturalnej;	Obecny zapis sugeruje, że inwestycje związane z rozwojem infrastruktury służącej prowadzeniu działalności kulturalnej będą miały status wyłącznie działania uzupełniającego.	Urząd Miasta Łodzi Biuro Strategii Miasta	WYJAŚNIENIE	Zgodnie z UP istotą ZIT w perspektywie 2021-2027 jest realizacja projektów zintegrowanych przyczyniających się do rozwiązywania wspólnych problemów i skoordynowanego zaspakajania potrzeb obszaru objętego ZIT (s. 241), jak również interwencja wdrażana w ramach Strategii ZIT w perspektywie finansowej 2021-2027 powinna mieć charakter zintegrowany i ponadlokalny i służyć wzmocnieniu relacji funkcjonalnych (s. 244). W związku z powyższym niezbędna jest realizacja projektów nastawionych na współpracę. O sposobie realizacji projektu, w tym o tym, czy projekt będzie obejmował również inwestycje związane z rozwojem infrastruktury służącej prowadzeniu działalności kulturalnej, będzie decydował wnioskodawca.
150	Priorytet 1 Innowacyjne Łódzkie	Cel szczegółowy (ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, or-	41	W głównych grupach docelowych brak uczelni wyższych jako podmiotów uprawnionych do aplikowania	Proszę o uwzględnienie uczelni wyższych jako beneficjentów uprawnionych do aplikowania o środki w celu szczegółowym 2.1.1.2.1. Uczelnie wyższe skupiają w swoich strukturach potencjalnych beneficjentów w ramach przedmiotowego celu szczegółowego. Są to przede wszystkim studenci, stanowiący w regionie łódzkim	Uniwersytet Medyczny w Łodzi	WYJAŚNIENIE	Opis priorytetu wymienia jedynie główne grupy docelowe, które należy rozumieć jako podmioty korzystające z efektów realizowanych projektów. Podmioty uprawnione do ubiegania się o dofinansowanie projektów w ramach priorytetu zostaną wskazane w Szczegółowym Opisie Priorytetów FEŁ2027.

		ganizacji badawczych i instytucji publicznych			duży odsetek mieszkańców (studenci z województwa, spoza województwa, studenci zagraniczni), kadra akademicka, administracyjna, naukowcy, przedstawiciela otoczenia społeczno-gospodarczego, obywatele. Uczelnie oferują dla tych grup docelowych wiele rozwiązań z obszaru cyfryzacji, które poprawiają efektywność obsługi wielu podmiotów operujących w regionie. Uniwersytet Medyczny w Łodzi zrealizował szereg działań w przedmiotowym zakresie w tym m.in. projekt Ep@p dotyczący wdrożenia e-usług, projekt ISC-dot. wdrożenia platformy informacji o działalności naukowej, szereg projektów dofinansowanych ze środków krajowych i międzynarodowych w zakresie realizacji szkoleń z obszaru cyfryzacji dla mieszkańców województwa łódzkiego w tym także osób starszych.			
151	Priorytet 1 Innowacyjne Łódzkie	Cel szczegółowy (i) Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	34	W głównych grupach docelowych brak uczelni wyższych jako podmiotów uprawnionych do aplikowania	Proszę o uwzględnienie uczelni wyższych jako beneficjentów uprawnionych do aplikowania o środki w celu szczegółowym 2.1.1.1. Uczelnie wyższe są ośrodkami naukowo-badawczymi, które prowadzą zaawansowane badania naukowe, uczestniczą w pracach rozwojowych i wdrożeniowych, bezpośrednio współpracują z podmiotami z otoczenia społeczno-gospodarczego w tym z przedsiębiorcami zapewniając transfer wiedzy przez co kreują innowacje	Uniwersytet Medyczny w Łodzi	WYJAŚNIENIE	Zakres wsparcia wynika z Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1058 z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności (Mając na uwadze, że małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) są podstawą europejskiej gospodarki, w ramach EFRR należy nadal wspierać rozwój MŚP poprzez wzmacnianie ich trwałego wzrostu i konkurencyjności) i Umowy Partnerstwa, stąd w Priorytecie 1, celu szczegółowym (i) jako grupę docelową wskazano MŚP. Opis priorytetu zawiera jedynie główne grupy docelowe, które należy rozumieć jako podmioty korzystające z efektów realizowanych projektów. Podmioty uprawnione do ubiegania się o dofinansowanie projektów w ramach priorytetu zostaną wskazane w Szczegółowym Opisie Priorytetów FEŁ2027. Infrastruktura organizacji badawczych wspierana jest w FEŁ2027 w CS (i), ponadto wsparcie uczelni zostało też przewidziane w FENG..
152	Priorytet 3 Mobilne Łódzkie	Cel szczegółowy (ii) Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie kra-	95	Potrzeba podniesienia kwoty alokacji w ramach planowanego wsparcia szczególnie w ramach zakresu interwencji 081 Infrastruktura czystego transportu 082 Tabor czy-	Zgodnie z głównymi wyzwaniami w zakresie rozwoju transportu publicznego w perspektywie 2014-2020 wsparcie transportu stanowiło ponad 9% alokacji EFRR, która nie zaspokoiła wszystkich zidentyfikowanych i zgłaszanych potrzeb. Interwencja i środki planowane w kolejnej perspektywie powinny umożliwić kontynuację działań w tym obszarze, dzięki zwiększonym inwestycjom w infrastrukturę i tabor (str. 11 FEŁ2027). Potwierdzają to również wartości wskaźników produktu, wykazane	Urząd Miasta Łodzi Biuro Strategii Miasta	NIEUWZGLĘDNIONA	Ze względu na szeroki zakres wsparcia FEŁ2027, wymagania dotyczące koncentracji tematycznej i ograniczone w stosunku do zidentyfikowanych potrzeb środki UE, alokacja w priorytecie nie mogła zostać zwiększona.

		jowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej		stego transportu uzasadniona koniecznością kontynuacji oraz dużymi potrzebami w tym zakresie.	jako cel końcowy (2029). Jednak proponowana na lata 2021-2027 alokacja jest niższa niż 9% alokacji EFRR na lata 2014-2020, co stoi w sprzeczności z postawioną tezą o zwiększeniu wsparcia na transport publiczny, skierowany na infrastrukturę i tabor na obszarach miejskich oraz szybsze przejście na model zrównoważonej mobilności miejskiej.			
153	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	Cel szczegółowy (vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włącznie społecznym i innowacjach społecznych	122	Według obecnych zapisów FEŁ2027 planuje się wsparcie dla gmin położonych na obszarze zielonej gospodarki (OSI o znaczeniu regionalnym, wskazany w SRWŁ2030). W wskazanych terytoriach objętych wsparciem nie uwzględniono gmin Miejskich Obszarów Funkcjonalnych (MOF) wyznaczonych w SRWŁ2030.	Wzmocnienia roli kultury i turystyki oraz służących temu działań zwiększających dostęp do usług, wykorzystujących regionalne potencjały i uwzględniające wymiar społeczny i gospodarczy wymagają również gminy spoza obszaru zielonej gospodarki (wskazanego w SRWŁ 2030).	Urząd Miasta Łodzi Biuro Strategii Miasta	WYJAŚNIENIE	Brak wskazania MOF nie wyklucza możliwości ubiegania się o wsparcie podmiotów z tego obszaru w tym celu szczegółowym. W FEŁ2027 znalazł się zapis: <i>Wsparcie udzielane będzie na obszarze całego województwa łódzkiego.</i>
154	Priorytet 4 Lepiej połączone Łódzkie	Cel szczegółowy (ii) Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej	91	Proponuje się następujące uzupełnienie zapisu: "W ramach interwencji skierowanej na infrastrukturę drogową, możliwe będą przedsięwzięcia rozwiązujące problemy zatłoczenia miast tj. budowa obwodnic, w tym arterii komunikacyjnych o charakterze obwodnic wewnętrznych.	Budowa arterii komunikacyjnych o charakterze obwodnicy wewnętrznej pozwoli na usprawnienie ruchu drogowego i rozwiązanie problemu zatłoczenia centrum miast, poprzez bardziej efektywne wyrowadzenie ruchu z centrum na obrzeża miasta (obwodnicę, węzły autostradowe).	Urząd Miasta Łodzi Biuro Strategii Miasta	WYJAŚNIENIE	Wsparcie w ramach priorytetu skierowane jest na inwestycje dotyczące infrastruktury dróg wojewódzkich lub lokalnych. Zakres wsparcia w tym zakresie zostanie doprecyzowany w Szczegółowym Opisie Priorytetów i zasadach kwalifikowalności wydatków.

				Projekty te powinny wpływać na trwałe odciążenie miast".				
155	Priorytet 6 Łódzkie przyjazne mieszkańcom	Cel szczegółowy (ii) Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online	105	Według obecnych zapisów wskazano preferowane obszary docelowe wsparcia jakimi są obszary wiejskie. Planowane wsparcie uwzględnia preferencje dla obszarów wiejskich, szczególnie w zakresie wyposażenia szkół i przedszkoli. Wniosek o nie wskazywanie preferowanych obszarów docelowego wsparcia i umożliwienie wsparcia również dla obszarów miejskich.	Podniesienie jakości i dostępu do kształcenia na wszystkich etapach edukacji oraz dalsze doskonalenie systemu edukacji w kierunku bardziej innowacyjnego podejścia do kształcenia i lepszego dopasowania do wymagań rozwijającej się gospodarki, ale również wzmocnienia odporności szkolnictwa na sytuacje kryzysowe, takie jak pandemia powinno być priorytetem zarówno na obszarach wiejskich jak i miejskich.	Urząd Miasta Łodzi Biuro Strategii Miasta	WYJAŚNIENIE	Preferencja wsparcia infrastruktury edukacyjnej na obszarach wiejskich w żaden sposób nie wyklucza możliwości wsparcia tej infrastruktury na obszarach miejskich. Oznacza to jedynie, że na obszarach wiejskich występują większe potrzeby w tym zakresie, dlatego też zostały objęte preferencją.
156	Priorytet 4 Lepiej połączone Łódzkie	Cel szczegółowy (ii) Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej	91	Według obecnych zapisów w ramach celu szczegółowego działania infrastrukturalne ukierunkowane na poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego np. poprzez likwidację miejsc niebezpiecznych mogą być realizowane wyłącznie jako element inwestycji drogowych. Interwencja nie uwzględnia inwestycji	Inwestycje punktowe ukierunkowane na poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego i likwidację miejsc niebezpiecznych na styku z infrastrukturą kolejową np. bezkolizyjne skrzyżowania ruchu drogowego i kolejowego w znaczącym stopniu przyczynią się do poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego i kolejowego.	Urząd Miasta Łodzi Biuro Strategii Miasta	WYJAŚNIENIE	Wsparcie w ramach priorytetu skierowane jest na inwestycje dotyczące infrastruktury dróg wojewódzkich lub lokalnych, która obejmuje także drogowe obiekty inżynierskie, w tym obiekty, które mogą stanowić bezkolizyjne przejazdy na przecięciu dróg z liniami kolejowymi przy uwzględnieniu przepisów prawa polskiego – ustawy o drogach publicznych.. Zakres wsparcia w tym zakresie zostanie doprecyzowany w Szczegółowym Opisie Priorytetów i zasadach kwalifikowalności wydatków. Należy jednocześnie pamiętać, iż droga, w ciągu której zlokalizowany jest lub będzie drogowy obiekt inżynierski stanowiący przedmiot projektu, musi spełniać warunki wsparcia dla dróg wojewódzkich lub lokalnych opisane w FEŁ2027.

				punktowych ukierunkowanych na poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego i likwidację miejsc niebezpiecznych w miejscach skrzyżowań z infrastrukturą kolejową (bezkolizyjnych skrzyżowań ruchu drogowego i kolejowego) np. inwestycje drogowe nad torami kolejowymi wraz z niezbędnym układem drogowym infrastrukturą towarzyszącą.				
157	Priorytet 3 Mobilne Łódzkie	Cel szczegółowy (viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej	86	Proponuje się następujące uzupełnienie zapisu: "Ze wsparcia wyłączone będą inwestycje w sieć drogową wykorzystywaną wyłącznie dla indywidualnego ruchu samochodowego".	Zapis wymaga doprecyzowania. Z uwagi na współdzielenie w centrach miast sieci drogowej przez transport publiczny (brak możliwości wydzielenia torowiska czy też utworzenia buspasów, przystanki autobusowe w pasie jezdni) i indywidualny ruch samochodowy, inwestycje w tak wykorzystywane drogi powinny być dopuszczalne (być może z przyjęciem odpowiedniego limitu kosztów kwalifikowanych).	Urząd Miasta Łodzi Biuro Strategii Miasta	NIEUWZGLĘDNIONA	Brzmienie celu szczegółowego (viii) w ramach CP2 zawarte w Rozporządzeniu PE i Rady (UE) 2021/1058 z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności (wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej) i wynikające z niego dążenie do osiągnięcia neutralności klimatycznej, wyłącza ze wsparcia w CP2 inwestycje dotyczące infrastruktury przeznaczonej dla indywidualnego ruchu samochodowego. Takie podejście potwierdza w swoich stanowiskach KE. Zapis jest ponadto zgodny z UP. Wsparcie infrastruktury drogowej w miastach wykorzystywanej m.in. na potrzeby indywidualnego ruchu samochodowego, możliwe będzie w ramach Priorytetu 4, przy zachowaniu warunków tam określonych.
158	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (vii) Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej	82	Według obecnych zapisów FEŁ2027 planuje się wsparcie dla gmin położonych na obszarze zielonej gospodarki (OSI o znacze-	Postępujące zmiany klimatu i ich skutki dotyczą bezpośrednio również gmin Miejskich Obszarów Funkcjonalnych (MOF) wyznaczonych w SRWŁ2030. Obszary te wymagają pilnych działań służących poprawie zdolności adaptacji do zmian klimatu, minimalizowaniu ich skutków, zapobieganiu ryzyku i zapewnieniu odporności na klęski żywiołowe.	Urząd Miasta Łodzi Biuro Strategii Miasta	UWZGLĘDNIONA	W FEŁ2027 zaplanowano zastosowanie wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) oraz wyodrębniono środki na ten cel. Wykorzystanie instrumentu ZIT będzie ograniczone do wsparcia Miejskich Obszarów Funkcjonalnych (MOF) wyznaczonych w SRWŁ2030: - MOF Ośrodka Wojewódzkiego – Łodzi; - MOF Sieradz – Zduńska Wola – Łask; - MOF Tomaszów Mazowiecki – Opoczno;

		infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia		niu regionalnym, wskazany w SRWŁ2030). W wskazanych terytoriach objętych wsparciem nie uwzględniono gmin Miejskich Obszarów Funkcjonalnych (MOF) wyznaczonych w SRWŁ2030.				- MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów. Ponadto w Priorytecie 2 w celu szczegółowym CS(vii) działania nakierowane są w znacznej mierze na wzmacnianie ochrony i zachowanie przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia, gdzie adaptacja do zmian klimatu jest wartością dodaną, a nie głównym celem. Natomiast szeroko kwestię adaptacji do zmian klimatu wspiera CS(iv) w Priorytecie 2.
159	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	57	Podnieść priorytet w zakresie termomodernizacji budynków mieszkalnych poprzez podział środków w ramach poszczególnych interwencji tak, by kwota przeznaczona na działania kod 041 i 042 (budynki mieszkalne) była co najmniej równa a nawet wyższa niż kwota przeznaczona na interwencje o kodach 044 o 045 (infrastruktura publiczna).	Jak wykazano w Programie ochrony środowiska województwa łódzkiego na lata 2021-2024 z perspektywą do 2028 emisja zanieczyszczeń do powietrza na obszarze województwa łódzkiego pochodzi z kilku różnych rodzajów źródeł, przy czym największy udział w emisji pyłu PM10, PM2,5 i benzo(a)pirenu ma emisja powierzchniowa z sektora komunalno-bytowego. Głównym źródłem emisji zanieczyszczeń do powietrza z sektora komunalno-bytowego jest zaś spalanie paliw konwencjonalnych w paleniskach domowych. W związku z powyższym kluczowe dla zmiany tych niekorzystnych wskaźników jest wspieranie termomodernizacji sektora komunalno – bytowego, w tym szczególnie komunalnych budynków mieszkalnych. Wynika to także z faktu, że termomodernizacja tego typu zabudowy ma szczególne znaczenia dla poprawy jakości powietrza na terenach silnie zurbanizowanych, gdzie zabudowa o wysokim zapotrzebowaniu na energię ma charakter zwarty, utrudniający przewietrzanie. Skutkiem tego jest kumulacja znacznych ładunków zanieczyszczeń w miejscach zamieszkania. Ponadto istotnym problemem na obszarach wiejskich i w częściach miast niewyposażonych w sieć ciepłowniczą jest spalanie odpadów komunalnych. Inwestycja w sektor mieszkaniowy ma także znaczenie dla ograniczania zjawiska ubóstwa energetycznego wśród mieszkańców regionu.	Urząd Miasta Łodzi Biuro Strategii Miasta	NIEUWZGLĘDNIONA	Przy szacowaniu alokacji wzięto pod uwagę m.in. doświadczenia z naborów wniosków o dofinansowanie w zakresie termomodernizacji budynków ogłoszonych w perspektywie 2014-2020, z których wynika, że większe zapotrzebowanie dotyczyło termomodernizacji budynków użyteczności publicznej. Jeśli podczas wdrażania programu okaże się, iż potrzeby w pozytywnie ocenionych wnioskach o dofinansowanie w zakresie termomodernizacji komunalnych budynków mieszkalnych będą znacznie przewyższały dostępną alokację na kod, zostanie rozważone przeniesienie środków z innych zakresów tematycznych.
160	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (i) Wspieranie efektywności	53	Uzupełnić opisy dotyczące zakresu realizowanych działań	Uzupełnienie zakresu działań termomodernizacyjnych o jednoczesną instalację ciepłej wody użytkowej wraz z montażem instalacji c.o. podyktowane jest uwarunkowaniami technicznymi – remonty sieci	Urząd Miasta Łodzi Biuro Strategii Miasta	WYJAŚNIENIE	W FEŁ2027 działania termomodernizacyjne realizowane będą na podstawie przeprowadzonych wcześniej audytów energetycznych. Jeżeli inwestycje z zakresu modernizacji instalacji ciepłej wody użytko-

		energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych		o instalację ciepłej wody użytkowej, co jest istotnym elementem podnoszenia charakterystyki energetycznej budynków.	tego typu powinny być prowadzone kompleksowo, co obniża także ich koszty w stosunku do prowadzenia takich inwestycji oddzielnie. Ponadto istotne jest tu ograniczenie dodatkowego zużycia energii (np. w formie indywidualnych podgrzewaczy przepływowych elektrycznych lub gazowych).			wej wynikały będą z audytu to będą możliwe do realizacji. Przy programowaniu FEŁ2027 przyjęto, że powinien to być dokument w dość ogólny sposób wskazujący kierunki wsparcia. Doprecyzowanie zapisów, ich zdefiniowanie lub ewentualne zawężenie zakresu wsparcia nastąpi na późniejszym etapie programowania dokumentów na okres 2021-2027 (w uszczegółowieniu programu, kryteriach, kwalifikowalności).
161	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (iv) Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego	73	Konieczność i zasadność wprowadzenia do programu dofinansowania do budowy kanalizacji deszczowej na obszarach miejskich regionu oraz wszędzie tam gdzie istnieje zasadność ich budowy - np. duże utwardzone powierzchnie, duże obszary, gdzie są możliwości spływu deszczów nawalnych, obszary na których po deszczach występują podtopienia lub/i zalania z powodu niemożności odprowadzenia wody deszczowej - typy: inwestycje w infrastrukturę do celów ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi; wspieranie wydajnego gospodarowania wodą	realizacja wskazanych w projekcie programu celów środowiskowych powinna uwzględniać systemowy odbiór i oczyszczanie wód deszczowych. realizacja inwestycji w zakresie budowy systemów zbierania opadów pozwoli na uniknięcie podtopień całych obszarów i odprowadzenie nadmiaru wód opadowych albo do cieku wodnego albo wprost do oczyszczalni, gdzie zostanie oczyszczona. należy nadmienić że woda deszczowa z pierwszych ok 10 minut deszczu niesie (z racji zbierania zanieczyszczeń atmosferycznych) więcej ładunku do oczyszczenia niż najgorsze ścieki z mleczarni lub rzeźni. Co więcej systemy kanalizacji deszczowej nie były dotychczas wprost i bezpośrednio wspierane ze środków pomocowych przez co mamy duże zaniedbania w tym zakresie. Realizacja takich inwestycji budowy kanalizacji deszczowej ze środków własnych JST z racji wysokich kosztów budowy nie jest możliwa. Realizacje wskazanych inwestycji w połączeniu z małą retencją (samoczyszczanie cieków, w przypadku odprowadzania wód do cieków) pozwoli także na racjonalne gospodarowanie wodą i uniknięcie procesu stepowania obszaru, co jest ważne w regionie łódzkim. WSKAŹNIKI: PRODUKT: długość wykonanej kanalizacji deszczowej, REZULTAT: powierzchnia skanalizowanych obszarów, liczba osób objętych sieciami kanalizacji deszczowej.	Gmina Miasta Głowno 95-015 Głowno ul. Młynarska 15	UWZGLĘDNIONA	W ramach celu szczegółowego (iv) dodano wsparcie inwestycji dot. kanalizacji deszczowej. W FEŁ2027 wskaźniki pochodzą w pierwszej kolejności z rozporządzenia unijnego nr 2021/1058, w drugiej kolejności z opracowanej przez MFIPR Listy Wskaźników Kluczowych (LWK 2021) a ich nazwy nie podlegają modyfikacji. Przy programowaniu, czerpiąc z doświadczenia poprzednich perspektyw, dąży się do ograniczenia liczby wskaźników w samym programie - nie ma potrzeby, aby każdy typ wsparcia był określony wskaźnikiem, a brak wskaźnika nie powinien być interpretowany jako brak wsparcia dla danego obszaru. Bardziej szczegółowe podejście do wskaźników planowane jest do zastosowania w dodatkowych dokumentach programowych (SzOP, wykaz wskaźników i ich definicji).

162	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację	Cel szczegółowy (k) Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej	145	Uzupełnić zapis o zdanie: Szczegóły interwencji w zakresie rozwoju usług społecznych i procesu deinstytucjonalizacji w ramach (k) i (l) będą określone w Regionalnym Planie Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji, za który odpowiada Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej. W typach przedsięwzięć: Dodać rozwiązania mieszkaniowe zgodnie z opisem w drugim akapicie części opisowej. Dodać SAN jako rozwiązanie w typach przedsięwzięć. We wskaźnikach: Dodać wskaźnik o mieszkaniach (w nawiązaniu do uwag powyżej).	Zapis wynika z konieczności silniejszego zintegrowania polityki społecznej z polityką wykorzystania środków europejskich na etapie wdrażania. Wynika nie tylko z rekomendacji MFiPR, ale także ze Strategii Rozwoju Usług Społecznych, która stanowi tzw. warunek podstawowy dla funduszy europejskich. Rekomendacje MFiPR (z 21 lipca 2021 roku) w kontekście celu (iii). Wnioski z doświadczeń łódzkich organizacji pozarządowych działających na rzecz osób doświadczających wykluczenia społecznego. Rekomendacje Rady ds. Rozwiązywania Problemów Bezdomności w Łodzi organu doradczego przy Prezydent Miasta Łodzi.	Urząd Miasta Łodzi Biuro Strategii Miasta	CZĘŚCIOWO UWZGLĘDNIONA	uwaga 1: Zapisy zostały skorygowane w programie FEŁ2027. uwaga 2: W programie FEŁ2027 wskazany jest typ przedsięwzięć: rozwój usług dla osób najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób w kryzysie bezdomności, który wyczerpuje propozycje wskazane w uwadze. Dalsze uszczegółowienie form wsparcia, katalog możliwych do realizacji usług itp. nastąpi na poziomie dokumentów niższego rzędu tj. SzOP i regulamin wyboru projektów. uwaga 3: W programie FEŁ2027 wskaźniki pochodzą w pierwszej kolejności z rozporządzenia unijnego nr 2021/1057, w drugiej kolejności z opracowanej przez MFiPR Listy Wskaźników Kluczowych 2021-2027 – EFS+ (LWK). Przy programowaniu, czerpiąc z doświadczenia poprzednich perspektyw, dąży się do ograniczenia liczby wskaźników w samym programie - nie ma potrzeby, aby każdy typ wsparcia był określony wskaźnikiem, a brak wskaźnika nie powinien być interpretowany jako brak wsparcia dla danego obszaru. Bardziej szczegółowe podejście do wskaźników planowane jest do zastosowania w dodatkowych dokumentach programowych (SzOP, wykaz wskaźników i ich definicji).
163	Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju oraz działania podejmowane w ramach polityki	Nie dotyczy	0	W trakcie trwania konsultacji społecznych projektu FEŁ2027 w dniu 13.12.2021 r.,	Wprowadzenie takiego ograniczenia uniemożliwiłoby ubieganie się o środki w ramach FEŁ2027 przez poszczególne miasta/gminy, na zadania własne, nie realizowane w ramach MOF.	Gmina Kluki, Kluki 88, 97-415 Kluki	WYJAŚNIENIE	Gminy będące członkami związków ZIT nie będą wykluczone z możliwości aplikowania o środki w ramach programu regionalnego FEŁ2027 w obszarach, które zostały przewidziane do wsparcia w ramach mechanizmu ZIT. Zaznaczyć przy tym należy, że nie przewiduje się możliwości dofinansowania poza mechanizmem ZIT projektu, który został

				przekazane zostały informacje o rozważanym wprowadzeniu ograniczenia możliwości pozyskiwania środków dla jednostek samorządów terytorialnych w ramach naborów otwartych, w przypadku gdy przewidywana jest dla nich możliwość wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, w ramach poszczególnych celów szczegółowych.			wcześniej przewidziany do sfinansowania z alokacji ZIT.
164	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (v) Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	70	<p>Konieczność i zasadność wprowadzenia do programu dofinansowania do budowy kanalizacji deszczowej na obszarach miejskich regionu oraz wszędzie tam gdzie istnieje zasadność ich budowy - np. duże utwardzone powierzchnie, duże obszary, gdzie są możliwości sptywu deszczów nawalnych, obszary na których do deszcz-</p> <p>realizacja wskazanych w projekcie programu celów środowiskowych powinna uwzględniać systemowy odbiór i oczyszczanie wód deszczowych. realizacja inwestycji w zakresie budowy systemów zbierania opadów pozwoli na uniknięcie podtopień całych obszarów i odprowadzenie nadmiaru wód opadowych albo do cieku wodnego albo wprost do oczyszczalni, gdzie zostanie oczyszczona. należy nadmienić że woda deszczowa z pierwszych ok 10 minut deszczu niesie (z racji zbierania zanieczyszczeń atmosferycznych) więcej ładunku do oczyszczenia niż najgorsze ścieki z mleczarni lub rzeźni. Co więcej systemy kanalizacji deszczowej nie były dotychczas wprost i bezpośrednio wspierane ze środków pomocowych przez co mamy duże zaniedbania w tym zakresie. Realizacja takich inwestycji budowy kanalizacji deszczowej ze środków własnych JST z racji wysokich kosztów budowy nie jest możliwa. Realizacje wskazanych inwestycji w połączeniu z małą retencją (samo-</p>	Gmina Rzgów, plac 500 - lecia 22, 956-030 Rzgów	WYJAŚNIENIE	<p>W FEŁ2027 w ramach celu szczegółowego (v) planuje się wspierać kanalizację deszczową jako element inwestycji zakładającej rozdział kanalizacji ogólnospławnej na sanitarną i deszczową. Wybór projektów z zakresu kanalizacji sanitarnej oraz oczyszczalni ścieków komunalnych (w tym wsparcie dla gospodarki osadami ściekowymi) oparty będzie o Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK). W ramach programu realizowane będą dwa priorytety:</p> <ul style="list-style-type: none"> - priorytet 1. aglomeracje w przedziale 10-15 tys. RLM - priorytet. 2. aglomeracje z przedziału 2-10 tys. RLM pod warunkiem, że potrzeby z priorytetu 1. zostały zaspokojone. Ponadto w ramach celu szczegółowego (iv) dodano wsparcie inwestycji dot. kanalizacji deszczowej. <p>W FEŁ2027 wskaźniki pochodzą w pierwszej kolejności z rozporządzenia unijnego nr 2021/1058, w drugiej kolejności z opracowanej przez MFIPR Listy Wskaźników Kluczowych (LWK 2021) a ich nazwy nie podlegają modyfikacji. Przy programowaniu, czerpiąc z doświadczenia poprzednich perspektyw,</p>

			<p>czach występują podtopienia lub/i zalania z powodu niemożności odprowadzenia wody deszczowej - typy: inwestycje w infrastrukturę do celów ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi; wspieranie wydajnego gospodarowania wodą</p>	<p>oczyszczanie cieków, w przypadku odprowadzania wód do cieków) pozwoli także na racjonalne gospodarowanie wodą i uniknięcie procesu stepowania obszaru, co jest ważne w regionie łódzkim. WSKAŹNIKI: PRODUKT: długość wykonanej kanalizacji deszczowej, REZULTAT: powierzchnia skanalizowanych obszarów, ilość osób objętych sieciami kanalizacji deszczowej.</p>			<p>dąży się do ograniczenia liczby wskaźników w samym programie - nie ma potrzeby, aby każdy typ wsparcia był określony wskaźnikiem, a brak wskaźnika nie powinien być interpretowany jako brak wsparcia dla danego obszaru. Bardziej szczegółowe podejście do wskaźników planowane jest do zastosowania w dodatkowych dokumentach programowych (SzOP, wykaz wskaźników i ich definicji).</p>	
165	<p>Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju oraz działania podejmowane w ramach polityki</p>	<p>Nie dotyczy</p>	<p>0</p>	<p>W trakcie trwania konsultacji społecznych projektu FEŁ2027 w dniu 13 grudnia 2021 roku, przekazane zostały informacje o rozważanym wprowadzeniu ograniczenia możliwości pozyskiwania środków dla jednostek samorządów terytorialnych w ramach naborów otwartych, w przypadku gdy przewidywana jest dla nich możliwość wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, w</p>	<p>Wprowadzenie mechanizmu w znaczącym stopniu ograniczy możliwości pozyskiwania środków w ramach FEŁ2027.</p>	<p>Gmina Kodrąb, ul. Niepodległości 7, 97-512 Kodrąb</p>	<p>WYJAŚNIENIE</p>	<p>Gminy będące członkami związków ZIT nie będą wykluczone z możliwości aplikowania o środki w ramach programu regionalnego FEŁ2027 w obszarach, które zostały przewidziane do wsparcia w ramach mechanizmu ZIT. Zaznaczyć przy tym należy, że nie przewiduje się możliwości dofinansowania poza mechanizmem ZIT projektu, który został wcześniej przewidziany do sfinansowania z alokacji ZIT.</p>

				ramach poszczególnych celów szczegółowych. Gmina Kodrąb składa uwagę do w/w projektu o odstąpienie od tego pomysłu. Wprowadzenie takiego ograniczenia uniemożliwiłoby ubieganie się o środki w ramach FEŁ2027 przez poszczególne miasta / gminy, na zadania własne, nie realizowane w ramach MOF.				
166	Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju oraz działania podejmowane w ramach polityki	Nie dotyczy	0	Gmina Gomonice składa uwagę do w/w projektu o odstąpienie od wprowadzenia zapisu ograniczenia możliwości pozyskania środków dla jst w ramach naborów otwartych, w przypadku gdy przewidywana jest dla nich możliwość wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, w ramach poszczególnych celów szczegółowych.	Wprowadzenie zapisu, o którym mowa powyżej jest zdecydowanie niekorzystne dla jednostek samorządów. Wprowadzenie takiego ograniczenia uniemożliwiłoby ubieganie się o środki w ramach FEŁ2027 przez gminę, na zadania własne, nie realizowane w ramach MOF.	Gmina Gomonice ul. Armii Krajowej 30 97-545 Gomonice	WYJAŚNIENIE	Gminy będące członkami związków ZIT nie będą wykluczone z możliwości aplikowania o środki w ramach programu regionalnego FEŁ2027 w obszarach, które zostały przewidziane do wsparcia w ramach mechanizmu ZIT. Zaznaczyć przy tym należy, że nie przewiduje się możliwości dofinansowania poza mechanizmem ZIT projektu, który został wcześniej przewidziany do sfinansowania z alokacji ZIT.
167	Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju oraz działania podejmowane w ramach polityki	Nie dotyczy	0	W trakcie trwania konsultacji społecznych projektu	Gmina Dobryszycy składa uwagę do w/w projektu o odstąpienie od tego pomysłu. Wprowadzenie takiego ograniczenia unie-	Gmina DOBRYSZYCE, 97-505 Dobryszycy ul. Wolności 8	WYJAŚNIENIE	Gminy będące członkami związków ZIT nie będą wykluczone z możliwości aplikowania o środki w ramach programu regionalnego FEŁ2027 w obsza-

				<p>FEŁ2027 w dniu 13 grudnia 2021 roku, przekazane zostały informacje o rozważanym wprowadzeniu ograniczenia możliwości pozyskiwania środków dla jednostek samorządów terytorialnych w ramach naborów otwartych, w przypadku gdy przewidywana jest dla nich możliwość wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego –Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, w ramach poszczególnych celów szczegółowych.</p>	<p>możliwość ubieganie się o środki w ramach FEŁ2027 przez poszczególne miasta / gminy, na zadania własne, nie realizowane w ramach MOF.</p>			<p>rach, które zostały przewidziane do wsparcia w ramach mechanizmu ZIT. Zaznaczyć przy tym należy, że nie przewiduje się możliwości dofinansowania poza mechanizmem ZIT projektu, który został wcześniej przewidziany do sfinansowania z alokacji ZIT.</p>
168	<p>Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju oraz działania podejmowane w ramach polityki</p>	<p>Nie dotyczy</p>	<p>0</p>	<p>W trakcie trwania konsultacji społecznych projektu FEŁ2027 w dniu 13 grudnia 2021 roku, przekazane zostały informacje o rozważanym wprowadzeniu ograniczenia możliwości pozyskiwania środków dla jednostek samorządów terytorialnych w ramach naborów otwartych, w przypadku gdy</p>	<p>Wprowadzenie takiego ograniczenia uniemożliwiłoby ubieganie się o środki w ramach FEŁ2027 przez poszczególne gminy, na zadania własne, nie realizowane w ramach MOF.</p>	<p>Gmina Gorzkowice</p>	<p>WYJAŚNIENIE</p>	<p>Gminy będące członkami związków ZIT nie będą wykluczone z możliwości aplikowania o środki w ramach programu regionalnego FEŁ2027 w obszarach, które zostały przewidziane do wsparcia w ramach mechanizmu ZIT. Zaznaczyć przy tym należy, że nie przewiduje się możliwości dofinansowania poza mechanizmem ZIT projektu, który został wcześniej przewidziany do sfinansowania z alokacji ZIT.</p>

			przewidywana jest dla nich możliwość wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego –Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, w ramach poszczególnych celów szczegółowych. Gmina Gorzkowice składa uwagę do w/w projektu o odstąpienie od tego pomysłu.					
169	Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju oraz działania podejmowane w ramach polityki	Nie dotyczy	0	W trakcie trwania konsultacji społecznych projektu FEŁ2027 w dniu 13 grudnia 2021 roku, przekazane zostały informacje o rozważanym wprowadzeniu ograniczenia możliwości pozyskiwania środków dla jednostek samorządów terytorialnych w ramach naborów otwartych, w przypadku gdy przewidywana jest dla nich możliwość wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego –Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, w ramach poszczególnych	Wprowadzenie takiego ograniczenia uniemożliwiłoby ubieganie się o środki w ramach FEŁ2027 przez poszczególne gminy, na zadania własne, nie realizowane w ramach MOF.	Gmina Bełchatów	WYJAŚNIENIE	Gminy będące członkami związków ZIT nie będą wykluczone z możliwości aplikowania o środki w ramach programu regionalnego FEŁ2027 w obszarach, które zostały przewidziane do wsparcia w ramach mechanizmu ZIT. Zaznaczyć przy tym należy, że nie przewiduje się możliwości dofinansowania poza mechanizmem ZIT projektu, który został wcześniej przewidziany do sfinansowania z alokacji ZIT.

				celów szczegółowych. Gmina Bełchatów składa uwagę do w/w projektu o odstąpienie od tego pomysłu.				
170	Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju oraz działania podejmowane w ramach polityki	Nie dotyczy	0	W trakcie trwania konsultacji społecznych projektu FEŁ2027 w dniu 13 grudnia 2021 roku, przekazane zostały informacje o rozważanym wprowadzeniu ograniczenia możliwości pozyskiwania środków dla jednostek samorządów terytorialnych w ramach naborów otwartych, w przypadku gdy przewidywana jest dla nich możliwość wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, w ramach poszczególnych celów szczegółowych. Miasto Piotrków Trybunalski składa uwagę do w/w projektu o odstąpienie od tego pomysłu.	Wprowadzenie takiego ograniczenia uniemożliwiłoby ubieganie się o środki w ramach FEŁ2027 przez poszczególne miasta / gminy, na zadania własne, nie realizowane w ramach MOF. W takiej sytuacji miasta wchodzące z skład MOF miałyby mniejsze możliwości pozyskania dofinansowania, niż pozostałe.	Urząd Miasta Piotrkowa Trybunalskiego	WYJAŚNIENIE	Gminy będące członkami związków ZIT nie będą wykluczone z możliwości aplikowania o środki w ramach programu regionalnego FEŁ2027 w obszarach, które zostały przewidziane do wsparcia w ramach mechanizmu ZIT. Zaznaczyć przy tym należy, że nie przewiduje się możliwości dofinansowania poza mechanizmem ZIT projektu, który został wcześniej przewidziany do sfinansowania z alokacji ZIT.
171	Priorytet 2 Zielone Łódzkie	Cel szczegółowy (vi) Wspieranie transformacji	75	Zwracamy uwagę, że w rodzajach przedsięwzięć	Na stronie 78 jest wymieniony inductywny podział zaprogramowanych zasobów i fundusze są skierowane przede	Rawskie Wodociągi i Kanalizacja Sp.z o.o.	WYJAŚNIENIE	W CS (v) w Priorytecie 2 (CS 2.5) znalazł się typ przedsięwzięcia <i>inwestycje w zakresie oczyszczalni ścieków komunalnych, w tym wsparcie dla gospodarki osadami ściekowymi</i> . W związku z powyższym

		w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej		wymienionych do wsparcia brak przedsięwzięć odnoszących się do instalacji przetwarzających komunalne osady ściekowe. Ich ilość rośnie, a koszt przetworzenia jest ogromny. Planując budowę kompostowni osadów ściekowych nie widzimy możliwości pozyskania środków na realizację tego bardzo ważnego społecznie przedsięwzięcia.	wszystkim na cel o kodzie 067 (zagospodarowanie odpadów z gospodarstw domowych) lub cel o kodzie 075 na wsparcie dla MŚP. Według kwalifikatora, Spółka z większościowym udziałem jest dużym przedsiębiorstwem i nie wpisuje się w żaden z ww. kodów interwencji.			oraz zamiarem zachowania demarkacji między CS(v) i (vi) (CS 2.5 i CS 2.6) w priorytecie 2 nie planuje się poszerzenia wsparcia w CS(vi) (CS 2.6).
172	Priorytet 9 Łódzkie w transformacji	Cel szczegółowy (i) Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie	185	Ogólna uwaga dotycząca stron 185-193, tj. założeń budżetowych do poszczególnych kodów zakresu interwencji. Rozdystrybuowanie kwot pomiędzy kodami i procentowo małej kwoty zaplanowanej bezpośrednio dla przedsiębiorców w przełożeniu na działania wspomagające.	Wymienione na str. 177 planowane typy przedsięwzięć do wsparcia nie są możliwe do realizacji przy tak małych kwotach przeznaczonych bezpośrednio na wsparcie przedsiębiorczości (star'upów, MŚP) z regionu transformacji. Zaplanowane do realizacji liczne wskaźniki nie mają przełożenia na kwoty w poszczególnych kodach interwencji. Celem realizacji założeń w zakresie wspieranych przedsięwzięć, niezbędne jest przeniesienie środków finansowych z działań wspierających, na działania stricte związane z tworzeniem i rozwojem firm w obszarze transformacji.	Bełchatowsko Kleszczowski Park Przemysłowo Technologiczny Sp. z o.o.	WYJAŚNIENIE	Szacowanie wskaźników odbywa się m.in. w oparciu o uśrednione dane z projektów poprzedniej perspektywy odniesione do planowanej alokacji oraz przyjęte założenia ogólne, stąd oszacowana wartość jest tylko pewnym przybliżeniem i obarczona błędem. W wielu przypadkach na podstawie nazw kategorii interwencji trudno jest ustalić, do którego ze wskaźników dana kategoria się odnosi, a jest to niezbędne do założenia konkretnej kwoty alokacji na wskaźnik w celu jego prawidłowego oszacowania. W związku z tym, do poszczególnych wskaźników może być przypisany jeden lub więcej kodów interwencji wraz z odpowiadającą im alokacją. Może również wystąpić sytuacja, że na dany wskaźnik będzie założona tylko część alokacji na daną kategorię interwencji albo nawet kilka zsumowanych części alokacji z różnych kategorii interwencji. Rzeczywiście osiągnięta wartość wskaźnika może się różnić od oszacowanej i będzie wynikać z założeń przyjętych dla konkursów i rzeczywiście realizowanych projektów i prezentowana będzie w ramach przygotowywanych raportów w realizacji Programu. Podział alokacji na kategorii interwencji został zmieniony.

173	Priorytet 9 Łódzkie w transformacji	Cel szczegółowy (i) Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie	177 Akapit 2: (...) Dofinansowane będą badania i wdrażanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych m.in. w zakresie GOZ, OZE, budownictwa energooszczędnego i pasywnego. Wsparciem objęta zostanie działalność gospodarcza związana z OZE, rozwojem logistyki czy sektora kultury i turystyki (...) Powyższe zdanie ogranicza wsparcie m.in. dla przedsiębiorstw z innych branż. Propozycja zapisu: (...) Dofinansowane będą badania i wdrażanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych m.in. w zakresie GOZ, OZE, budownictwa energooszczędnego i pasywnego oraz innowacji m.in. w przedsiębiorstwach. Wsparciem objęta zostanie działalność gospodarcza związana z OZE, rozwojem logistyki czy sektora kultury	W przypadku zdiagnozowania w przyszłości innych potrzeb, niż tych wymienionych obecnie w prognozie, powyższe rozwinięcie pozwala na pozyskanie dofinansowania firmom, których branże nie zostały wymienione w pierwotnej formule powyższych zdań.	Bełchatowsko Kleszczowski Park Przemysłowo Technologiczny Sp. z o.o.	WYJAŚNIENIE	Opis, do którego odnosi się uwaga, wskazuje otwarty katalog wsparcia, wynikający z TPST WŁ. Należy przy tym podkreślić, że typy przedsięwzięć nie zawierają ograniczenia do konkretnych branż, więc zapisy Priorytetu 9 nie zamykają możliwości pozyskania dofinansowania przedsiębiorstwom z branż innych, niż wymienione w opisie.
-----	-------------------------------------	--	---	---	--	-------------	--

				i turystki oraz innych kluczowych specjalizacji i branż dla transformacji obszaru górniczo-energetycznego.				
174	2.1.1.2 Cel szczegółowy (ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych		42	przedsięwzięcia polegające na budowaniu, aktualizacji, poprawie jakości baz danych, w tym baz danych przestrzennych (geodezyjnych)	Bazy danych przestrzennych istnieją. Może pozostać przy aktualizacji i poprawie jakości.	Urząd Miejski w Sulejowie	WYJAŚNIENIE	Przy programowaniu FEŁ2027 przyjęto, że powinien to być dokument w dość ogólny sposób wskazujący kierunki wsparcia. Doprecyzowanie zapisów, ich zdefiniowanie lub ewentualne zawężenie zakresu wsparcia nastąpi na późniejszym etapie programowania dokumentów na okres 2021-2027 (w uszczegółowieniu programu, kryteriach, kwalifikowalności).
175	2.1.2.6. Cel szczegółowy (vii) Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia		80	tworzenie lub wsparcie centrów ochrony różnorodności biologicznej (np. banki genowe, parki miejskie, ogrody botaniczne, ogrody tematyczne i edukacyjne, ośrodki rehabilitacji zwierząt chronionych), ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej;	Istnieje ośrodek rehabilitacji zwierząt w nadleśnictwie Piotrków	Urząd Miejski w Sulejowie	WYJAŚNIENIE	W uwadze wskazano typ przedsięwzięcia ujęty w projekcie FEŁ2027, ale nie zawarto propozycji zmiany. Również uzasadnienie nie wyjaśnia, czego dotyczy uwaga, w związku z powyższym nie jest możliwe odniesienie się do niej.
176	2.1.6.1 Cel szczegółowy (ii) Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online		98	inwestycje w infrastrukturę turystyczną lub rekreacyjną, w szczególności tworzącą piesze, rowerowe, konne lub wodne szlaki turystyczne;	Doposażenie istniejących szlaków	Gmina Sulejów	WYJAŚNIENIE	Typ przedsięwzięcia, do którego się odnosi, nie wyklucza możliwości sfinansowania doposażenia istniejących szlaków turystycznych.
177	Priorytet 8 Łódzkie wspiera edukację i kadry		158	Prosimy o ujęcie w katalogu potencjalnych		Krajowe Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości	NIEUWZGLĘDNIONA	Program FEŁ2027, w treści nie posiada katalogu potencjalnych Wnioskodawców, wobec powyższego

				Wnioskodawców Instytucji Otoczenia Biznesu.				uwaga nie może zostać uwzględniona. Opis priorytetu zawiera jedynie główne grupy docelowe, które należy rozumieć jako podmioty korzystające z efektów realizowanych projektów. Podmioty uprawnione do ubiegania się o dofinansowanie projektów w ramach priorytetu zostaną wskazane w Szczegółowym Opisie Priorytetów FEŁ2027.
178	Priorytet 7 Łódzkie wspiera zatrudnienie i integrację		127	Włączenie do katalogu podmiotów mogących ubiegać się o dofinansowanie IOB z terenu spoza woj. łódzkiego. Możliwość ubiegania się o środki i realizacji projektów została zawężona jedynie do urzędów pracy oraz OHP.		Krajowe Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości	NIEUWZGLĘDNIONA	<p>Ograniczenie wsparcia w ramach CS(a) do projektów PUP, OHP, WUP wynika z ograniczeń finansowych oraz linii demarkacyjnej. Należy zauważyć, że ponad 94% alokacji przedmiotowego celu ma być finansowane w ramach środków Funduszu Pracy, a więc w ramach projektów PUP. W związku z tym, na pozostałe działania aktywizacyjne pozostaje kwota około 8 mln euro. Poszerzenie grona beneficjentów o inne podmioty stanowiłoby odstępstwo od linii demarkacyjnej, a dodatkowo skutkowałoby obowiązkiem wniesienia przez te podmioty wkładu własnego.</p> <p>Dodatkowo należy zauważyć, że wraz z perspektywą finansową 2021-2027 nastąpiła zmiana w zakresie demarkacji wsparcia uczestników ze względu na status na rynku pracy. Osoby bierne zawodowo będą osobami zaliczanymi do katalogu osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym i ich aktywizacja odbywać się będzie w ramach cs (h), w ramach którego nie planuje się zawężenia grupy beneficjentów.</p> <p>Ponadto w ramach RPO 2014-2020 efektywność realizowanego wsparcia przez PUP-y jest na wyższym poziomie niż niepublicznych instytucji rynku pracy, a co za tym idzie ograniczenie wsparcia aktywizującego osoby bezrobotne do PUP jest jak najbardziej racjonalne.</p> <p>Mając na uwadze powyższe zasadnym jest utrzymanie realizacji projektów wyłącznie przez PUP, OHP i WUP.</p>
179	Priorytet 1 Innowacyjne Łódzkie		42, 44	Włącznie do katalogu podmiotów mogących starać się o wsparcie organizacji pozarządowych, niepublicznych oraz IOB.		Krajowe Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości	WYJAŚNIENIE	<p>Należy mieć na uwadze, że o dofinansowanie projektów w ramach CS(ii) w Priorytecie 1 będą mogły ubiegać się podmioty realizujące zakres wsparcia, który jest przewidziany w ramach ww. celu szczegółowego.</p> <p>Opis priorytetu wymienia jedynie główne grupy docelowe, które należy rozumieć jako podmioty korzystające z efektów realizowanych projektów. Podmioty uprawnione do ubiegania się o dofinansowanie projektów w ramach priorytetu zostaną wskazane w Szczegółowym Opisie Priorytetów FEŁ2027.</p>

180	Priorytet 1 Innowacyjne Łódzkie		38	Propozycja zwiększenia kwoty na inwestycję w środki trwałe w ramach działań związanych z B+R dla dużych przedsiębiorstw	Monika Papierak Krajowe Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości	NIEUWZGLĘDNIONA	Zakres wsparcia wynika z Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1058 z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności (Mając na uwadze, że małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) są podstawą europejskiej gospodarki, w ramach EFRR należy nadal wspierać rozwój MŚP poprzez wzmacnianie ich trwałego wzrostu i konkurencyjności) i Umowy Partnerstwa (W związku z niższą produktywnością małych i średnich firm w porównaniu do dużych, wsparcie będzie skoncentrowane przede wszystkim na MŚP). W związku z powyższym w FEŁ2027 wsparcie w zakresie projektów badawczo-rozwojowych będzie skoncentrowane na MŚP, dlatego też nie przewiduje się zwiększenia alokacji na inwestycje w środki trwałe w ramach działań związanych z B+R dla dużych przedsiębiorstw.
181				W celu realizacji zapisów Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 w zakresie poprawy jakości życia mieszkańców Łódzkiego i zapewnienia jak najlepszej jakości środowiska przyrodniczego, w tym ochrony terenów o największych walorach przyrodniczo-krajobrazowych, należy za pomocą mechanizmu wsparcia finansowego stworzyć odpowiednie preferencje dla gmin i innych beneficjentów. Beneficjenci realizujący projekty związane z ochroną środowiska, wyko-	Marcin Wójcik Uniwersytet Łódzki, Wydział Nauk Geograficznych	WYJAŚNIENIE	W perspektywie 2014-2020 w niektórych typach projektów stosowane były kryteria wyboru projektów, które premiowały lokalizację inwestycji na terenach chronionych. W perspektywie 2021-2027 również zamierza się uwzględnić takie podejście - planuje się analizę zakresu interwencji w poszczególnych celach szczegółowych pod kątem zasadności przyznania dodatkowych punktów w kryteriach wyboru projektów dla lokalizacji inwestycji względem obszarów chronionych.

				<p>rzystaniem potencjału cennych walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, poprawą jakości i zagospodarowania wód powierzchniowych, sportem, turystyką, polityką społeczną, zdrowiem, edukacją, rozwojem gospodarstw ekologicznych, produkcją żywności ekologicznej i tradycyjnej mogą być dodatkowo premiowani, jeżeli będą je realizowali na obszarach objętych ochroną prawną (w myśl art. 6 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody) lub na terenach gmin z największym udziałem obszarów chronionych.</p>			
182			<p>Brak jakichkolwiek środków przeznaczonych na promocje firm z regionu łódzkiego na targach i wystawach zagranicznych.</p>	<p>Jestem właścicielem małej rodzinnej firmy odzieżowej "RYBA", która jest beneficjentem programu Go to Brand. Zwróciłem uwagę że w nowej perspektywy funduszy europejskich nie ma środków na promocję regionu oraz firm z województwa łódzkiego. Będąc wystawcą na różnego rodzaju targach zagranicznych przekonałem się jak dobrą formą promocji nie tylko mojej firmy ale też naszego kraju są te imprezy. Jednak targi te są bardzo kosztowne i bez pomocy programów branżowych nie mógłbym sobie na nie pozwolić.</p>	<p>Szymon Obraniak Firma RYBA ul. Łagiewnicka 164 91-487 Łódź</p>	<p>WYJAŚNIENIE</p>	<p>Wskazane w uwadze działania są ujęte w Priorytecie 1, w celu szczegółowym (iii) w ramach typu przedsięwzięcia: wsparcie internacjonalizacji przedsiębiorstw. W ramach wskazanego celu szczegółowego promowane będą postawy przedsiębiorcze oraz wspierany wzrost internacjonalizacji przedsiębiorstw, w tym zwiększenia zdolności przedsiębiorstw do tworzenia produktów i usług o potencjale eksportowym (rozwój produktów), poszukiwania i zdobywania nowych rynków oraz zmiany modelu biznesowego.</p>

				<p>Myślę ,że i nasz łódzki region zasługuje na taką promocję. W nadchodzących latach od Buenos Aires po Osacę odbywać się będą duże imprezy typu Expo. Potrzebne było by wsparcie finansowe aby łódzkie firmy miały szanse pokazać się na tych imprezy. Korzystając z doświadczeń PARP-u i konstrukcji Go to Brand można by się pokusić o wypromowanie Regionu łódzkiego, nadać tej promocji ciekawą oprawę tak jak udało się wypromować Markę Polskiej Gospodarki. W rozmowach z łódzkimi przedsiębiorcami przewija się temat aby region łódzki dysponował swoim własnym projektem wspierającym przedsiębiorców w wyjazdach zagranicznych na międzynarodowe targi i wystawy a tym samym promocję regionu łódzkiego. Taki program przyczyni się do rozwoju ekonomicznego a także zwiększy prestiż naszego miasta i regionu.</p>			
183	Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju oraz działania podejmowane w ramach polityki		<p>1. W ramach części Zielone Budownictwo – dołożę rozdział Budownictwo niskoemisyjne 2. W ramach badań B+R – poszerzenie o prace badawczo-rozwojowe związane z utylizacją śmigieł turbin wiatrowych (do budowy kładek pieszo-rowerowych, mostów, dachów oraz zagospodarowania przestrzeni miejsko-parkowej). 3. W ramach badań B+R – poszerzenie o prace badawczo-rozwojowe związane z adaptacją do zmian klimatu na obszarach miejskich wraz</p>		Renata Kotynia Politechnika Łódzka	WYJAŚNIENIE	<p>Zapisy FEŁ2027 nie wykluczają możliwości realizacji badań we wskazanym w uwadze zakresie. W ramach FEŁ2027 planuje się m.in. wsparcie projektów badawczo-rozwojowych przedsiębiorstw, czy też możliwość świadczenia usług badawczych dla przedsiębiorstw. Wspieranie badań naukowych jednostek naukowych czy uczelni możliwe jest tylko na poziomie krajowym. Biorąc pod uwagę ograniczoną liczbę znaków w części strategicznej programu nie było możliwości rozwinięcia zawartych w tej części informacji.</p>

			<p>z systemem przewietrzania miasta.</p> <p>4. W ramach badań B+R – poszerzenie o prace badawczo-rozwojowe związane z przetwarzaniem odpadów medycznych dodawanych do mieszanki betonowej. Odpady medyczne zostaną przetworzone przy udziale wysokiej temperatury oraz ciśnienia, co równoległe pozwoli na dezaktywację wirusa. Będzie to sposobem na recykling potencjalnie zainfekowanych odpadów medycznych podczas produkcji materiałów budowlanych.</p>			
184			<p>Informuję, że Gmina Wola Krzysztoporska negatywnie opiniuje wprowadzenie do programu ograniczenie możliwości pozyskiwania środków dla jednostek samorządów terytorialnych w ramach naborów otwartych, w przypadku gdy przewidywana jest dla nich</p>	Wola Krzysztoporska	WYJAŚNIENIE	<p>Gminy będące członkami związków ZIT nie będą wykluczone z możliwości aplikowania o środki w ramach programu regionalnego FEŁ2027 w obszarach, które zostały przewidziane do wsparcia w ramach mechanizmu ZIT. Zaznaczyć przy tym należy, że nie przewiduje się możliwości dofinansowania poza mechanizmem ZIT projektu, który został wcześniej przewidziany do sfinansowania z alokacji ZIT.</p>

			<p>możliwość wsparcia za pomocą instrumentu rozwoju terytorialnego - Zintegrowane Inwestycje terytorialne, w ramach poszczególnych celów szczegółowych. Wprowadzenie takiego rozwiązania uniemożliwiłoby ubieganie się przez poszczególne samorzady o środki na zadania własne, co stawia pod znakiem zapytania sens istnienia MOF.</p>			
--	--	--	---	--	--	--